

شورا

عدد ۵

مارت ۱ = سنه ۱۹۱۵

محرری: رضاء الدین بن فخر الدین
ناشری: «م. ساکر وم. زاکر رامیفیلر»

محمد علی پاشا.
مصر خدیو لینک باباری.
شرع نظر نده دنیا، فقر،
غنا، توکل هم کسب
امام محمد صلاح الدین ازدانوف
حفظ صحت حطی
«دینی واجتماعی مسئله لر»
اسملى کتابینی انتقاد و
تقریظ
ذاکر آیوخانوف.
سیاحت خاطره لری
نورعلی نادیف.
«اولیا آتا» شهر نده ایسکی
قبر لر و ایسکی کتاب لر
معلم اسماعیل الجعفری.
ربا حقنده
معلم ذاکر آیوخانوف.
تعلیم و تربیه:
«روح تربیه سی» - مرد عالم
محمدی. «تل و ادینیات اوقتی»
اصول لری - معلم عبد الرحمن
سعدی. «مکتبلرمز، نی کونه
لر؟» طویکه. «بخارا شهر نده
تحصیل» - آینه.
مراسله و مخابره:
خوقند و اوفادن.
مطبوعات خلاصه سی.
مصاهره حرمتی.
شعر لر و عبرت لی سوز لر.
آرسلان بابا خاطره لری
بله ش.
متنوعه.

بز اوڭاقايمز

بز، اوڭاقايمز، اما يول يورگانده هر کم گه اوچرای تور-غاندر، خصوصاً پراگون برله اوزاتولغان آخوندلرغه معلوم: اورس يه مشيكلری، بزنگ يه مشيكلر گه ئلله قايدن: «پراویي!!» ديب قچقرسارده مسلمان يه مشيكلر آطني صولغه تارتا، اورس يه مشيگي اوڭغه، بزنگ صولغه تارتوشا تورغاچ تيرهن قارلرغه چوموب ياخشی غنه تيرگانوب، سوگنوب ده کيتهلر.

يالغوز آط بلهن يورگانده ده بزنگ مسلمانلر هنوز آطيني صولغه تارتوچان، موللاريزده شولای ايتهلر. مسلمان هر اشدہ اوڭني رعایه قیلا طوروب، بو يول صابوداغنه صولاقای غه تارتو-شماق کمدن قالدی ایکان؟

اوڭقاي، بلن صولاقای لق مسئلهسی «شورا» ده يازولا باشلاب «يولدز» غزته سسی ده بو خصوصده «بالارغه آنالری کچکنه چاغندوق: - ته تی قولگ بلهن طوت بالام! - ديب اويره-تاکلری بر ياخشی تریه بیرولری» ديمش ایدی.

بوگون بر نکاح مجلسنده بر ماژای غنه ميشر يول صابوشو طوروسندن سوز صوراب بو مسئله نی تاغن ایسکه توشردی. اول «بزگه انه ی کارتچوکلار اچوراگان کشی نگ اون یاغی سیگا کالسون ئەم شلا ی ته تلر ایتدی کارت خازراتلرده» دیدی مونه بورونقی ایلمز تریه سی بالاغه نیچوک بولغان ایش. عامه گه قایوسینی فائده لی دیه مز؟ اوڭغه غه يول صابارغه می ئلله صولغه می؟ ع . ک .

تصحیحلر

۱

توکیلوف فامیلیه سی یازلغان اورنده بر یاڭلش بولغان ایکان. شونی «قاسم» شهرنده خرمتلو قاسم افندی حسین اوغلی سید شاه قولوف خصوصی مکتوب یازوب بیان ایتدی. مونگ ایچون قاسم افندی گه رحمت اویمز. «آثار» نسخه سینی توزه تدک. «شورا» ده غی سوزنی هم اوقوچیلر اوزلری توزه توب قویسونلر ایدی. قاسم افدینگ مکتوبی اوشبودر:

۳نجی عدد «شورا» ده: «سلیم گری مفتی توکیلوفنگ اولگی خاتونی خان کیرمه نلی سلیمان میرزا دولتکدیف قزی عین الحیات ایدی» ديب یاڭلش یازلغان. اول جمله نی: «اسفندیار کناز دولتکدیف قزی عین الحیات ایدی» ديب توزه تو کیره ک. اما ایکنچی خاتونی سلیمان میرزا دولتکدیف قزی فاطمه در. عین الحیات آناسی هاجر و فاطمه آناسی بدیع الجمال ایکیسی بر طوغمه طونالی سکللی بولوب هر ایکیسی صالح سید شاه قولوف قزلی ایدی. بهادر گری تفتیلوف نگ عبدالرحمانچاقوف ده بولغان قزی

مریم اسملی در. اول بو کونده ایسان بولوب بعض وقت مسکاوگه کيله ديلر. بر اوغلی و بر قزلی بار ديب ايشته مز.

قاسم بن حسین سید شاه قولوف .
خان کیرمه ن . ۹نجی فیورال ۱۹۱۵نجی یل .

II

۴نجی شورانگ ۱نجی بیت ۲نجی باغانده آخرغی بولده غی «زوردر» دیگان سوزنی «آیرمه زوردر» ديب و ۱۱۹نجی بیت ۲نجی باغانده ۸نجی یول باشنده غی «خلقلر» دیگان سوزنی «مملکتلر» ديب اوقورغه تیوشلی .

III

۴نجی عدد «شورا» ده «تاریخیمزنی تیکشرو» مقاله سی نگ ۵۲نجی بولنده «ایسم خان قاسم خان نگ طورینی» دیگن سوزنی «ایسم خان شغای خان بن جادک خان نگ طورینی» ديب توزه ترگه تیش .

اداره ده هوبلر:

۵ «کاتته قورغان» شهرنده عبدالجبار مؤمنجانوف غه: قرآن شریف ترجمه سی باصلووندن خبرمز یوق. «مشهور خاتونلر» کتابی ایندی کتابچیلرده یوقدر، نسخه سی قالماغان بولسه کیره ک. «حقوق و حیات» ژورنالی حاضرنده چقمیدر.

۵ «سمرقند» شهرندن یارلگان «توزغان توران» اسملی حکایت بردن ییک اوزون و ایکنچیدن مندرجه سی روسیه ایچنده گی مسلمانلر آراسنده عیب و مستهجن کورلوب عائله لر آراسنده اوقورغه امکان بولما یاچغندن «شورا» ده درج قیلورغه موافق بولمادی. اداره ده صاقلانادر.

۵ شوراده یازلغان مقاله و حکایتلردن بر قسمی «شورا» نگ اوزنکی بولوب بر قسمی ایسه یازوچیلر تقدیر. شونگ ایچون انده غی حکایتلر و مقاله لر نی جیوب باصار ایچون شول کوینچه گنه (آیروب بلمیچه طرروب) رخصت ایتوب بولمی. «مشهور ایرلر ترجمه حاللری» جیوب باصددو فکری اداره نگ اوزنده ده بار. شول فکر اوزولمی طوروب، جیوب باصو حقنده باشقه لرغه رخصت بیره آلمیدر.

۵ تش یاماتو حقنده غی مقاله باصلمی. آنی شول ژورنالنگ اوزینه بیرگه!

۵ عزالدین حسنوف گه: قازانده باصلغان «آغاته اللهفان» اسملی تورکیچه رساله، قازان اماملردن عارف الله مخدوم اثریدر. آنی اوزندن صورارسز.

۵ زویه باشندن تاتار ادیباتی و تورک ادیباتی حقنده یازلغان مقاله نی باصارغه بو کونگی حاللر مساعده ایتمادی، بزنی معذور کورگز.

شورا

۲۷ ربيع الآخر - ۱۳۳۳ سنه

۱ مارت - ۱۹۱۵ سنه

سهر آدمير والوغب حادير

محمد علي پاشا (۱)

۱۷۶۹ - ۱۸۴۹

سوروب طورديلر. «هكسوس» (كتوجيلر) ديب معروف بولغان حكمدارلر اوشبو نلردن ايدى. يوسف يغمبرنگ اوشبو حكمدارلر زمانده پاشا گانلگى اسرائيل بالالرينگ (آتالرى يعقوب يغمبر برله برلكده) مصرغه كوچوب كبلولرى شوشى حكمدارلر زمانده بولوى ظن ايتوله در.

موندن صوگ مصرنگ يرلى خاقلرى، اوشبو حكومتى مصردن قوبوب حكومتى اوز قوللارينه آديلر.

ميلاددن ۵۲۵ يل مقدم مصر مملكتيني ايرانيلر ضبط ايتوب اوز حكومتلرينه قوشديلر.

ميلاددن ۳۳۲ يل مقدم، مشهور جهانگير اسكندر خروج ايتديكنده مصر مملكتى آگا تابع بولدى. بو كون اك مشهور شهرلردن سانالغان «اسكندريه» شهرى مذكور اسكندر اثريدر. اسكندر وفات بولغاچ مصر مملكتى اسكندر آدملرندن بطلميوس الوشينه توشدى ومونك بالالرى مصر مملكتيني اوچيوز يل اداره ايتوب طورديلر. «بطالسه» ديب معروف بولغان حكمدارلر اوشبونلردر. قاتوپاتره (كليوپاتره) اسملى خاتون پادشاه، بطالسه لرننگ خاتمه لرى بولدى.

ميلاددن ۵۰ يل مقدم مصر مملكتى رومالور طرفندن ضبط ايتولدى واسلام ظاهر بولغان كونلرگه قدر مونلرده طوردى.

حضرت عمر زمانده، عمرو بن العاص قومانداننده بولغان اسلام عسكرى مصر مملكتيني رومالوردن آديلر واسلام حكومتى اورنلاشدرديلر. اهالينك كوبسى اوز اختيارلرى برله اسلام قبول ايتديلر وعربستاندن كيلگان عربلرگه قاتشوب عربله شديلر. اموى

بو كونده «مصر» مملكتنده زور حاديرلر وخديو عائلهسى ايچنده عادتدن طش انقلابلر بولوب كيتدى. خديو عائله سينگ بو كونگى حاليني ياخشى آكلار ايچون ايسكى حاللرينى بلورگه حاجت بار. شوننگ ايچون بز بو اورنده، مصر مملكتنده خديو عائله سيني تاسيس ايتوچى محمد علي پاشانگ ترجمه حياتيني يازوب، شوندىن صوگفى خديو لرنى هم سويله سهك كبرهك. اوشبو ترجمه حاللر ذكر قىلنو سببندن خديو لرننگ خصوصى حاللرى برله برلكده مصر مملكتينك عمومى حالى، سياسى واجتماعى تاريخى ده بر آز آكلانسه كبرهك.

مصر، دنيانك اينك ايسكى مملكتلرندن بولوب موندن آلنى مگ يللر مقدم بر عصردن يرلى منتظم بر حكومت طرفندن اداره قىلغانلنى معلومدر. ميلاددن ۵۲۵ يل مقدمكى تاريخغه قدر مصر مملكتنده فرعونلر حكم سوروب كيلديلر. اوشبو فرعونلر آراسنده يك مشهورلرى بار. بو كون مصرده بولغان «اهرام» لر اوشبو فرعونلر اثرلريدر.

جزيرة عربنك شمالنده طوروچى «عمالقه» ديب معروف بر بدوى خلق كيلوب مصرنى آديلر و ۲۵۰ يللر قدر حكومت (۱) بو مقاله «عجائب الاثاره هم ده باشقه يك كوب مجموعه لردن اقتباس قىلنوب يازلادر.

و عباسی خلیفه‌لر زمامتده مصر مملکتی بر ولایت روشنده اداره قیلنوب طوردی.

صوگنندن فاطمیلر طرفندن ضبط ایتلوب مصر مملکتی «شیعه» لک بیشگی بولدی. بو کونگی «قاهره» (مصر) شهری و آنده بولغان مشهور جامع الازهر مدرسه‌سی فاطمیلر اثرلر نندیر. فاطمیلردن صوگ ایوبیلر و آندن صوگ «ممالیک» دیب مشهور بولغان بزنگ «ؤولغا» بوشده غی تورکلر، آندن صوگده عثمانلی تورکلری موندن صوگ دخی «ممالیک» لر، آنلردن صوگ فرانسوزلر، آنلردن صوگ عثمانلی تورکلری، تصرفده طوردیلر. عثمانلی تورکلرینک صوگکی حکومتلری وقتنده «ممالیک» امیرلری کوچله نوب، عثمانلیلرنگ نفوذلرینی بترگانلر و اوزلری تله گانچه تصرف قیلورغه کرشکانلر ایدی. تورکیا دولتی (عثمانلی تورکلری) اوشبو ممالیک فتنه‌سینی باصار ایچون دیب عسکر ییاردی. بزنگ محمدعلی پاشامز، شوشی عسکر ایچنده مصرغه بارغان ایدی. ممالیک نی پریشان ایتوچی و وجودلرینی بتروچی ذات، شوشی محمدعلی پاشادر.

°°

«استانبول» شهرندن ۳۰۰ چاقروم قدر جنوب طرفنده و آطه‌لر دکرینک شمال یارنده تما کو سوداسی برله مشهور بولغان «قواله» اسمنده کچکنه بر شهر بار. مونک بتون خلقی ۸-۹ مکر قدر بولوب، اورنبورغ «قارغالی» سندن قایتوشدر.

اونکان عصرده شوشی شهرده ابراهیم اسمنده بر آغا بولوب حکومت و جماعت خدمتلرنده یوری و یک آز وظیفه برله گنه عمر اوزدره در ایدی. مونک خاتونی، دنیاغه اونیدی بالا کیتوردی ایسه ده شونلردن بری گنه پاشاب باشقه‌لری صبی وقتلرنده وفات بولوب بتدیلر. باشده ابراهیم آغا اوزی و آندن صوگ کوب طورمی خاتونی وفات بولوب دورت یاشنده گی بالالری آتاسز و آتاسز یتیم بولوب قالدی. اوشبو یتیم بالا آرنوادلفده کچکنه گنه بر قریه ده ۱۱۸۳-۱۷۶۹ نجی یلده دنیاغه کیلگان محمدعلی پاشادر. هیچ کیمی قالمغان محمدعلی نی اوزینک آباقاسی (آتاسی) برله بر طوغمه آغاسی) طوسون آغا اوز عائله‌سینه آغان بولسه ده شول کونلرده طوسون آغا اولدرلدی، محمدعلی اورام اورتاسنده طوروب قالدی. بو حالی کوروب ابراهیم آغانک دوستلرندن «شربتچی» دیب معروف بولغان بر آدم اوز اوینه کیتوروب تریه قیلورغه باشلادی. بو آدمنگ اوزینک ده بالالری کوب بولغانلقدن محمدعلی یک کوب مشقت و زحمتلر آراسنده کون اوتکارمشدر.

محمدعلی پاشا، مرتبه صاحبی بولغان، بخت آچقچینی قولینه

طوتقاندن صوگ هر وقت: «یتیم بولوب قالدیم، چیت قوللرده عمر سوردم، اوز حقمده ایندی بو یتیم بالا، کم بولور بیچاره! دیگان سوزلرنی یک کوب مرتبه ایشته در، لکن شونی ایشتمگان که صالحه در ایدم، شول سوزنی ایشنووم برله کو کلمده بر تورلی ایچ سیزووی قوزغالادر و نیچوگ گنه بولسه ده شوندی ذلتن، مسخره- لکدن قوتولورغه قرار ییره در، شوشی فکر برله مشغول بولوب بعض کونلرده کون بوینچه آشامی، ایچی یوریدر ایدم. برکون کیمه برله یورگان وقتمزده کیمه مزگه صو کروب باندى، کیمه ده بولغانلر مینی تاشلاب کیتدیلر و یراق توگل بر اورنده قوریغه باروب چیقیدیلر، مین اوزمنک یاشلگمه قارامی صو توینه باتمازغه قرار یردم و مک مشقتلر برله یوزه رگه، جابالانورغه باشلادم، تاشغه باروب طوتارغه یتکان وقتنده غنه دولقون کیلوب اوزمنی بهروب ییارددر، مین آگا قارامی همیشه طریشادر ایدم، نهایت اوطوراوغه باروب چیقدم؛ شول اوطوراو بو کونده مینم اوز ملکده در» دیب سویله گانگی روایت ایتوله در.

محمدعلی، یاش وقتنده «لیون» اسملی بر فرانسوزده خدمت ایتدی. بو فرانسوز، سوداگر بولوب محمدعلی نی سودا اشلرنده یوروته در، اوزنده زیره مکک و استمداد کوروب همیشه رعایه‌سینی آرتدرا بارادر ایدی. مصرده حکمدار بولغانلندن صوگ محمدعلی پاشانک فرانسوزلرنی سویوننگ بر سببی ده، یاش وقتنده شوشی فرانسوزدن ایزگولک کورووی و آنک تریه‌سینک اثری ایدی دیلر.

حکمدار بولغانلندن صوگ محمدعلی پاشا، شوشی فرانسوز «لیون» نی ازله توب تابدی و مصرده اوزینه قوناقغه چاقردی، فرانسوزده محمدعلی پاشاغه قوناقغه کیلورگه یورگان وقتنده وفات ایتدی. مونک ایچون محمدعلی پاشا یک قایغردی و قز قارنداشینه اون مک فراتق بولاک ییاردی.

محمدعلی «شربتچی» یورتده طورغان وقتنده آنک بالالری برله برلکده یورت خدمتلری ایتوب یوردی و صوکره عسکرلک خدمتینه کردی. عسکرلک خدمتده یارارلق کورساتووی سپندن درجه‌سی کوتارلدی و «شربتچی» نگ یاقینلرندن بولوب ده ایرندن آیرلغان، بای بر طول خاتون برله ازدواج ایتدی.

موندن صوگ عسکرلکدن چیقوب خاتونینک آچمسی برله سوداغه کرشدی و خصوصاً تما کو سوداسنده شهرتی کوتارلوب یاخشی غنه فائده‌لر ایتدی و اوشبو کسینی ۱۸۰۱ نجی یلغه قدر دوام قیلدروب زور بایلق حاصل ایتدی.

۱۷۹۸ نجی یلده فرانسوزلر ناپالیون قومانداسنده عسکر یاروب مصرنی ضبط ایتدیلر و اولگی «ممالیک» امیرلرینک حکومتلرینی

بیاردیلر و اوشبو اشنگ تصدیق فیانوونینی صورادیلر. مونلرنک طلبیری قبول ایتولدی و سلطان طرفندن فرمان صادر بولدی. آرانوود عسکرینه تاپانووی سبیلی محمدعلی اوزی تله گانچه اش یوروتهدر و خسرو پاشاغه التفات ایتمیدر ایدی. مونی کورو برله خسرو پاشا اوزی ایچون مغریلردن عسکر توزودی و محمدعلی نی نوقتلارغه یول حاضرله دی. لکن خسرونک عسکری اهالینی جبر قیلولری و عالملرنی تحقیر ایتولری سبیلی مصر خلقلری اوزلردن نفرت قیلولر ایدی.

۱۸۰۵-۱۲۲۰ صفرنده، استانبولدن محمدعلی نك «سلانیک» گه والی ایتلوب قوبولولوندن خبر کیلدی. (بواش گه اصل سبب خسرو پاشا بولولونینی ظن ایتلر، گویا اوز یاتندن یراق یازو و آننگ استبدادندن قوتولو ایچون شوشندی بر چاره گه کرشکان بولادر). خورشید پاشا اوشبو فرماتی اوقوب اعلان ایدی و والیلرنک رسمی کیوملری بولغان طوون و بورکنی محمدعلی گه کیدردی. محمدعلی، مصردن کیتار گه هیچ ده تله مگانی حالده مجبوری صورته مذکور فرمانغه امتثال قیلوب «سلانیک» گه بارغه حاضرله نه ایدی. عسکرلر، محمدعلی حضورینه کیلوب اوزلرنک وظیفه (علوفه) لرنی صورادیلر. محمدعلی ایسه: «وظیفه گزنی پاشادن صوراکر!». دیدی، اوزی آنلرنک اوستلرینه آتون تنکه ساچدردی. عسکرلر اوشبو حالدن محمدعلی گه محبت ایتدیلر و خسرو پاشاغه آچولاندیلر. نیندی سبیلر گه کوره در مصرنک عالملری، شیخلری و معتبر آدملری محمدعلی حضورینه باردیلرده: «بز خورشید پاشانگ و عمو ماسیندن باشقه کشینگ والی بولوینه رضا بولیمز!». دیب چقرشدیلر. محمدعلی ظاهرده مونلرغه نصیحت ایتکان بولدی و: «والی حقتده آندی سوز سویله مه گز، اطاعت قیلو گز!». دیب وعظ قیاغان بولدی. لکن تگیلر اوزلرنک طلبیرنی اولنگیدن ده آرتدردیلر و: «بز سیندن باشقه نك والی بولوینه رضا بولوب طورو احتمالز یوق!». دیب تاوشلاندیلر. محمدعلی، شوشی اشنی قبول ایتکاتندن صولگ خورشید پاشانی قلعه گه حبس ایتدیلرده محمدعلی نك والی ایتلوونینی صوراب استانبولغه کشی بیاردیلر.

مصر خلقلرنک طلبیری قبول ایتلوب مصرغه ۱۲۲۱-۱۸۰۶-نجی یل ۹نجی ایولده فرمان کیلدی. شوگا کوره خورشید پاشا عزل قینوب استانبولغه قایتوب کیتدی و محمدعلی ده وزیرلک، پاشالق مرتبه سی برله مصرده والی بولوب قالدی. (آخری بار).

بتروب بتون مملکت گه خواجه بولدیلر. مونلر، مصرده اوچ یل حکومت سورگانلردن صولگ تورکیا دولتی، فرانسوزلر اوستینه عسکر بیاروب، مصرنی اوزی ضبط قیلورغه و فرانسوزلرنی قووب چیقاررغه طرشدی.

۱۸۰۱نجی یلده تورکیا، مصرده غی فرانسوزلر اوستینه دریادن حسین قبودان پاشا قول آستنده و قوریدنده صدر اعظم قومانداسنده عسکر بیاردی و انگلیز دولتی ده تورکیا طرفندن بولشلق ایدی.

محمدعلی، بتون سوداسینی، کسینی توقتاتوب دریادن بارا طورغان عسکر گه قوشلدی و اوچیوز قدر بولغان آرانوودلرنک باشقلرینه معین لک درجه سی برله مصرغه صوغش غه کیتدی.

غلبه، باشده فرانسوزلر طرفنده ایدی. لکن انگلیز فلوونی کیلوب قوشلغاندن صولگ تورکیا غالب بولوب فرانسوزلرنی مصردن قووب چیقاردیلر. لکن مصر مملکتینک کوب اورنلرنده ایسکی خواجهلر بولغان «ممالیک» امیرلری استقلال دعواسی قیلوب احتلال چیقارلر و تورکیانک اورنلاشوینه مانع بولالز ایدی. تورکیا عسکری اوزاق و قتلر اوشبو ممالیک برله صوغشدی و آخرنده آنلرنی تمام بتروب مصرنی اوزینه تابع قیلدی.

بو وقتلرده محمدعلی دورت مگ آرانوودغه باشلق بولوب خدمت ایتدر ایدی. بر اورنده تورک عسکرینک ییکوونینی محمدعلی نك تیوشلی بولغان وقت غه آرانوود عسکرینی کیتوروب یتشدره آلمانلغندن کوردیلرده، آتوب اولدرر گه حکم ایتدیلر. محمدعلی، مونی بلووی برله باشینی قورتولدرو یولینه کردی و ممالیک طرفینه قاجوب تورکیانک مصرده بولغان عسکر باشلغی خسرو پاشا ضررینه ممالیک برله اتفاق یاصادی.

اوشبو اتفاق غه کوره محمدعلی پاشا، ممالیک عسکری برله برگوب مصرغه هجوم ایدی و بر آزدن صولگ غالب بولوب شهرنی ضبط قیلدی. موندن صولگ محمدعلی ممالیک امیرلری آراسینی بوزوب بر برینی ایزدردی ده اوزی ایرکننه بتون اشلرنی قولینه آلدی. بو وقتده خسرو پاشا، محمدعلی قولنده اسپر حکمنده بولوب قالدی.

مصر مملکتینه سلطان طرفندن بر والی (غویرنا تور) قوبولونی لازم کورگانلک لردن مصرنک عالملری، شیخلری و معتبر آدملری محمدعلی گه باروب خسرو پاشانک آزاد قینلوب والی نصیب ایتلوونینی اوزینک ده آکار نایب بولولونینی اوتدیلر. محمدعلی موگا رضا بولوب عمل گه قوبلغاندن صولگ استانبولغه خبر

مقاله لر:

شرح نظر نده دنیا، فقر، غنا، توکل هم کسب

(باشی ۴ نجی عددده).

الله دن توکل ایله امر کیلگنده اوشانداق شوندى وقتدره کیلگان: «یا ایها النبی اتق الله. ولا تطع الکفرین والمنافقین... و اتبع ما یوحى الیک من ربک... و توکل علی الله». احزاب. «قل ما اسئلكم علیه من اجر... و توکل علی الحی الذی لا یموت...». فرقان. «وقل للذین لا یؤمنون اعملوا علی مکاتکم انا عاملون... فاعبدوه و توکل علیه». هود. «فکیدونى جیعا ثم لا تنظرون. انى توکلت علی الله...». هود. «فعلی الله توکلت فاجعوا امرکم و شرکائکم، ثم لا یکن امرکم علیکم غمۃ ثم اقضوا الی و لا تنظرون». یونس. هم باشقهر.

قالدی سورة طلاقده: «ومن یتق الله یجعل له مخرجا و یرزقه من حیث لا یحتسب و من یتوکل علی الله فهو حسبه...» آیتی. توکلنى ترک اسباب معناسینه آلوجیلرنگ تمسک ایتمک ایگ قوتلی دلیللری ایشته بودر.

فقط بوندهده اول معنا که آلمق ممکن توکل. چونکه اول معنا که آلو ایچون «ومن یتق الله» ده اتقانی: «اسبابنی ترک ایسه رزق و باشقه حاجتلرنده کفایه اغیارغه اعتماد ایسه». معناسنده آورغه حاجت بولادر. حالبوکه «اتقا» نی اول معنا که آورغه آیتنگ سوقی ده، مکانینگ اقتضاسی ده مساعد توکلدر. زیرا: بو سوره باشندن آخرینه قدر دیورلک خاتونلر و آنلرنگ عدتی، نفقه، کسوه و سکناسی حقنده وارد و مسوق بولغان. الله حضرتی مذکور احکامغه آرتق اعتنا قیلدیفی هم ده خاتونلر حقنده بولغان بو احکامغه ایرلرنگ تعدی احتماللری بولدیفی ایچون بولسه کیرهک آنلرنی بیان ایتهر ایکن بعضا وعد و بشارت، بعضا وعید و بیان عاقبت ایته بارغان. ایکی مرتبه اتقا ایله امر

ایتمک. اوج مرتبه اتقا برابرینه وعد و بشارت کیترگان. بنا علیه مونده «اتقا» مذکور معناده بولورغه ممکن توکل، بلکه: «بره و الله ناک او امرینه امتثال نواهیندن اجتناب ایسه» معناسنده بولورغه طوغری کیله.

ایرلر غالبلر، خاتونلر مغلوبلر. پیغمبرمزننگ دیدیکی کبی خاتونلر ضعیفلر، ایرلر ایسه خواجه - قوامدرلر. قارشوسنده غی حق ایهسی ضعیف بولدیفی آنک حقوقینه حریتته تعرض ایتمک، امر (اش) اوز قولنده بولغانده باشقهرنگ حقوقینه تجاوز ایوب بولسهده کیله چکده اوز فائده لرینی تأمین ایتهر که طرشمق انسانده طبعی کبی بولغان حاللردندر. بونک ایله برابر سورهده کی احکام: مثلاً: تطلیق للعدة، احصاء عدة، عدم اخراج، معروف اوزرنده امساک یا که تفریق، اشهاد، اقامة الشهادة هر بری کیله چکده نتیجهسی قارانغو بولغان بیوک اجتماعی اشلردن بولغانلقدن؛ حریص انساننگ کیله چکده دنیاسینه ضرر ایرشور قورقووی ایله آنلرغه (احکامغه) رعایه ایتمهوی بیگ احتیالدر.

ایشته تطلیق امساک و باشقه اشلر قوللرنده بولغان قوی (قووی) ایرلر؛ حرص و امللرینه ایاروب ضعیف خاتونلرنگ حقوقلرینه تعرض ایتهرک بتون سورهده کی هم باشقه اورنلرده بیان ایتمک امرلر که امتالده، نهیلردن اجتنابده - یعنی شارعنگ انتظام عالم که سبب بولسون ایچون توزوب ییارگان اجتماعی حکملرینه - انتظام عالم سیلرینه - تشبث ایتموده قصور ایتمهسونلر؛ تردد و ضعف اوزرنده بولمی عزملرینی نغوسونلر ایچون الله حضرتی وعد و وعیدلر آراسنده توکل ایلهده امر ایتهدر.

بنا علیه بوندهده هم توکلنگ معناسی؛ اسبابنی قویسه معناسنده بولمی، بلکه: الله ناک و عدینه ایمان، ضمانته اعتماد ایله امرلرینه امتالده نهیلرندن اجتنابده قصور ایتمهسه؛ هیچ ترددسز انتظام عالم سیلرینه تشبث ایسه معناسنده بولادر.

ایمدی آگلاشدیکه: عالم اسباب بولوب بو دنیاده هر بر نرسه سنه الله مقتضاسنچه اسبابه مربوطدر. مقصودلرنک اسبابه تشبث ایتمک صوکنده مسیبلرنک حصولنده الله نك ضمانته اعتماد ایتمک شرع نظرندده «توکل» آتالوب؛ بنده لرکه الله نك خطایی ایله لازم ایتمک. یعنی توکل: اسبابی قویمق معناسنده توکل، بلکه اسبابه قاطی عزم، الله نك ضمانته چن اشانوا ایله ترددسز تشبث ایتمک معناسنده در.

مسیبلر سیبلرینه فی الحقیقه هیچ بر وقت تخلف ایتمه ز روشده مرتب ایسه لرده انسانک مذکور ترتیبی ادراک ایتوونه نسبتا اوچکه بولنه لر: (۱) مسیبلر سیبلرندن هیچ تخلف ایتمه ز. هم ده مسینگ سیبکه ترتیبی ارشاد شارع، مشاهده یا که تجربه کبی اسباب علم ایله معلوم بولور ایسه - قطعی؛ (۲) تخلف ایتهر فقط اکثر اغلب شول سیبلرکه مرتب بولور ایسه - ظنی؛ (۳) سیبلرکه ترتیبی، نه ارشاد شارع و نه مشاهده و تجربه هم ده علوم و فنون یاردمی ایله معلوم بولمی انسان فقط اوزلگندن اختراع ایتمک بولسه - وهمی در.

قطعی سیبلرکه تشبث ایتمک مشروع مسیبلرنک اهمیتی نسبتنده بولوب: (۱) حیاتی ادامه، دینی تقویه، نفسی وملتتی حمایه ایتهر قدر تشبث ایتمک - فرضدر. بونلرنک هر برنده الله نك ضمانته اعتماد - یعنی توکل ایتمک، مطلوب مسیبه ابرشکانچی آر می طالعی اسباب اوزرنده ثابت و دائم بولمق - یعنی صبر ایتمک هم فرضدر.

(۲) اهمیتری مذکور مسیبلرنک اهمیتمدن کیم بولغان مسیبلرنک سیبلرینه تشبث ایتمکنک هم اول یولده توکل و صبرنک لزومی دخی کیم - مسینگ اهمیتی نسبتنده بولوب - واجب، سنت و مستحدر. ظنی سیبلر، قطعی سیبلر ایله بر حکمده درلر.

وهمی سیبلرکه تشبث ایتمک؛ مثلا: صوغشدرده غلبه طابو، تجارت لر رواجی بولو، ایگنلر اوکو، اوط قضالردن قوظلو کبی اشلرده قبرلردن استمداد قیلمق، خیر دعاغه غنه اشانوب یاتمق؛ زوجین آراسنده محبت حاصل بولو هم توری چیرلرنی دوالاو ایچون این طومغه، مآثور بولماغان دعا لرغه وهمی سوزلر معناسز حرف لرکه مراجعت ایتمک؛ برر حکم چقارو ایچون قوشنک اوکمه یا که صولغه اوچوونه، حیله کننگ بوش یا که طولی بولوینه قارامق و باشقه شوندی اشلر هر بری - حرآمدلر. «لیس منا من تطیر، ولا من تطیر له». «بدخل الجنة من امتی سبعون الفا بغیر حساب: هم الذین لا یسترقون ولا یطیرون، وعلی ربهم یتوکلون» (مشکاة کتاب التوکل). ان الرقی والتماثم والتولة شرك. (مک بر حدیث

انسانغه اسبابه تشبث ایتمک دورت حالده لازم بولوب، «توکل» نك تأثیری هم شول دورت حالده ظاهر بولور: (۱) انسان سیبکه تشبث ایتهر بر منفعتی تحصیل ایچون. (۲) تحصیل ایتمک منفعتی صاقلامق ایچون. (۳) کیلمه گان ضرردن صاقلانو ایچون. (۴) کیلگان ضررنی کیترو ایچون.

بونلر هر بری: خصوصی هم عمومی بولارق دخی ایبیکه بولوب مجموع سکر قسم بولور. ایشته شونلرنک هر بری حقتده سیبکه تشبث ایتمک ایله شارع طرفدن امر و ارشادلر کیلگان. برنجی قسم: انسان منفعتی تحصیل ایتهر: (۱) ته نینگ صحت و قوتینی آرتدر، حیاتی تأمین قیلور قدر آشامق اچک ایله. بونک حقتده شارع دیور: کلاوا و اشربوا ولا تسرفوا. (۲) اسی، صووق و باشقه عوارضدن صاقلار قدر کیوم و مسکن ایله بونک حقتده شارع دیور: «والله جعل لکم من بوتکم سکنا». «وجعل لکم سرایل تقیکم الحر و سرایل تقیکم باسکم». (النحل. ۳) جمله حاجت لرینه صرف قیلمق ایچون مال تابمق ایله. بونک حقتده دیور: «وابتغوا من فضل الله». (۴) معیشت بوللرینی بلور، ضروریات دینی سنی ادا، عقلینی تکمیل و تویر ایتهر قدر تعلم ایله. بونک حقتده دیور: «هل یتوی الذین یعلمون والذین لا یعلمون». «ومن اراد کلیمهما (الآخرة والدنیا) فلیتعلم». (۵) حقوقی حمایه، مصالح عامه نی رعایه، اعراضی حفظ ایتهر قانون و آئی اجرا ایتهر احکام ایله. بونک حقتده دیور: «یا ایها الذین آمنوا اطیعوا الله واطیعوا الرسول واولی الامر منکم».

۲ نچی قسم: تحصیل ایتمک منفعت صاقلانور: (۱) عملده هم مالنی صرفده اقتصاد و اعتدال اوزرنده بولوب قوتی، مالنی صاقلامق ایله. بونلر حقتده شارع دیور: «خذوا من العمل ما تطیقون...». «لا تسرفوا»؛ «ولا تبسطها کل البسط»؛ «ما عال من اقتصد». (۲) حفظ صحت قاعده لرینه رعایه ایتوب صحتی صاقلامق ایله. بونک حقتده دیور: «اغتم صحتک قبل سقمک». (۳) حاجت وقت ایچون مالنی ادخار قیلمق ایله. بونک حقتده شارع ارشاد ایته: «ثم یاتی من بعد ذلک سبع شداد یاکن ما قدمتم لهن...» (۱) آیتی ایله. پیغمبرمننگ بر یللق آرتنی ادخار قیلوی هم ثابتدر. (۵) اقتدار و استعدادی بار ایسه اش باشنه کیچوب ملت مالینی قارا کونلری ایچون ملتک اوزکیسه سنده قادررغه طرشمق ایله. بونک حقتده ارشاد ایته: «قال اجعلنی علی خزائن الارض (۲)» آیتی ایله. «وفیه دلیل علی جواز طلب التولية و اظهار انه مستعد لها». قاضی.

عائہ سینه قارابدرد: اگر قرمسه قیلندن ضعیف یا کہ ذی عیال ایسه ادخار لازم؛ اگر بالغز ہم آرسلان کبی کوچلی ایسه البتہ ادخار قیلماسه ایثار قیلسه گوزلدرد: «ویؤثرون علی انفسهم ولوکان بهم خصاصة» .

وهل یدخر الضرعام قوتا لیومه * اذا ادخرا النمل قوتا لعامه .

(معری)

۳ نجی: «ضرردن صاقلانو»، ۴ نجی: «ضررنی کیترو» قسملری: بونلر هم یوقاروده آیتلگانجه هر کسه که لازمدرلر. فقط عمومی اجتماعی حیاتلرده اویله اشلر بولور، که: آنده ضررنی قارشی آلو، کیلگان ضررنی یوکلهو، اوزاق زمانلر آنک آستنده توزو لازم بولور.

مثلا: نشر دین حقنده طاغلر قدر اذا و جفالر کورگان بیغمبرلر نك؛ فتح وغلبه حقنده سونگولر آستنه کرگان قهرمانلر نك؛ کشفیات اجراسیچون اوز اختیارلریله جمله راحتلرینی فدا ایتمک کاشفلر نك هم باشقه یوک اشلر که اقدام ایتمک داهیلر نك کوردکلری اذا و جفالرغه، محنت و مشقتلر که، طاغلر قدر آغرقلرغه صبرلری؛ آنلرنی قارشی آلورلی؛ اوزاق زمانلر (مقصودلرینه ایرشکانجی) ثباتلری کبی .

بوندی اشلر نك سیلرینه تشبث ایتمک آندرده غی آغرقلرنی قارشی آلو، محنت و مشقتلرینه اوزاق زمانلر صبر ایتمک اقتدار و استعدادی بار کسه لر که اوزی تیوشلی اوزی لازمدر. یوقاروده دیدکچه توکل، صبر ایله امرنک کیلووی ده کوبسنجه شوندی یوک، چیتن و قورقنچ اشلرده در: «فانخذه وکیلا واصبر علی ما یقولون». مزمل. «ولنصبرن علی ما آذیتموننا. وعلی الله فلیتوکل المتوکلون». ابراهیم. «نعم اجر العاملین الذین صبروا وعلی ربهم یتوکلون». عنکبوت .

هر نه قدر بوندی عالی اشلر درجه سنده توکل ایسه ده معیشت یولارنده کورلگان آغرقلرده انساننک دنیا و آخرت درجه سنی بلند ایتر آغرقلردندر: «من بات کلا من عمل یده بات مغفوراً». «و آخرون یضربون فی الارض یتبعون من فضل الله». مزمل .

الحاصل: اشینه، وقتینه کوره آغرقلرنی اورکمکی قارشی آلو، آغرقلرغه توزو؛ اوزی لازم، اوزی تیوشلی بولغان، اوشانداق انساننک عالیگینه دلالت ایتمک نرسه لر دندر. فقط آکا قاراب بلا فائده آج طورمق، طیبیلرغه مراجعت ایتمی مرض آستنده ایزلمک، توکل و قناعت خویلیاسیله فقر ذلتندن قوتولورغه طرشماتق جائز بولماز. اوشانداق: اوزینی، عائله سنی، اقتدار ی بار ایسه ییله ملتی ذل سوادن، اقتصادی اسارت قیدندن

اوجنچی قسم: کیلمه گان لکن کیلووی احتمال بولغان ضرردن صاقلانمق: ۱) مثلا: کیومنگ یوقا یا که قالوتنی کیوب اسسی، سووق ضرردن، تیمر کیوملر ایله دشمنان یه دره سی ضرردن صاقلانمق کبی. بوننگ حقنده شارع دیور: «وجعل لکم سرائیل تقیمک الحر و سرائیل تقیمک بأسکم». نحل؛ «وعلمناه صنعة لبوس لکم لتحصنکم من بأسکم». انبیاء .

۲) مالغه ضرر کیلو احتمالی بولغان اورن هم وقتلرده بیکله مک، به یله مک، قاراول قویمق و باشقه شوندی تدبیرلر کبی. بوننگ حقنده دیور: «اعقلها وتوکل» .

۳) جانغه دشمنان ضرر خوفی بولغانده یه شرنو، قورال طوتو و باشقلر کبی. بوننگ حقنده دیور: «فاسر بعبادی لیلا انکم متبعون...». دخان. موسی (عم) غه فرعون هم قومی سیزمه سون ایچون کیچ ایله چغارغه قوشاغان. پیغمبر مزنگ غارغه یاشرنووی ده دشمنان ضرردن صاقلانو ایچون سببکه تشبث ایتمک سفر هم خوف حاللر نده الله تعالی غازی ده باشقه روشده بویورا: «ولیاخذوا خذرم و اسلحتهم» دبه خوف حالتنده قورالر یاننده تمام احتراز و تیقظ اوزرنده بولورغه قوشادر.

۴) وبا، طاعون کبی ساری مدهش چیرلر بار بیرگه کرمهو، آندن چقماو کبی. بوننگ حقنده دیور: «اذا سمعتم بالوبأ فی ارض فلا تقدموا علیه و اذا وقع فی ارض واتم بها فلا تخرجوا فرارا منه» (۱).

دورتنجی قسم: کیلگان ضررنی کیترو: ۱) مثلا: بدنکه حاصل بولغان هر توری چیرلرنی دوا ایله کیترو کبی. بوننگ حقنده شارع دیور: «تداووا یا عباد الله...». ۲) انساندن جانغه، بدنکه، یا که مالغه ضرر کیلگانه قصاص آلمق، توله تمک، قول کیسمه کبی. بوننگ حقنده دیور: «کتب علیکم القصاص... و دینه مسلمة الی اهله... السارق و السارقة فاقطعوا ایدیهما» . ۳) اهل اسلام آراسنده تفرق واقع بولوب نزاع چقسه آرلرینی اصلاح کبی: «فاصاحوا بین اخیوکم...». ۴) وطنغه دشمنان هجوم ایتمک، یا که وطننک شأنی صاقلانمق لازم بولغان وقتده محاربه ایتمک کبی: «و قاتلوا الذین فی سبیل الله یقاتلوکم». «ولا تعتدوا». اوشبو دورتنک برنجیسی (تعجیل منفعت) حقنده اوزینک خصوصی حیاتینی هم عمومی حیاتینی صاقلار قدر سعی ایتمک هر کیسه که هر وقت لازمدر.

ایکنجی «منفعتی صاقلانو» حقنده بدن، ادبی اوشانداق عمومی اشلرده سعی ایتمک هم کمه که هر وقت لازمدر. اما مالی خصوصی منفعتی صاقلانمق؛ مثلا: ادخار انساننک قوتینه هم

عصیلر ایچون حفظ صحت

XII

عشرت

عشرت دیگاجده کوز آدینه نه لله نیچه ششه آراق اجوب کوزلری قزارغان، بورونی جوگندره نگان، فخرنوب - سوگنوب اوپروجی کشی کوز آدینه کیلده، اسپرتنگ ضرری تاثیرلری حقنده غمی سوزلر ایسکه توشه. لکن بز آندی به مسز ایسرکلر حقنده سویله رگه تله میمز. آلارنی نصیحتله ودن بر فائده امید ایتوده چیتن، آلارننگ بویازولرنی اوپولری ده طبیعی توگل. لکن عشرت بو صوره ندنگنه عبارت توگل، ایسرکلکننگ تورلیسی بار. آلارننگ بر تورلیلری اوزینه ایسرک دیگاننی ده قبول ایتمی، آلا آیتیت ایچون، کیف آرتدرر ایچون بره رجو قرغنه اچکانگه، آلا رچه، بو تلگه ده آلونورغه تیوش توگل.

بولار نلک اییده شلرگه اوخشار اوچونگنه اچه باشیلر. مونده شونی ده نه یئو تیوشلی، که: نلککنگی ریومکا ته ملی کورینه، نلککنگی سیگار شیکلی طونچقدرمی، باشنی آرتدرمی. ایندی اسپرتدن بر لذت آلاچ آنی دوام ایتدرو طبیعیدر. آزرغنه وقت اوتو بله ن آنی طاشلاوده چیتله نه باشلی؛ برگنه کون اچلمه سه ده آسای ده کیلمی، یوقلاسی ده کیلمی، قوت کیمی، مونه شوندی چاقده بر ایکی ریومکا قوتسزلکنی بیهررگه یتته در. لکن طورا بارا بو قدرگنه کوکلنی قناعتله ندرمه گانگه، نولچه ونی آرتدررغه کیره ک بولا. مونه شولای ایتوب کشی بوتوله ی عادتله نه، ایندی اسپرتلی اچلکسز یه شه و ممکن بولمی باشلی.

شولای برور ریومکا بله ن باشلابده «ایسرک» اسمی آلمانان، لکن حقیقته ایسرک بولغان کشیلر کوب بولادر. لکن موندی ایسرکلک بیگره ک ناچاردر. بو، نوزمیچه گنه تشله وچی ات شیکلیدیر.

شوشیکار اوخشاشای بر تورلی عشرت قایسی بر عصبی خانملر آراسنده ده بولا. آلا رده باشده نیرولرن طنجلاندر ایچونگنه، اوزلرینه مخصوص (دامسکی) راق ایسرتکچ سالوب اچکله لیر. واقعا بو، عصیلرنی طنجلاندراده. لکن بر یاقدن وقتلیغنه (بر نیچه مینوتقه غنه) طنجلاندرسه، ایکنچی یاقدن بوتون

قوتقارر قدر طرشمق و شول بولده آغرلقلر کورمک، آنلرغه اوزاق زمان توزمک هم لازم هم ثوابی اشلدندر. فقط آکا قاراب هر اشده تورلی ماشینه لر بولا طوروب، قول ایله اشله ب اینتمک؛ مال صاقلار، بایلق آرتدرر ایچون: شرکتلر، تاواریشتوالر تأسیس ممکن ایکان یابا یالغز اش کوروب چیله غک؛ اوقوب معرفتلی، هنرلی بولغان تقدیرده دنیا کوتره ایچون غایت ییگل هنر و کسبلر بار ایکان پرستانلرده یقاپ طاشو، بیر فازو کبی اشلرده ایزلمک فائده لی ده، ثوابی ده، کیره کلی ده اشلدن آغرلقلردن توگلدلر.

الله حضرتی جمله منی آندی آغرلقلردن قوتقاروب، توکلنگ معناسنی، صبرنگ اورتنی، قناعتنگ قدرینی، بایلقنگ فائده سنی، فقرنگ ضررینی بلورگه؛ ییگل معیشت ایتو بوللرینی قبول ایتوب چاباتالرمزنی چیشنورلک، عبادتلمزنی اوتهرلک، بر برمزگه یاردم ایتشورلک وقت طابارغه نصیب ایتسه ایدی. آمین!

امام: محمد صلاح اژدانوف. (جه نه ی).

عبرتلی سوزلر.

تله نیچی تله نیچی ایتوچی آدم، اک باشلاب آکا صدقه بیرگان کشیدر.

بورچنی اوتاو اوزی ده بورچدر. اوتکاندن عبرت آوچی کشی، کیله چکده فائده کوره آلماسه ضررده کورماز.

دنیاده کوب سویلی طورغان ایکی تورلی خلق بار: بلما گانری حالده اوزلرینی بلوچی دیب ظن قیلوچیلر، اوزلرینی بلوچی دیب حساب ایتکانری حالده بلماوچیلر.

هر دشمنلقنگ بتووی ممکن، مگرده کونچیلک سبندن بولغان دشمانلق بتاز.

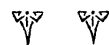
اوج یوشرغچ آدم شولدرکه، عمومی بر بحث وقتنده اوزندن بحث آچارده سویله وچیلرگه ایرک بیرماز.

زمانه دوستلغی، عیبلر حقنده جاسوسلق ایتودن عبارتدر. قولی تار آدمنگ جانی ده تارایور.

سعدی، بر مصلحت ایچون یالغانلاونی مدح قیلور، لکن مصلحت بولماغان یالغانلاو دنیاده یوق ایکانلکنی اونوتور.

بعض آدملر شول قدر تیره ن فیکرلی بولورلرکه حتی فیکرلرینگ هیچ بری شول تیره ندن اوست که چیقا آلاز.

سونگ قدری، چیشمه قورغاندن صوگ بلنور.

ذهن قوه سینک ضعیفه نووی بالقولقغه سبب بولا. نلک اشکلکی، زیره ک بر کشی عشرت آرقاسنده آ کغرا و بالقوا بولوب قالا. نلک بولدر آغان بر اشنی ایندی بولدر آماغان کوروب، آنی بختینگ کیملگینه صلی. امیدسزله نه، دنیادن بیزه. نهایت معیشتن تا مین ایته آلماس حالگه کیله.

عشرت تأثیری بله ن عصبی أعضالرنک باشقه وظیفه لری ده بوزولادر. حسلرده (سيزو قوه لرنده) کورلگان اوزگر شده دقت ایته رلکدر.

قایچاغنده ایسرك کچج بله ن اورنینه باروب یاتوب، توشه گینگ یلیغن سیزنه باشلا غاجده، آیاقلرنده، یا کاکلرنده (؟)، سویه - کلرنده بر راحتسزلك، اویوشو، چه نچشو حس ایته، تیری آستنده بورچه یورگان شیکلی بولا. آیاقلر توشه کنک طشینه چغارماسه بو حال بتمی.

عشرتک مېتلا کشیلرنک معنوی حسلری شیکلی مادی حسلری ده اویوشا. بر بیرنه حتی ایته باطرسه ده یک از حس ایته، یا که بوتونله ی حس ایتمیدر. کوزلر نلکگیسی کبی کورمه س بولار، قولاق چکلی باشلی، ایشتوده ناچار لانا در.

عشرتک ضرر لری نیرؤلرغنه توگل، آنک باشقه ضرر - لری ده کوب: اسپرت قانغه قاطشوب بتون طاملرل بونچه یوریدر. کوب کشینگ ته تده یاراطاشدوق ضعیف بولغان بره ر یبری بولا، ایشته اسپرت شول اورتنی طابا، شونده ناچار تأثیرل اجرا ایته باشلی؛ دوا لوی ممکن بولغان چیرلر میدانغه کیتدر. اسپرت أعضالرنک اشکلکی (فعال) و فایده لی قسمن آرتا (طالقدرا)، اشدن چغارا؛ نه اشکلسز و فایده سز قسمینگ آرتو و اوسوینه سبب بولادر.

مشهور حکیملرنک دلیللی اثباتلرینه کوره عشرت، آدمنی نیز قارتایتادر. عشرتک مېتلا بولغان اوتوز یه شلی بر کشی، عشرت ایتمه و چی آتمش یه شه قارتدن از فرقلیدر.

اسپرتلی اچملکلرنک قان طاملرلینه کیتورگان ضرری باشده یک ییلگولی بولی. لکن طورا بارا اسپرت طاملرنک دیوار - استینا (стѣна) لرن قاطورا، أما قان یورر ایچون هم قان اوزینگ وظیفه سن اوتەر ایچون اول یوری طورغان طاملرنک استینلری یومشاق بولووی شرطدر. شوکار کوره اسپرتلی اچملکلر اچکان کشینگ آشاوی بوزولا باشلی. طاملرل قاتوب قالغانه طاملرنک صنولری ده آصات بولا، موندن تورلی آورولر حاصل بولا قایسی وقتده طاملرنک بر کیسه گی (جزئی) قوبوب

سگگر (нервъ) لرنی بوزوده آنک خدمتیدر. نیرؤلر ضعیفله نگان صایون آلا رنی طنجلاندر ایچون آراقینگ ئولچهن آرتدر باررغه کیره ک. شولای ایتوبکنه باشلا دقلری حاده صوگندن کونینه دورت شیشه ایسرتکچ اچوب بتروچی خاتونلرده باردر. بو خاتون قز ایچون دیب یورتیه طورغان آراقیلرنک برسنده ۸۲، ایکنچیسنده ۶۰ گرادوس اسپرت بولغانه، کونینه دورت شیشه نی اچوب بترگان خانم ۲۴ گرام، یعنی زور بر باکال (کروشکا) بله ن صاف (خالص) اسپرت اچوب بترگان بولا.

حتی عصبی خاتونلرنک بعضیلرینه بیرلگان دارولرده ده اسپرت بولغانه، آلا رنک آلا کگولیک بولولرینه سبب بولا. چونکه آگر آزمانده ئیهله نوب کیتلرده، کوندن کون آرتدروب طوراسی بولا.

اچملکنک ایک ناچار تأثیرلری ده ایک نلک دماغ هم عصبی أعضالرده کوریه باشلی. هر کیچه تکرار ایدله طورغان اول ربومکالر، چنلابده. باشده راق اشتهانی ده آچار، کیفی ده کیتره لر. لکن بر آزدن صوگ اول کیف، اشتهال اورنینه بر دردسزلك، آورلق، عصیلق حاصل بولادر. خلقده آماشنا؛ محبت، مرحمت، یاخشیلق کبی خلقلر اورنینه - قزولق، آچو، کیریلک کبی ناچار خلقلر طووا. بعضیلر: «عشرت یاخشی کشینگ یاخشیلغن، ناچارنک ناچارلغن میدانغه چغارا، دیلر. لکن بو یالغش سوز، عشرت اساسا یاخشی کشیلرنی ده ناچارلقغه، بوزوقلقغه اوستیدر.

آورونک (عشرتک مېتلا کشیلرنی بز آورودیب یوروتهمز) بو حالینی آنک یاتنده غیلر آ کلاماغان شیکلی، اول اوزی ده آنی آ کلامسی. خلقینگ اوزگر روون - طالچفودن، کوب اشله گاندکدن کوره در.

آنک ته نی ضعیف بولوب قوللری قالترانغان شیکلی، اول معناده ضعیفه نه؛ اراده جزئیسه سی کیمی، هر اشدن آبدری - آلی، بر نه رسه ده ثبات کورسه ته آلمی.

عشرت دوام ایتکان صایون ادراک قوه سی، تمیز قوه سی، حفظ (یادللو) قوه سی اوزن بلو کبی خلقلر بله ن برکه انسانی انسان ایتکان باشقه عالی (ئلوغ) خاصه لرده برسی آرتدن برسی ضعیفه نه بارا. عشرتک مېتلا آدملر صوگندن یاخشینی یاماندن آبررغه قدرتسز، معنوی کوچسز، هر اشدن باشقه لرنک اوستره وینه محتاج بر حالگه توشه لر. کوز دماغنک کوزگیسی بولغانه، کوزنگ ده نوری کیمی، یالتری - «بیالانا». عشرتک مېتلا بولغان کشیلرنک قانسز صاری یوزلرینی، باطقان یا کاکلرینی، سونک کوزلرینی. هر کم بله در.

آرورلر طوغدرا، بتون عائله نك، نسل نك ضعیفه نووینه - بتورینه سبب بولا. عشرتنگ ضرری ایسرکنگ اوزینه گنه توگل، بالارینه ده، بناء علیه منسوب بولدقی قومگه ده تیه در. (آخری بار). حطی.

«دینی و اجتماعی مسئلهلر» اسملی کتابنی انتقاد و تقریظ

۱۴نجی سنه نك اولارنده بولورغه کیرهك، محترم موسی اقدی حضرتلری طرفندن «القاہره» ده گی تاتار طلبه لرینه هدیه ایتلگان کتابلر آراسنده «اوزون کونلرده روزه» اسملی کتابنی ده بار ایدی. بو کتاب تارالغان وقت سفرگه حاضرلانه طورغان چاغم بولغانغه مطالعه سیله مشرف بولا آلمان ایدم.

قاہره گه ایرشکاج ده ایک برنجی فرصت بله مذکور کتابنی قولطغیمه قصدردمده مطالعه سی ایچون «ازبیکه» باقیه سینه یونالدم. طورا طورغان خانه مزدن ۴-۵ مینوتلق غنه مسافده بولغان باقیه بو کون باشقه وقتلرغه نسبتاً یراقلانغان کبک حس ایتله ایدی. باقیه نك یا قطنی، طنچ بر یرینه، لطیف چه چه کلر آراسینه اولطروب اوبله سوکنده ساعت ۲ چامالارنده مطالعه سینه باشلام. تونگی اونلرده تمام ایتدم. مینم ایچون تاتار تلنده یازلغان کتابلرنی بر اولطروده اوقوب جفا آلو بیک زور بولماسه ده، نصیب بولمی ایدی. لکن مصرنك یایراقلری صارغایمی طورغان آغاچلری خوش ایسلی لطیف چه چه کلری آراسنده اوقولغان غایت گوزل کتاب مینی یالقدرمادی. یالقدرمادغه توگل، بیک کوب بختلرنی ایکنچی کره اوقورغه اجبار ایدی. کوکل آنک بله ننگنه ده قناعته نمی ایدی.

واقعا کتاب تأثیرلی، لوقور ایچون کوکلی، بو وقتقه قدر تاتار دنیاسنده وجودگه چققان کتابلرنك ایک فائده لیس ایدی. روسیه گه قایتقاچده مذکور کتابنی غایت بیوک مراق بله ینه بر فات اوقوب چقدم و بعض یرلرنده اوزم نك ملا خظه لرمنی یازوب-قیاس، تعلیل، قضاً... کبک بیتاق یرلرن انتقاد ایتدم. فقط شول خدمتمنی خارجدن بولغان بر تأثیر سایه سنده مطبوعات عالمینه چقاررغه موفق بولمادم. ۱۴ سنه مای آخزلرنده روسیه گه قایتسامده آتا آنام بر نیچه سنه لر چیت مملکتلرده یوروگان

قان بله ن آغوب کیته. اگر شول کیتک، اوتوب چغووی چیتن بولغان طار بولغه توغری کیلسه، آنی قابلی. مونه شول ره وشلی بر کیره کلیرهك یول قابلاسه، مونك آتقی بیک قورقچیلیدر.

عشرتنگ ضررلی، آکار مبتلا بولویچنگ تولووی بله نده بتمی. بلکه آنک بالارینه - نساینه کوچه. درستن نه یتکانده ایسرکنگ بالارنی آتالرنقندنده کوبرهك بلا و جیتلک کوره لر. مشهور پلوتارق: «ایسرک کشی اشکه یارارلق بالا اوسدره المی!» دیگان.

عشرت نسلنی کیتمی، بلکه آرتدرا و اورچته در. لکن موندن عشرت تورچتوقوه سن آرتدرا دیب اوبلارغه یارامی، مونك سبین باشقه نهرسه دن نزلهرگه تیوش.

طوغدرونك کوبلگندن کشینگ کوبه یووی لازم توگل، چونکه ایسرکنگ بالارنی کوبسی یهش چاقدوق تولب بته لر. طوغز- اون بالا طوغدردقی حالده هیچ برسی طورماغان ایسرک عائله لری بارددر. ئولمه گانلری ده ضعیف بولغانغه. تورلی آورورلرغه میکروبلرغه جدی آلملیر. چاخوتکه هم عصبی آورورلر بله ن حلالا نوچیلرنك ایک کوبسی ایسرک کشی بالاریدر آلا هر کمدن آرتق و آورو بله ن آزابالانار. بیک آزی آورودن نیچک کیرهك آلی قوطلوب یهشی آسه لرده، بیک تیز قارتابوچان بولالر.

واغایو، نسل کچره یونك زور سیلرندن برسی ده عشرتدر. ایسرککله گه مبتلا کشیلرنك بالارنی برنجی بووندوق واغایو و ضعیفه نه باشلیلر، اوج دورت بووندن صوگ بتولنه ی سونه لر. برنجی بوونده ایسرکنگ بالارنی اخلاقسز، بوزوق حسلی، احق بولالر. بولارده عشرتکه مبتلاق آتالرنقندن آرتق بولا. کچکنه چاغندوق بر یرده اتفاق بر ریومکا اچسه، حاضر ئیه لانه (عادتله نه)، عشرتنی طاشلی آلماس حالگه کیله در. بو عشرتکه مبتلا بولو ایکنچی بوونده تاغنده آرتا. بالا، ایسرککده آتاسندنده، باباسندنده آله کیته. مییی آرتغراق آغولانا.

اوجونچی بوونده بتون اچه گیر و قازان ایسرککچ بله ن صوغارلغان بولغانغه، ایسرکک کورغی. دماغی آورورلر بیک کوب بولا باشلی.

دورتهچی بوونده دماغ ره تله ب یاصلنمی. طبده بولارغه «ابله» یعنی احق، عقاسز دیلر. کوبرهك وقت تولید (طوغدرو). دن عاجز بولالر. شوگا کوره نسل سونه در.

فسقه سی: عشرت صاولقنی خراب ایته، اوکالمی طورغان

بالارینه اوزلرندن آیرلورغه رخصت ایتمه دیلر. شونلقدن جهی کونلرنده ۳-۴ آی اولده قالورغه طوغری کیلدی. شول مدت اچنده مطبوعات بلهن آرزغنده شغللنه آمادم. بتون اشم چککنه گنه باقچه ده بولغان گلدر، آما آغاچلر تریه لمهک، جیله کلرگه صو سییمک کبک واق توپاک یووانچلرغه منحصر بولوب قالدی. هر نه قدر «وقت» غزته سنده گی اعلانلر آراسنده «دینی واجتماعی مسئله لر» اسملی کتابنک اعلانلرینی کوروب مطالعه سینه هر وقت کوکام آشقنه طورغان بولسه ده بالغز اومطلو آشقنودن اوتنه آلمی ایدی.

سنتابر اورنالرنده «اورنورغ» غه کیلگچده ایک نلکگی فرصتمده شول کتابنی مطالعه ایتهرگه باشلادم. واقماً کتاب غایت گوزل، غایتده مفید، قلبلرگه خطور ایتلوبده تعیرندن تلر عاجز قالغان ییک کوب مسئله لرنی اچینه آغان. باشندن آخزینه قدر روح ابچون حقیقی غذا بولغان ماده لرنی جامع، غایت نفیس بر کتاب بولووینه قناعت ایتدم.

II

بر انساننک ایکنچی برسینک فکرنه قناعت ایتووی ظنمچه ممکن توگلدر. علوم معارفنک شول قدر آغه کیتووی، حیات اجتماعیه نک کوندن کون ترقی ایتووی انسانلرنک ضروری حاجتلرینک بربرینه قاغلمیچه اوتلووینه یاردم بیره طورغان قانون و نظاملرنک کوندن کون توزله بارووی بارده اختلاف افکاردن طوغان بولوونده اصلا شبهه ایتیم.

اعتقادیمه بنا اختلاف افکار، الله نک بنده لراوستینه انزال ایتدیکی ایک بیوک رحمتدر. انساننک ایگی جیگی بولماغان قابلیت، استعداد-ینه لازم بولغان ایک کلی قاعده در. اختلاف رحمتدر. حیات بشریه ده اختلافسز بر دقیقه بولوویده ممکن توگلدر. اختلاف هر وقتده انسانلرنک سعادت و ترقیسنه خدمت ایتوچی ایک بیوک عالمدر. فقط اوز فکرگده تعصب ایتمو، اوز فکرگنی باشقه لرغه کوچلب، الزام ایتمو شرطیله. اسلام تاریخنده گی قانلی صحیفه لر، یه مسز منظره لر اختلافدن توگل، برسینک اوز فکرنی باشقه لرینه جبراً الزام ایتهرگه کرشودندر. ایشته شول کلی قانوننک تأثیر آستنده عقلم کتابنک بعض ماده لرینه تمام قناعت ایته آلمادغندن، کتابده یازلغان فکترلرنک بطلانن دعوا ایتمه سه مده، قلمنک حق دیب بلگن بعض نرهلرینی مؤلف محترم حضرتلرینه عرض ایتمه کچی بولدم.

(۱) برنجی قاعده ده وجدان ایله تجربه علم سیلرندن سانالوب یقینی نرهلدر، دیلمش. اعتقادیمه بنا یقینی نرهلرده (دلیلر

بولسه کیرهک) ایک بیوک رکن حقغه ایصال و اصابتدر. حالبوکه وجدان ایله تجربه بعض حقیقتکه اصابت شرفینه نائل بولسه لرده خطا ایتولری ده ییک کوبدر. شولایوق «عقل» ننگ ده حقغه اصابتی ییگوک قطعی توگلدر. زیرا انسانلرده عقل ننگ تفاوتی، شبهه سز بر حقیقتدر. محیطنک تأثیر آستنده یاشارگه محکوم عقل کوب وقتده و هم خیالگه ایه رو بکنه حکم ایتهرگه ده مجبور بولادر. بنا علیه عقلده «یقینی» لک شرفندن ساقط بولسه کیرهک. لکن بونلر علمنک سیلری بولوده اصلا شبهه یوق. شونک ایچون قاعده، اساساً درستدر.

(۲) اعتقادیمه بنا احکام دینه - عبادت، کتاب، سنت ایله گنه ثابتدر. دنیوی امور ایسه معاملات اجماع، قیاس هم ده برنجی قاعده ده مذکور نرهلر ایله ثابت بولا آلددر. فقط اجتماع عرف، عادتلرگه اعتبار، آنلرنی آله طوتو شرطیله. اجتماع عرف، عادتلر اعتبار ایتلمه دیمی؟ هیچ بری معتبر توگلدر. بنا علیه ایکنچی قاعده ده گی «اسلام حکملری» سوزندن «عبادت» مراد بولسه، بو قاعده درست توگلدر. زیره عبادت محترم مؤلف اصطلاحنده معتبر بولغان «اجماع» بله ثابت بولا آلمادیکی کبک قیاس بله ده ثابت بولا آلمیدر. یوقاروده دیدگمچه، کتاب سنت ایله گنه ثابتدر. اگر اسلام حکملری سوزندن مراد عبادت، معاملاتدن عام بولغان اسلام حکملری بولسه (مؤلفنک مقصودی ده شول بولورغه کیرهک) قاعده درستدر. فقط اجماع ایله قیاس سوزلری قالورغه تیوش ایدی. چونکه اسلام حکملری اصطلاحنده معتبر بولغان «اجماع» بله ز بر وقتده ده ثابت توگلدر. سیاسی، اجتماعی قانونلرغنه ثابتدر. بو بر. ایکنچیدن بو قاعده ننگ شرحنده مذکور «بو ایکنچی ماده ده گی شیلر ایسه شریعت حکملری حقنده غنه دلیل بولالر» جمله سی ده اورنسزدر. زیره بو معنا بله «اجماع» اسلام حکملرینک گنه اصلی اساسی بولمیچه، اجتماعی، سیاسی قانونلرنک ده تره گی بولا آلددر. بلکه بو معنی بله اجماع هم ده قیاس «اجتماعی، سیاسی قانونلرغنه اساسدر» دیلسه ده مناسب بولور ایدی. اگر مؤلفنک شول سوزدن مرادی ایکنچی ماده ده ذکر ایتلگن نرسه دلیل نقلیگنه در دیمک بولسه شبهه یوق طوغری سوزدر. فقط بو جمله ننگ شول معناغه داللتی غایت بعید بولوویله برابر اجماع ایله قیاسنی یوقاریده سویله دگم دلیلگه بنا بو وقتده ده توشورمک لازم بولادر. هر حالده مؤلفنک توری اورنده سویله گان سوزیله (خصوصاً قیاس، اجماعنک حججینی تعیین ایتکان وقتده غی سوزلری) قیاس ایله اجماعنی اسلام حکملرینه اساس اعتبار ایتووی معارض کبک چقمشدر. اسلام حکملری سوزندن مقصدن بیان ایتکان بولسه گوزله بولور ایدی. شول

ایک یوک طابانچی، آنک انسانک وجدانده نفوذ ابرا ایتو ویدر. ذاتاً عدالت اوزی ده نفوس بشریه ده حاصل بولغان قناعتک نتیجه سیکنه در. عقوبات قانونری ایه، قناعتک لوازمندنگنه بولسه کیرهک. شونک ایچونده بر قوم قاشنده عدالت طانولغان نرسه لر باشقه لرینک آلدنده ظلم طانولورغه ممکندر. ممکن گنه توکل تاریخک اثباتیه بالفعل واقعدر.

۶) مجتهدل طرفندن «وحی» که استناد قیلنوب توزولنگنه قانونلر؛ اسلام حکملری معناسنده بولغان شریعت بولا آلماسه کیرهک بلکه بوقانونلرنی مؤلفنک اصطلاحنجه «توزولنگنه قانونلر» دن صاناو طاعی مناسبره کدر. بو حقهده شوشی سنه ننگ بر در نومیرنده باصلور ایچون یازغان مقاله مده بایناق سویله گن ایدم. طاعی بر قات ایتهم: الله ننگه، رسولینک ده سویله مده دگی بر نرسه نی قیاسلر واسطه سیله اشله بده «ایشته الله حکمی شودر» دیره که الله دن ده، رسولندن ده اویالام. اسلام حکملرینه دائر توزلگان «قانون اساسی» صریح آیات بله ثابت بولماسه، ایهر و واجب بولماسه کیرهک: یعنی عصرنک ایجابینه کوره. فرعلرنی تعدیل و تبدیل ایتمک درست بولغان کبک قانون اساسینک اوزنده ده تبدیل و تغییر درستدر. لکن کتاب بله صراحة ثابت بولغان نرسه لر هیچ بر وقنده ده اوزگار تلمه ز.

۷) یدنچی قاعده غایت گوزله قاعده لر ننددر. جناب حقک یر یوزینه خلیفه ایچون انتخاب ایتدی انسان، شریعت توزو اشدنده خلیفه سی بولا آور. لکن ۷نجی قاعده ده اخلاق توغرو- سنده غی تشریح قوه سینی علی الاطلاق الله غه حصر ایتو ۸نجی صحیفه ده کی اخلاق حقهده غی یانغه ظاهرأ قاراشده معارض چقمشدر. شونک ایچون معامله حقهده تشریح قوه سینه مالک انسانلر؛ شولوق حقهده غی اخلاق حقهده ده تشریح قوه سینه مالک بولولرینی شرحده گنه سویله گن بولسه ده گوزله بولور ایدی.

۸) ۸نجی قاعده ده کی «تاویل لازمدر» سوزی تاویل جائزدر کبک بر سوز بله تعبیر ایتلسه طاعی مناسبره ک بولور ایدی. زیره مؤلفنک اوز اقراریله ده بو خلافق واقعده ثابت بولغان حقیقی اختلاف توکلدر. عقلرنک تمام توشماوندنگنه در. سویله ایکان آیتنی تحریف ایتونک لزومی نیچون؟

۹) ۹-۱۰-۱۱-۱۲نجی قاعده لر اساساً طوغرودر. فقط، محترم مؤلفنک ۱۲نجی قاعده شرحنده صنادغی ایجابی صاندر اچندن «کلامیون، اصولیون عنندنه معروف اصول وقواعدک توقف ایدونک لازم بولماوی» سویله نمش بولسه ایدی شو بیرده کی بیانلری طاعی طولیراق چققان بولور ایدی. حیات اجتماعیه ده کی موقعز که نظرأ شول سوزلر؛ ۷نجی صحیفه ده کی ۵نجی قاعده که

قدرسی ده یاشرن بولورغه تیوش توکل، که کتاب ایله سنت دلیل نقلیدر، دیمکدن مقصدمز: بو دلیللر عقل ایله تغییر و تبدیل ایدلماز، باشقه لرغه تعدیه قیلنماز، معناسیله گنه در. یوقسه معامله مسشله رنده عقلی، اجتماعی دلیل بولا طورغان آبت کریمه لر احادیث شریفه لر غایت کوبدر.

۳) قطعی دلیللر ایله ثابت بولغان نرسه لر که ایمان، اعتقاد ایتمک شبهه یوق ضروریدر. ظنی دلیللر ایله ثابت بولغان نرسه لر- که ایسه اعتقاد لازم توکلدر. فقط انسانک ایمان، اعتقادی قیلندن حاصل بولغان قناعت نتیجه سی بولدیغندن، بتولای ظنی دلیللر ایله ثابت بولغان نرسه لر که ده بعضاً ایمان، اعتقاد ایته آور، «بو نرسه ظنی دلیل بله گنه ثابت در، بو نرسه که اوشافه» دیره که هیچ کمنک حق بولماسه کیرهک. لکن بو نرسه لر که ایمان بله ده تکلیف ایدلمه س. یعنی ایمان، اعتقادنک ثبوتی شرعی یا عقلی دلیلنک، قطعی، یقینیلگنه تابع بولوین مطرد توکلدر.

۴) محترم مؤلف حضرتلرنک اخلاق، معاملات حقهده غی بتون فکرینه شادلان، شادلان قوشلام. بز که دینی احکام ایله دنیوی احکام آراسینی آیررغه، مقدس کتابمز قرآنی علوم و معارفنک فهرستی ایتوب کیمستودن صاقلانورغه کوبدن تیوش ایدی ایندی. اعتقادمه بنا قرآنده مذکور آیات کریمه لر، شارع کریم ننگ سنتی بولغان احادیث شریفه لر واقع بولغان و بولاجق بتون حادثه لرینی تمامیه احاطه ایتمیدر. قرآن، مقدس بولغان دینی کتابدر. آنده کیمیا، طب، هندسه، جغرافیا کبک علملر بحث ایتلمیدر. قرآن کریمنک آیتلری، شارع کریمنک سنتلری بتون افعال بشریه که عانده حکملرنی احاطه ایتمه دگی کبک هیئت اجتماعیه ننگ انتظامی اوجون لازم بولغان قواعد و قوانینک اساسی بولاجق بتون کلیاتیده جامع توکلدر. بولرنی وضع عرف، عادتلرنک ارشادیه حسابسز کوب رسوللر طرفندن تریه ایتلگان عقلگه مفوضدر. اجتماعی، عرف عادتلر موقعنک اختلافیه مختلف بولدقلری کبک زمانتک اختلافیه ده مختلفدر. بنا علیه هر ملتک اوزینه خاص اساسی قانونلری بولورغه تیوشدر. و بو قانونلر ده زمانتک اوزگروی بله ن اوزگار تلووی، عصرنک ایجابته کوره طاعی مناسبره ک حالگه قوبلووی لازمدر. درست مینده اسلام دینی، صرف دینی بولغان بر تعلیمات الهیه دن عبارت دیوب بلمیم. شبهه یوق اول دین اجتماعی بر دیندر. فقط یوقاروده دیدکم کبی انسانلرنک دنیوی اشلرندن کوبره کی اوزلرنک اختیارینه طابشرلمشدر.

۵) هر نه قدر «عدالت» نی حمایه قیله طورغان نرسه «قانون» دیره که یاراسده «قانونغنه» دیره که یاراماسه کیرهک. زیرا عدالتک

قایتاروب بیرمادی: «یوغالتدم» دیدی. اول طوغوروده کوب کاغدلر بویالیدی. کوب قارالر توکلدی. کوب مارقالر تلف بولدی. مدیر افندیگه هیچ برسی تأثیر ایتمادی. «یوغالتدم» و السلام. شولای ایتوب ناشر افندیگ مساهله سندن مینم بر یلق خدتم ارم بولدی. وقتنده خاطراتی نشر ایته آلام. ایندی مسوده سینی تابوب شونی نشر ایتهرگه قرار یردم. بلکه اوقوب استفاده ایتوچیلر بولور. شونی ده ایتوب کیتیم: بوساحت مینم ایچون باری ایکی یوز صوم طوردی. بوندی سیاحتلرنی اویوشتره طورغان کامیسیه ئلده بار. هر یل یاز کونلر ننده مسکاو غز تهر ننده پراغراما و یول ترتیلرینی اعلان ایته. فرصتی بار اوچیتل و معلمرگه استفاده قیلورغه توصیه ایتیم. غروپیاغه کرو ایچون اینسیکتوردن معلمکنی اثبات ایتکان شهادت نامه. پالیتسه دن چیت مملکتلرگه چغوغه مانع یوقلقینه کاغدگنه کیره ک.

II

۱۶ نجی مای، ایرته ساعت دورتلر. پوزدننگ آچی طاوشینه کوزمنی آچقاندی چیکسز قریسز صو بویلاب بارا ایدک. «صامار صووی» بلن «ؤولغا» قوشلوب کیگ دیگر تشکیل ایتکانلر. صوننگ کوزگی کبی تیگرلگینه، صافلغینه، قزاروب چغوب کیلگان قویاشنگ شوکینه حیران بولوب بارو اوزاق دوام ایتمادی: قارا، کوکلسز تیمر یول بناری، جهنم کبی زور قورقنچلی دیولر، پاراؤوزلر، اشچیلر واغون تره زه سندن قلاتراب اوته باشلادیلر. یوچیلر باغازلرینی کوتارب چغو یولین قاریلر ایدی. البته مین ده قالمادم باغازلریمنی آلب «صامار» غه توشدم. «صامار» هر کنگه معلوم ینک ماطور شهر. بونده نیندی یوچلی ده بر آز طوقتملی بولمی. مین «سیاح» بولغاچ ییگره ک طوقتلام.

«صامار» وولغانک صول کنارنده «صامار» حیووننگ توشمنده توزولمش یاخشی غنه، زورغنه ولایت شهریدر ئلک کوب زمانلر سمبر کبی آرتماینچه طورسه ده سمبر هم تاشکند تیمر یوللاری صالحناج ترقی ایتمش هم ایتماکده در. صامار وولغا بوی شهرلرینک ایک شهب سودالیسیدر. تجارت عالمنده قروپچا. تقه سی. بزنگ آغای ائی آراسنده «زبغولی» ی بلن معروف بولغان کبی دوقتورلر، عالملر، هوسلی کیگ قوللی بایلری آراسنده لطیف هواسی اطرافنده غنی داچاری بلن طانلمشدر. بونده غنی ماتور باقچلر، تیاترلر، یاگا استیلده صالحان بنالر، قاینب طورغان اوراملر هم مغازینلر بو شهرنی آروپا شهرلری آراسینه کورتورگه حقلیلدر. صامارنگ یوز ایلی مگ تیره سنده بولغان اهالیسی روسلر وپه ژرپلر، نیمسلر، ارمنلر هم تاتارلردن عبارتدر. سوزلرگه

قاراغانده مهمرک بولسه کیره ک. زیره عالملر مزنگ کوبره گی نک اعتقادینه بنا شول اصوللرنگ موجینچه عمل ایتو ضروری حساب ایتلمکده در. حالبوکه قرآن کریمنگ مضمونی ایله آشنا بولمق قرآن کریمدن بر حکم آ کلامق - استخراج ایتمک ایچون اصول قاعده لرینه موافق عمل ایتو قطعیا لازم توکلدر. آنلرنگ اکثری مذهبچی کلامیون اصولیون طرفندن وضع ایدلمش بر طاقم و هم خیالردنگنه عبارتدر.

(آخری بار)

ذاکر آبوخائف .

سیاحت خاطرهلری

۱۹۰۹ نجی یل

بوزولوق - صامارا - صارتوف - مسکاو - کییف - آدیس - استانبول - ازمیر - آفنه - اسکندریه - قاهره - پورت سعید - یافا - قدس - بحرلوط - بیروت - اسکندرون - میرسین - طرابلس - غرب - سالانیک .

I

بوزولوق شهر ننده طنج غنه طورغانده مسکاوده بولغان سیاحت کامیسیه سینک چیت بیرلرگه سیاحت ایتهرگه تله وچی اوچیتلردن غروپیاغر (هیئرلر)، تشکیل قیلوب یاتقانی قویلمه توشکان بر غزته ده اوقودم. معلملکدن، طنچلقدن، بر تورایلکدن ییزوب بشکان جانبمه بو خبر قزو درد صادلی. دردم کوب اویلاغر بیرمادی: سیاحتک کیتماچی بولوب شولوق کوتی اشنگ آرتدن یوری باشلادم. مذکور کامیسیه طرفندن اعلان قیلونغان یورو ترتیلرینی پراغراما هم نظاملرینی طابدم. مسکاو، آدیس، استانبول، ازمیر، آفنه، اسکندریه، قاهره، پورت سعید، یافا، قدس، بیروت، سالانیک یولینی اختیار ایتدم. تیوشلی یوز صوم ایله برابر اشانچ یازولرمنی کامیسیه گه ییاردم.

۱۹۰۹ نجی یل ۱۶ نجی مایده «بوزولوق» دن سفرگه چغوب ۱۶ نجی آوغوستده وظنم (پیتروفسکی اویازنده) «سله و» اولینه قایتدم. ایکی آی یاروم توتاش یوروب بایطاق نرسهلر کوردم، کوب تأثرات کیچردم. شول تأثراتی اوقوچی خلق بلن اورتاقلاشو ایچون «سیاحت خاطرهلری» یازغان هم ده «معارف» مدیرینه نشر ایتهر ایچون بیرگان ایدم. اول افندی نشر ایتهرگه قرار قیلوب قول یازمانی آلسده باصدمادی. باصدم اوغنه توکل قول یازمهی

صامار کېې سودا و خدمت شهرنده ژولغا بوننده حیات قایتاب طورغانده مسلمان قردشلمنک «خیر» گه قول صوزولری شانلی و ماضیلی ملتیز اوستونده قارا تاپ کېې کوکلیمه اورناشدی . تأسفلر بلهن باشیمی صالوب شهر بونه تانا: حیاتی نی نزلارگه کیتدم . بعض آدملر بلهن مصاحبه ده بولندم . آکلاشلیدیکه آغای اینیک طورمشی غایت پریشان حالده در: کشی توسلی اش کوروجی بر نیچه بادولجیدن ، بر کامیسیانپردن باشقه قولغه آورلق بر آدمده یوقدر . تالچوقده ، طرویسکی بازارده ایسکی مسقیچی ، یاشلچهلر کوتاروب یوروجی تاتارلر کوب ، لکن آندرده شادلانورلق بر نرسه کورنمی . شونک اوستینه ایسک لاماؤویلر نی ، حملارنی قوشساق ، ژولغا بوننده غی چیتوک کاوش کیتینه هم پچراق خارچیونه لرینه کروب چقساق صامار مسلمانلرینک حیاتی نی تماماً کوزدن کیچرگان بولامز .

صامار تاتارلری یاشلر نی حکومت مکتبلر نده اوقتورغه تیوش دیگان ظاهر حقیقتی اعتراف ایتو درجه سینه کیلماگان ، ایرلر وقزلر ایچون نظامی ملی مکتبلر نی کیره کسناگان ئلی (صوگنی یلدرده محترم ملالرینک تشبثی سایه سنده ایرلر وقزلر ایچون شهر اداره سی طرفدن روسکی - تانارسکی اشقولار آچلدی . آنا تلی درس لری هم تأمین ایتولدی . بو خاطر هلر یازلغاچ بولغان بو اوزگارش گه نمون بولماسقه ممکن توگل . باشقه شهرلرگه اورنهك بولورلق بوندی مهم اشنی وجودکه چفاتوجی ذاتلرغه صمیمی تشکر ایتهم) . یورسین یوروب ، کوره سینی کورگانچه کوب وقت اوندی . ایمپراتور آلکساندر ایکنچی ننگ هیکلی فارشده آنک شرفغه قول ایزه وینک معناسینی آکلارغه طرشوب نخیرده قالغانده «صامالیوت» ننگ برنجی برغسی بولدی . تأثراتم نارالدی ، چه چه کلر آراسنده چه چه کلردن ده ماتور راق اویناب طورغان بالاگر آراسندن اوتوب کیتماچکی بولدم . بو بالالرنک روحلیقلرینه ، شاد کوکلیدکلرینه حیران قالوب طوقتالورغه مجبور بولدم . حیات! مونه ایچماسام حیات ، مونه بونلر یاشیلر ، یاشایه چکلر دیب طورغانده اوزمزنک ملی کییومده ، اوستینه قاراغانده قرغانورلق بر قر بالاقولینی صوزوب «بای آبی صدقه رحیم ایت ئلی ...» دیدی . باشیمه طاش بلهن اورغان کېې بولدی . مین بای توگل ، دیدم ده کیتدم . لکن حیانتک بو گوشه سنده گی محجوبدکمز کوگلمدن هیچ کیتسه یوق . مونه بزنگ باشقه لرغه نسبتمز ، نی روشده! آشغوب پارخودقه توشدم . باغازلریمنی آلوب پارخودقه کروب اورناشدم . قاتورده پارخودده خاقنک بوتالوونه جاماده یوق . ژولغاده یورگان کشیلر بونی اوزلری بلهلر؛ اما یورماگان کورماگان کشیلرگه بوننده غی حیاتی تصویر ایتو خیلی کوب کاغد اوستینه

قاراغانده بونده اوچ دورت مک مسلمان بار ایش . لکن آنلر شهرنک تورلی محله لر نده تورغانغه ، اقتصادی بیک توبه بولغانغه مکلردن عبارت بولغان جماعت ملیه نی کورساترلک بر اثر عمومأ قاراغانده غه کورغیدر . بونده تاتارلر بارلغینه اوشانو ایچون مطلقاً مسجد یانیه باررغه کیرهك .

اورامده غی برنجی مسجدنک ایشک آلدینه کرگانده باسقچه قویمه بونه اوطورشقان چالمالی ، یاولقلی تسییحلی و تسییحسز خیرچیلر نی ، موینیه سولگسین اوراغان شاگردلر نی کوروب بو یورتک مسلمان مؤسسسه سی بولوفینی آکلاب بولا . برنجی مسجد یاریسی غه چیارگنه ، مناره سزلفدن باشقه عیبی کورنمی . مسجدنک آستی مدرسه . مشهور شهاب الدین حضرت مدرسه سی . بو محله نک ایکنچی امامی «اقتصاد» ژورنالینک محرری و ناشری ملا فاتح افندی مرتضیندر . کمال وقار بلهن اوزلرینک اولوشلرینی کوتوب طوروجی خیرچیلردن ایشک صوراب مدرسه گه کردم . بزنگ مدرسه لر ایندی قایده ده برتوسلی : پچراغراق غه ، قارا گئیغه . آری بیرلی بوتالوب یوروجی بر نیچه شاگردنک اشاره لری سایه سنده اوریزچه گنه تکلفسزگنه بر بولمه گه کردم . محترم فاتح افندی اوطوره ایدی . بیک اوطورمی ، جمعه یتکانگه قارامی همان یازا . اول حقیقتاً آچق فکری . زمانتک سوروشینی خاقنک حاجتلرینی آکلارچان ، طوغری ، فائده لی حیات یوللری کورساتوب هر کیمگه یاردم ایتو چان حمیتلی ، غیرتلی بر حضرتدر . آنک اجتهادی سایه سنده صامارده جمعیت خیرییه آچلدی ، «اقتصاد» ژورنالی دوام ایته . (تأسفکه بونلر ایکسی ده حاضر سونیدلر) . صامارغه باروب بو مسجدنی آنک مدرس وملاسنی کوروب کیتکان کشی بو شهرگه طانغی بر مسجد قووشی ، ملا و مؤذن کیرهك بولور دیب فکرینه ده کرتمی ؛ شول بارلری خاقنک دینی احتیاجنی اوتهرگه بیک یتکان دیب اوپلی . مین ده شولای اوبلادم . لکن بو خلق مسجد آرتدرو خسته لگینه مبتلا بولغانلر ایندی . اوزغنچی بر کشینک کیره کسناوینه قارابقنه طوقالماسلر : برنجی محله دن باشقه بونده دخی محله لر بار . بونلرنک صانن اوزوب ایتوبده بولمی . چونکه شهرگه بر ایشان اوچقوننی تشریف یورسه بر طائفه خاق ایرلوب اوزلرینه محله تشکیل قیلو عادت حکمینه کرمش . (صوگنی یلدرده اختلاف کیمودی ، دیلر . چونکه اوچونچی «مسجدنی» امام اوزی بلهن آولینه آلوب کیتکان . ایکنچی محله ده گوزهل مسجد صالوب یاتا ، صامارده غی مسجد خسته لگی شاید شونک بلهن بته کیرهك) .

جمعه مناسبتی بلهن مسجد تیره سنده بولغان حرکت ، فاتح افندی یاتدن شادلانوب چققان کوکلیمه بیک آچی تأسفنی صالدی .

خصوصی اوستالغفده توقف قیلادر. شونک ایچون تصویر ایته آلمیم، فقط بز بوندهده یوق؛ بوندهده بز حمل، بز بورلاق. پاراخودده اوچنچی قلاصده «خان» غه باروچی بر نیچه قزانلی سوداگر، دورتچی قلاصده آسترخانغه باکوغه باروچیلر آراسنده ایکی ملابار. محله کشیلرینه قوناغقه بارالر. خلقنک بوتالوونه قارامانیچه قالای چاینیک یاینه ایده ننگه اوطورغانلر؛ یاساغان استقانلری صونوب بتکان، ملاتر مناظره قیلوشلر: بره ونک اوزی سلامت وقتنده قبر اورنی ییگلگه وی درستی، یوقی؟ بر قدر خلق جیولغان حضرتلرنگ «علمک» لرینه حیران قالب طورالر!..

پارخود قوزغالدی. باغازلریمنی اوچنچی قلاصده بیرله شدرب جای آچه باشلادم. قارشمدغی اورنغه شماغنه روسچه کیینگان بر یکت کیلوب کیتوب یوردی. اطرافنده بولغان بوتالوغه هم میگا هیچ التفات ایتمانیچه قولندغی روس غزته سندن کوزینی آلمیدر ایدی. نیکدر بو «روس» مینم دقتنی جلب اییدی. لکن اوزاق وقت سوبله شرکه جاین چغاره آلامد. چایدن صوگ یوقارو بالوباغه چقدم. قویاش افق غه یاقنلاشه، صو اوستی کوزگی کبی تیگر، وولغا چیکسز تارالغان. آق قوش کبی ماتور یولچی پارخودلر، اوچر دورتره بارزا تاقان یوک پارخودلری صونک تیگر لیگین بوزالر، آنلرنگ ته گارمه چلرینک تیگر صوغولری، اوزه ککه اوته طورغان بورغیلری بوندن یوزیل ئلیک بونده بولغان سکوتتی بره لر. وولغاغه شاعرانه حیات بیره لر. یولچیلرده شهرلرده آللرده ایزلوب طورولرینی اونوتالر، صاف هوا بلن ایرکیرهک صولیلر، بر برلری بلن صمیمی آرقاداشلانه لر. بزده وولغاننگ شعریتینی سیزه مز، وولغاده یوررگه بیک یاراتامز. لکن آنک بازارلینی هیچ تقدیر ایته آلمیمز. بو بیت روسیه مملکتی ننگ اوچ مکدن آرتق چاقرمغه صوزالغان الوغ بازاری ومیلونلرجه خلقنک منبع حیاتیدر. ئله نیچه میلیون صومالر بلن توزولگان شرکتلر، زاوودلر پارخودلر شول وولغا آرقاسنده میلونلر قازانغان کبی «اسپاص» و «اوسلان» موژیقلری ده کچکنه گنه پارخودلری، بارزالری بلن مکلر تابالر. اوچ دورت یل اوقوبقنه ئله نی قدر یکتلر پارخودلرده مأموریتده حیاتلرینی تأمین ایته لر. بز ایسه یول یورونک اوکغایلیغنه قناعتلنوب الله ننگ بو زور بوله گی بلن فائده له نورگه ممکنلکنی اویمزغده کرتیمیز. بز پارخودجیاقنی، فابریقه جیلقنی، ایگن سوداسین باشقه ملتلرگه مخصوص دیب بله مز. ایدل بونده لیمون، آبلسین، باشماق کبی واق تویهک ساتودن آرتیمیز. سببی نیدر؟ بلم یوقمی، آقچه یوقمی؟ توکل یوقمی؟ اسپاص موژیکنگده، اوسلان قالون قورصاغینکده ئله نیقدر بلمی یوق اییدی؛ آنلرده تابلغان آقچه بزده ده تابلور اییدی. الحاصل

«ایدل بویی تاتارلری» اسمنی طاغوب یورسا کده جرئتسزلیکمیز، غیرتسزلیکمیز آرقاسنده ایدلمزنی چیت کورده مز، ممکن بولغان قدر فائده له نیمیز، یازق!..

مونه شول اویلر وولغاننگ شاعرانه منظره سندن آلونغان تأثراتمنی سبروب طاشلادیلر، باشمنی ایوب اورنیمه قایتدم. پارخود یاقورتلغان، قولیمه غزته آلب یوغاری اورنغه مندم. اوقی باشلادم. ئلیگی «روس» یکتی قارزیناسینی آچوب ماندالیناسینی چغاردی. کوکلم غزته دن یزدی، یکتنگ اویناوینی کوته باشلادم. قولاقلریمه اوشانه آلامد سیکروب طوروب قارادم: یکت «بالا میشکین» نی چالا باشلادی. سیکروب توشدم، سین ایبدش تاتارمنی دیدم. «الحمدالله، تاتار اوغلی تاتارمن» دیدی، سوبله نوب کیتدک. ملتتی قایغرتوب آوزمزدن کوک سوروملر چقدی. اول افندی بر معلم ایکان، اوزاق سوبله شکاچ براق توگل بر اورنده یاتوب کتاب اوقوب کیلگان آق کولمه کبی، اشتانلی، اورتا یاشلی بر تاتار کیلوب «مونه شول، افندیلر بزنی ده بیک سوگارگه یارامی، سز ایکاوگزر معلملر ایکانسز، ملتیزنگ قدرلی، آلدنغی کشیلری. تانوشدگزر، سوبله شدگزر باققن فائده ده ایدگزر. نه بو شیطان دومبراسی بولماسه سز بوندن محروم ایدگزر؛ سزنی هم بزنی بولای آیرغان نرسه برگنه بیت: باشگرداغی اشله به لرگزر. کیوملرگزه هیچ سوزم یوق. حاضر زمان شولای ایندی، مین آنارغه قارش کیلیم، بالالرمده شولای کینه لر، لکن بولایده بربرمز بلن برله شرگه یاراتماغان خلقغه اشله به بلن ملتیتی قابلاو برده یارامی ایندی» دیدی.

بزده بو آدمنگ سوزنده بر قدر طوغریلق بارلقنی اعتراف ایتهرگه مجبور بولدق. اوزاق سوبله شکاچ یوقوغه کیتدک. لکن کوب زمان اوتهمدی پارخود آچنده بولغان فوق العاده قورقچلی بر تاوش غه بتون خلق سیکرشوب طوردیلر ونی اشلهرگه بلمی یوکروشه باشلادیلر: آچی تاوش بلن «پاژار، پارخود یانا» دیب قچقدیلر. ایشک گه یوکروب باردم، ماتروسلر یبارمیلر. دورتچی قلاصدن توتون ایسی کیله، ماتروسلر صو سیبه لر. قایتان هم پاموشجیکلری «هیچ خطره یوق، قورفاگزر» دیب خلقنی طنچلاندروب یوریلر. شولایده تورلی پوچقادن خاتون قز، بالا چاغا یغلاغان تاوش کیله. بو واقعه دن صوگ خلق اوزاق کولوشوب کولوشوب سوبله شدیلر. بزده معلم افندی بلن یوقلی آلامدق.

طاگ آتدی. وولغا کیچه گیدن نیچه الوش ماتور اییدی. هند اصولنده بولاچق دارالفنوننی بلن مشهور «خوالین» شهرینه یتدک. بو بیک کچکنه، تجارتسز؛ شولایده آلماسی

اوستكى ياغنده اوله نلر اوسوب بئكان بر قبرد. مونگ اچكى ياغنده قبرنگ اوستينه قابلانغان طاشلرده قازيلوب خط كوفى ايله اوشبو عبارتلر يازلغان :

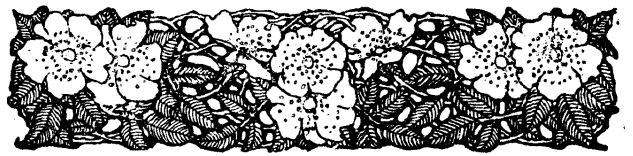
هذه روضة الملك الكبير والقرم الخطير العلم الباذل صاحب السيف والعلم معدن الجود والكرم معزالق معيل الخلق مربى العلماء مقوى الضعفاء جلال الحق والدين ظهرا للاسلام والمسلمين حضرة محبتي الخواقين مختار رب العالمين . مجمع الفضل والنعم . منبع البذل والكرم الصاعد بامر الله القائم بحجة الزمان . منشأ اللطف والاحسان ابى المكارم والشمائى مبلغ بريكا الف جيلدكا اقبال خان داديك اسفهللا بن الياس (طانولمى) اغوك بيك الشهيد داديك (موندن صوك ايكي بولدن آرتق جملهلر طانولمى) مع الذين لا خوف عليهم ولا هم يحزنون ووفاته فى ليلة الجمعة الثامن من جمادى الاولى سنة ستين وستمائة .

ييلگولى بو قبر يازولنده غى « الملك الكبير، صاحب السيف والعلم، العالم، ظهرا للاسلام والمسلمين، محبتي الخواقين » سوزلندن آكلشلووينه كوره غايت بيوك درجهلى عالم بر تورك خانى بولورغه تيوشلى . بناء عليه بو كشيئك تاريخدن اسمن طابو كيرهك . تاريخى ييلگولى، اسمى هم ييلگولى . بو قبرنى سارتلر اوليا آتانيك كياوى ديوب يوريلر . لكن بو قبرگه اعتبار ايتيمير . بتون مدد صوراولر تكي قبرگه منحصردر . تعمير ايتكانده اول قبرنگ ياكى عمارتنيك استيناسينه اوشبو يازولرني يازغانلر : « انكه نورش جو حور فرزند ده ست حضرة اوليا قرا خان . نسيشت ميرسيد شير خدا كرم الله وجهه ايدا . ميرسيد وقت رهبر دوران سيد ياك زاد باقى خان » (بو كشي قبرنى عمارت ايتويدر) . ييلگولى بو يازونى تعمير ايتكانده سارتلر يازغانلر . باياغى قبرده بولغان شيكلى بو قبرده يازو بولغانلغن هر كم سويل . لكن حاضرده نيقدر تفتيشله سهم ده اول طاشلرني تابا آلامد ، بلكه يرد عمارتلكه آلوب صالحانلردر .

بو يازوده غى « قرا خان » سوزى هيچ شبهه سز بورنئى طاشدن آلتان بولديغى كى « حضرت اوليا ، نسيشت شير خدا » كى سوزلر آنيك اوليا ايكالنگن اثبات ايتار ايچون يالغاندن افترا ايتولديگنده ده اصلا شبهه يوقدر .

ييلگولى بورنئى طاشده تاريخ ايچون كوب ماتيريال بولسه ده سارتلر اوليالقغه مناقى صاناب كوچر مه گانلر بولور ديم . مونده غى قرا خان سوزى بو قبرنگ تاريخده مشهور چكئيز اولادندن بولغان قرا خان بولووى احتمال . اول بولماغانده ييله بو قبرنگ فوق العاده مهم بر حقاقتك قبرى بولوونده شبهه ايتيم . خصوصا تكي مشهور قبر ايله بر كه يه نه شه بولووى شولوى آكلاتا .

بله ن فروقه چيلرى ، منهاج هنديلرى بله ن بايلار آراسنده مشهور . بونده بر قدر تاتارلرده طورالر ، مسجد ، البته ملا كى نرسه لرى ده بارد . لكن ابتدائى مكتب آچوب بالارينى اوقتونى دارالفنونگه تعليق قلوبراق طورالر . (بو خاطرله يازلغاج بونده هم اشقولا آچلدى) دارالفنون مدرسلىر چغارغاج هند اصولنده مكتب آچارغه تله ب طورولرى ايشتوله . اصول جديد اول ايسكى روس اصولى ايمش ، آناغه تنزل ايتسيلرى كيلمى . اول وقت دارالفنونگه نيگر ساللر ، ديب سويله ديار . لكن پاراخود اوچكنه مينوت طورغانه باروب كورو ميسر بولمادى . ايندى درسخانه لرني كوروگه الله نصيب ايتسون ايدى . نورعلى ناديف .

« اوليا آتا » شهرنده ايسكى قبرلر و ايسكى كتابلر

۱

« اوليا آتا » شهرى ، اسمندن ده معلوم اولديغى اوزره مونده غى بر ايسكى قبرگه نسبت بيريله . مونده غى خلق ، اوزلرنيچ بو قبرگه ئله نيندى خارق العاده نرسه لر اسناد ايتلر . مين اوزم بو قبرنى بر نيچه مرتبه زيارت ايتدم ، بو قبر اوزى شهرنگ نهق اورتاسنده بولوب بر نيچه ديسه تيه ليرنى اشغال ايتكاندر . اچنده بيك كوب ايسكى طاشلاندىق قبرلر ، بر قدر آغاچلر و اول آغاچلرغه به يله نوب كيتولنگن دنيا قدر كوب ايسكى چوپره كار . باشقه يرده ايندى يرده قالماغاندر ديه ظن ايتارلك درجه ده كوب هر تورلى حيوان موگرلرى ، آنده - مونده بالچقدن باصالغان ايسكى قبراخاطلرى ، آنده غى جيولغان بالا طابماغان قازاق و سارت خاتونلرى ، مقصدلرى حاصل بولماغان سارت و قازاقلر ، ئله نيندى يالان آياقلى خيرچيلر ، يالان آياقلى قبر شيعلرى و آنلرنگ شم ساتولرى هر وقت آنده بولوب طورغان چيركه نيچ واقعه لرى ايله هر كمنگ نقرتن موجب بولوب ايكنجى مرتبه بارماسلق ياصى طورغان بر يردر .

بو قبرلكده ايكي مهم تر به بار . برسى موندن ۵-۶ يل مقدم غايت ايسكرگانگه سارتلر طرفندن اساسا تعمير ايتولنگان . اوشبونى ايسه سارتلر : « اوليا آتا بابام قبرى » ديلر . ايكنجيسى ايسه بتون خلق طرفندن اعتبار ايتولمى طاشلانغان ، ايسكى عرب طرز معماريسنده بيك نق اشله ننگان ، ايسكرگان بر بنا بولوب ،

مونده غی بر ایشانتک دفترندن کوچروب آدیغم: « هذا مکتوب فی الحجر علی قبر شاه محمد رحمة الله علیه » سوزلری گویا بورنغی طاشده غی یازولرنک مقدمه سی بولغان ایمش .

اول طاشنک یوغالووی، یازولرنک کوچریلماوی، اولیالقه منافی بولو احتمالی، سارتلرنک عربچه گه آشنا بولماولری هم بلورگه ده تله مهولری اولیالقدن باشقه سوز ایشورگه تله مهولرندن بولورغه ممکن. هر نه ایسه تأسف .

دخی شهردن ۳-۴ چاقرم « تیک طورماس » دیگان یرده « تیک طورماس آتا » اولیا قبری دیه یورتیله طورغان قبر بار. باروب کوردم. غایت بیوک توگه ردک طاونک اوستنده اورمان ایله قاپلانغان شهر، جلان کبک بورغالانوب آغوب یاتقان « تالاس » صووی؛ عجائب ماتور منظره لر شوندن کورینوب طور. نه ق شول توبه ننگ اوستنده تگی ایسکی قبر استیلنده سالونوب ایسکرگان قبر بار، حاضرده یازو فلان کورنمی. بورنده بلکه بولغاندر. بیوک کشی قبری بولسه کیره ک.

دخی شهردن ۴۰-۵۰ چاقرم یرده بر ایسکی قبرک بولوب آنده غی طاشلرده یازولر بارلغن سویله دیلر. بونی عائشه خانم قبری دیه یورتلر. گویا که آقصاق تیمر قزیمی یا که کیلینمی بولا ایمش. لکن آنسن وقتم مساعده ایتمه گانگه باروب کوره آلامد .

II

دخی مین مونده بره وده بر ایسکی حکمة - کیمیا کتابی طابدم. اول کتاب اوزی ابو اسماعیل الحسینی بن علی طغرائیگه نسبت بریله. تالیفی موندن سیکز یوز یلدر مقدم بولدیغی کبی نسخه ننگ آلتوینده ده ۱۲۰ یلدر بولغان. یازووی آلتونلی - یوطاللی رامقاغه صزیلوب اورتاغه یازلغان. ایکی قول یازغان، برسی اول قدر شب توگل. اما ایکنچسی یارمندن آرتراق کتابی غایت ماتور، هر کمنگ ایسن کیتهرلک بر قام ایله یازغان. کتاب فصیح عربچه یازلغان. کوچروچیسی عجم بولغانلقدن بولورغه تیوشلی بر آز خطالری بار. اچنده گی مسئله لرگه عائد بیک نفیس قول ایله یاساغان رسملری بار. حاضرده مقبول کیمیانک اساسلری بولدیغی کبی آلتون یاساو، آتا آنا سولرن آلوب بالا اوسدروکی قیونراق مسئله لرندیه اثبات ایته. سوزلری بیک جدی.

طغرائی هر قایسی مسئله لر حقنده اوز تجرب به سن کیره. کوب مسئله لرده اوزینک گنه تخصص سویلی. کتاب « وفیات الاعیان » ننگ ایکنچی جزئی قدر زورلقده. وقتم مساعده ایتمه دیکندن بتونله ی مطالعه ایتوب چقا آلماسه ده حاضرکی زمانده ده یوز قرارماساق

حتی حاضرده ده آگلاشلماغان مسئله لر بارلغن آگلام. کتاب حکمی - کیمیاوی مسئله لرنی بیک جدی بیان ایتوب اوزینک کوب وقت باشقه لردن اوستونلگن اثبات ایته. فکر مچه بو کتاب یاوروبا مدینتینگ اساسی اسلام مدینتی بولغانلغن یاقلاب اثبات ایته طورغان بر کتابدر. ترتیبی غایت درجه مکملدر.

کتاب اوشبو یش بولم گه بولینه:

برنجی: « کتاب جامع الاسرار » الشیخ الاستاذ المحقق القدوة الصالح مؤید الدین ابو اسمعیل الحسینی بن علی طغرائی رحمه الله تعالی وقتعنا به آمین. بو کتاب ایکی جزء ده.

ایکنچی: « حقائق الاستشهاد » الی آخره. اوجنچی: « کتاب الهمائی » الخ.

دورتمچی: « مفاتیح الرحمة واسرار الحکمة ». ایکی جزء ده.

یشنچی: « خاتمة الکتاب فی الالات وغیره ». بو صو کفیس

کیمیا - حکمتکه یقندر قورال کیره ک، ییالادنی، معدندنی هم صاوتلرنی یاصاب کورساتکان.

کتابنک مؤلفی، طغرائی حضرتلرنک ۴ نجی عصر هجری

آخرنده سلجوقیلردن سلطان محمود و مسعودلر زماننده مشهور

علما و شاعرلردن بولوب « استاذ » نامن آلووینی، اولده سلطان

محمود یاتنده بولوبده صوگره سلطان مسعود چاقروب آنی اوزینه وزیر یاصاوینی، صوگره سلطان محمود ایله سلطان مسعود آراسنده

بولغان قانلی صوغشده اسیر توشووی، شوندی مشهور کشینی

سلطان محمودنک عصیان ایتمدی دیوبگنه ئوتر تووی کیلشمه گانلکدن

محمود آنارغه ملحد دیه تهمت ایتوب ئوتر تووی، شولای ایتوب

شوندی بیوک بر عالمنک سلطانلر سیاستینه قربان بولووینی،

مدرسه ده وقت ادبیات عربیه درس لرنده آنک « لامیه العجم »

آدی مشهور بلیغ قصیده سن تحلیل ایتمکده یاتاق کتابلر آقاروب

بلگان بولسه مده آنک حکیم وخیمیک بولوون بلگانم یوق ایدی.

شونلقدن بو کتاب قولیمه توشکاچده ایگ برنجی اشم طاعی

قاموسلر، ترجمه حال کتابلری آقارو بولدی. مگرده کیمیا بله

شغله نووینه دائر حرف واحد تابا آلامد. ینه دن ازله رگه کرشدم.

قاموس، وفیات الاعیان کبی مشهور کتابلرده هیچ نرسه تابا آلامد.

ازلی طورغاچ ابن اثیرنک « تاریخ کامل » نده، تاریخ ابن خلدوند:

« وکان یعیل الی صنعة الکیمیا وله فیها تصانیف قد ضیعت من الناس

اموالا لا تحصى » دیگان سوزنی تابوب آز بولسه ده مقصدنی

تأکید ایتمکدن شادلاندم. تگی کتابنک آنارغه نسبتی طوغری

ایکانلگن ده بلدم.

یاوروبالیر اوزلرنک کچکنه محررلرنک ده جلدلر ایله ترجمه

حالدین یازغانلری حالده بزنگ مسلمانلر شول استاذ شهر، حکیم ننگ ده

IV

مونده «اولیا آنا» دهغی مشهور بر ایشانتک بخارا، فرغانه خاناری و بخارا قاضی کلانی مهرلری ایله مهرله ننگان بورنغی شجره سندن (اوزم کوردم) نسخه آلوب یبارهم. ییلگولی مونده اوزینی پیغمبرگه ایلتوب ترکه و ایچون بالغاندن کوچه نو بولغان شیکلی، بر آزاراق حقیقتلرده بولورغه کیرهک. اول کشی اوزی هر کمه مونه مین شول نسلدن، دیه کورساتوب یوری طورغان کشی ایمهس، بلکه مینم بیک نق اوتتوومدننگنه کورساتدی. البته تدقیق ایدهرسز. صوگغه تابان اول اولیا آناغه طوتاشقان اثبات ایترگه ایته. دقت ایتوگیز شجره گه. اوزی عابد خان آدی. آندن صوگده شجره گه سید بطل اعزینگده کیلوب کرووی شایان دقت یوریله. نیچک درجه سن کوترمهک بولا. بو شجره نی یباروومدن مقصد بر یات نرسه اثبات توگل، بلکه موندهغی شجره لرنگ نمونه سن کورسه تودر.

معلم: اسماعیل الجعفری. «طوفاق».

شعر:

مین یازام، لکن کشیلردن مینم علمم توبه ن،
استه مینم شهرت یازو برله ن قلمنی یورتودن.
جرلیمن کوگلمده موگلر - ایسکی موگلر بولسه ده،
کریمین طورمشده باشقه ایزگی یوللر بولسه ده.
تیکشروب طورمیم، مینم سوزلر ناچارمی، یاخشیمی؟
قالدرر خلقم ناچارنی هم آلورلر یاخشینی...
قالسه مکدن بر سوزم خلقم تلنده سویله نوب،
یاکه بر موکلی جرم ایتولسه بر آز کویله نوب.
شول یتهر - مینده یتهرمن قصده شونگ بله ن،
هم کیتهرمن قبرمه کرگانچی شول یولم بله ن.
بله سه م «ایل» دردلرن میدانغه مین چقماس ایدم،
ماتمنی سویمه سه م قولغه قام طوتماس ایدم.
ج. یومایف.

III

توبلیگنه ترجمه حالن یازوب قالدرآ آلمانلر. هیچ یوغی نیندی فن ایله اشتغالی و نیندی کتابلری بارلغی حقنده غنه سویله گان بولسه لرده نیندی کوکلی بولور ایدی. عجب بزنگ اسلام عالمی، کولسه کول، جلاسه ک جلا!!!

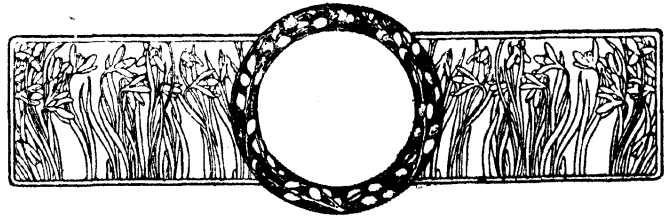
«اولیا آنا» ده موندن ۳ - ۴ یل مقدم بر تاتار بالاسی «تالاس» صوونده بالق طوتقاندی بر ایسکی، قالون، ایگی اوچ چیرک آرشین، بویی آلمش آرشین اوزونلغنده، اوستینه بالطراوقلی قارا ایله یازو یازلغان تبری کتاب تابوب آلوب قایتقان. تاتارچه یازو تانی طورغان بر نیچه آغای انی قاراسلرده ییلگولی تاتوماغانلر. یاخشی او قوغانراق کشیلر یاکه معلملر کوره آلمانلر. چونکه اول بالانک آناسی محکمه ده تلماچ بولغانغه اول کتابنی اویازنی ناچالنیگه ایلتوب بیرگان. ییلگولی بو کتاب فوق العاده قیمتلی کتاب بولورغه تیوشلی. اول بر بولسه خط کوفی ایله نقطه سن یازلغان یازو بولور یاکه ایسکی تورک یازووی بولورغه ممکن. هر نیچکده بزنگ ایچون فوق العاده قیمتدار بر کتاب بولورغه کیردک. صوکره بر کشیگ دلالتی ایله یاکیدن کوریک دیوب صورغانده اویازنی ناچالنیگ: اول کتاب یهودلرنک توراتی ایکان، آنارغه یردم، دیگان بولا. لکن یهودلرنک توراتی تورکستان صحرا سنده تابو عجزدک طویولا. اویازنی ناچالنیگ جنابلرنیگ بولارنی طایددر ایچوننگنه ایتووی احتمال. فکرمچه اول کتاب حاضر اویازنی ناچالنیگ قولنده یاکه بره آثار عتیقه جمعیتینه یرلگان بولورغه تیوشلی. ایگ طوغروسی اول کتاب ایسکی تورک یازووی ایله یازلغان بر کتاب بولورغه تیوشلی. بو بزنگ ایچون فوق العاده قیمتداردر. اگر بره همتی کشی اولیا آنا اویازنی ناچالنیگی جنابلردن اول کتاب حقنده صوراشسه، اگر قولنده بولوب قاراسه، بلکه مهم نرسه آگلاشلور ایدی دیوب بله م. قاستالسکی جنابلری آچق، تکلفسز کشی بولغانلقدن اول حقه معلومات آوغایت آسان بولونده شبهه ایتیم. اوز قولنده بولمی بره آثار عتیقه جمعیتینه یرلگان بولسه ده قاراوچیلر ظابلور ایدی دیه بله م. همت ایهلری یوقمی ملی تاریخ نامینه؟ آلمش آرشین اوزونلغندهغی بو ایسکی تورک کتابنده نیار بولماس دیسه؟ اولیا آنادن کینار الدندنغه ایشکانلگمدن قاستالسکی جنابلرینه مراجعت ایترگه وقتم مساعده قیلما دی. حاضرده ایسه اولیا آنادن یراق طورام. یوقسه هیچ شبهه سن اوزم مراجعت ایتر ایدم.

امام شافعی‌نگ مقلد لری ده شول سوزنی تقویه ایتوب، اوزلرینه مذهب اوله رق قبول ایتمشلر.

بو طائفه، ربانک حرمتینه عله «طعم» بولونی اوچ قدر صحیح حدیثلردن استدلال ایتمشلر. بری: صحیح مسلمده مذکور (جلد ۱ ص ۶۳۳) معمر بن عبدالله العدوی دن روایت ایتلمش؛ «انه قال قال رسول الله عليه السلام الطعام بالطعام مثلا بمثل».

ایکنچیسسی: ابو سعید الحدری دن روایت ایتدکلی؛ «قال: قسم فینا النبی علیه السلام طعاما مختلفا، فتباہنا بیننا بزیاده، فنا رسول الله علیه السلام ان تأخذة ألاملا بمثل». اوچونچیسسی: جابر بن عبدالله دن روایت ایتدکلی: «أنه قال: قال رسول الله علیه السلام؛ لا تباع الصبرة من الطعام بالصبرة ولا الصبرة من الطعام بالکیل المسمى من الطعام» خبیردر، (ابن حزم حضرت لری شول حدیثلر اوچوسی ده صحیح بولون «المحلی» ده بیان ایتمشدر).

لکن شافعیلر نك شول حدیثلردن، ربانک حرمتینه «طعم» نك عله لکن استدلال ایتولری درست توگلددر. برنجی حدیثدن استدلال درست توگلددر؛ زیره بو حدیثده «الطعام بالطعام مثلا بمثل» ثابتدر. عربلر، خصوصاً أهل حجاز اصطلاحده مطلق ذکر ایتلگان «طعام» لفظی، بغدایغه غنه خاصدر. شول سوزلر مزگه دلیل اورندده «لسان العرب» دن توبنده گی سوزلرنی کوجره مز: «وأهل الحجاز إذا أطلقوا اللفظ بالطعام عنوا به البر خاصة وفي حديث أبي سعيد الخدري كنا نخرج صدقة الفطر في عهد رسول عليه السلام صاعا من طعام أو صاعا من شعير». دیمک، حدیثده مطلق ذکر ایتلگان طعام لفظندن مراد بغدایدر. بغدای بغدای برابرینه ساتلغنی وقت فضل نك حرمتده شبهه یوقدر. بنا علیه حدیثده مذکور «طعام» دن مراد بغدای بولسه ربانک حرمتینه «طعم» نك عله بولماوی ظاهردر. بو بر. ایکنچیدن حدیثده مذکور «طعام» دن مراد بغدای بولمیچه آشاملق بولسه ده بو حدیث، آنلرنک دعواسینه قطعی حجة بولا آلمیددر. زیرا بو حدیثده طعام اوزی قدر طعامغه طاتلوویغه ذکر ایتلوب اوزندن آرتقغه ساتونک حرمتی ده، جوازی ده ذکر ایتلمه گان، بلکه مسکوت عنه گنه بولوب قالغان. شول مسکوت عنه ده حکمتی - حرمتی اثبات ایچون باشقه نص دن استدلال ایتارگه مجبوریت بار. زیرا بر نرسده حرمتی اثبات، مقاله مز نك مقدمه سنده سویله دکمز دلیللرگه کوره، الله حضرتلرینک یا که رسولینه گنه مخصوص بولوب هیچ بر بنده نك بو نرسه حرامدر، دیهرگه حقی یوقدر. طعامنی اوزندن آرتق طعامغه ساتونک حرمتینه دلیلنک کتابده یوقلغی ظاهر. ستنده ده «طعام» اسمی صادق بولورلق نرسه لردن دورت شی - بغدای، آریا، خرمه، طوزغنه مذکوردر. بنا علیه

ربا حقتده

(باشی ۴ نجی عددده).

۷ نجی طائفه، ربانک عله سی «طعم ایله تمین» در دیمشلر. بولرنک فکرینه کوره، ربا فضل نك حرمتینه عله «طعم ایله جنسده برلك» در. ربا نسانک حرمتینه عله ایسه «طعم» گنه در. شونلقدن بر جنسدن بولغانده ده، ایکی جنسدن بولغانده ده «طعم» عله سیله ربا نسا ثابتدر. لکن بو سوکغنی صورتده ربا فضل درستدر. زیرا جنسده برلك تابلهامشدر. یعنی آشالا، اچیله طورغان نرسه لر، بر جنسدن بولسه لر فضل ده، نسا ده درست توگلددر. زیرا جنسده برلك ایله طعم عله سی ده تابلهامشدر. شونک ایچون ده بو نرسه لرده بیع، غائل - مقدارلری بر بولوب تقدماً - قولغه قول بولغانده غنه درستدر. اگر آشالا یا که اچیله طورغان بولوب ده ایکی جنسدن بولسه لر؛ نسا درست توگل، لکن فضل درستدر. زیرا بو صورتده ربانک عله سی بولغان «طعم» تابلهامشده، فضل نك حرمتینه تأثیر ایته چک «جنسده برلك» یوقدر.

تمین نك عله لگی ده شول قیلدنددر. یعنی فضل نك حرمتی «تمین ایله جنس برلگی» سبیلگنه بولوب، نسانک حرمتی جنسلری باشقه باشقه بولغانده ده ثابتدر. یعنی آلتوتی کموشکه ساتقاندده فضل درستدر، نسا درست توگلددر. (بولنرده مالکیلر کبک غنیت ایله تعلیل مطرد توگل، بلکه آلتون ایله کموشکه گنه خاصدر دیمشلر).

بو طائفه نك اجتهادینه بنا آشالمی، اچلمی طورغان هم ده آلتون، کموش بولغان نرسه لرده ربا بتولله یوقدر. بو نرسه لرده فضل ده، نسا ده درستدر. استسه بر جنسدن بولسون، استسه باشقه - باشقه جنسدن بولسون باری بردر. شونک ایچون ده بولرنک مذهبنده آلتون کموشکه باشقه: تیمر، باقر، قورغاشن، آلماس کبک معدنلرده ربانک هیچ بر نوعی ثابت توگلددر. مثلاً: بر مقدار تیمرنی اوزی قدر تیمرگه قولغه قول ساتارغه یاراغان کبک، کوتهرگه - نسا هم ده اوزندن آرتقغه ده ساتارغه درستدر. لکن «طعم» عله لگی طابلقانقدن؛ زیت خروع (کاستوروی ماسلو) خینا کبک دارولرده ربا ثابتدر؛ فضل ده، نسا ده درست توگلددر. بو طائفه نك رئیسسی امام شافعی حضرتلریددر.

طعامنی اوزینه اوزن صائقاندهغی فضل ننگ حرمتی، شول دورت نرسه که منحصر بولوب قالادر. بو نرسه لرده ایسه «طعم» علیه اثبات ایتمه گاندهده قولغه قول بولغانده فضل - ارتفاق حرامدر. یعنی «الطعام بالطعام مثلاً بمثل» خبری، طعامنی اوزندن ارتفغه صاتونگ حرمتن اثبات ایته طورغان بولسهده، فضل ننگ حرمتی، حدیثده مذکور شول دورت نرسه که انحصاری لازم بولادر.

درست، شافعیلردن بعضیلری بو حدیثنی «لا یباع الطعام بالطعام الا مثلاً بمثل» صورتده روایت ایتمشله. بو روایتکه بناءً طعام لفظندن مراد بغدای بولماوینه قناعت ایسهک، بو لفظنی «طعم» ایسهی بولغان هر نرسه که تعمیم ایبارکه ممکن بولور ایدی همده حرمتنی «طعم» بله تعلیلده درست بولور ایدی؛ فقط بو روایت، اعتماد ایبارک بر روایت توگل، بلکه مذهب تعصبی صوقرایتقان بعض مقلدلرننگ حدیثنی تحریفلردن طومش بر سوزکنه در.

امام ابن حزم حضرتلری «المحلی» ده، الطعام بالطعام الخ حدیثی طوغروسنده، اوزینگ ملا حظه لرینی بیاندن صوگ شول سوزلرنی سوبلی: «وحرغه بعض متأخرهم من لا علم له بالحدیث ولا ورع له یحجزه عن أن تکلم علیه السلام بما لم یقله ولا جاء عنه وبما لا علم له به فأطلقه اضلاقاً بلا سند فقال: قال علیه السلام لا یباع الطعام بالطعام الا مثلاً بمثل. وهذا کذب بحت وتعمد لوضع الحدیث اذا لم یکن خطأً من جاهل. وما جاء هكذا قط ولا یوجد ابداً من طریق غیر موضوعه» دیمک بو حدیثده شافعیلر ایچون تمسک ایته رلک بر نرسهده یوقدر.

بو تقدیرده رسول الله ننگ «الطعام بالطعام مثلاً بمثل» دیگان سوزندن نیندیکنه فائده چغا صوگ ایندی؟ «دیب، احتمال، بحث ایتوجیلر بولور. شونک ایچون توبه نده کی سوزلرنی یزارغه تیوش کورده:

صحیح روایتلر که بناء شارع کریم حضرتلری، آلتی نرسه نی ذکر ایتوب، بو نرسه لرینی اوز جنسینه صاتو، قولغه قول بولغانده اوزی قدر که گنه درست بولون بیان ایتمشدر. مثلاً: حدیثده مذکور آلتی نرسه ایچنده کی بغدایی بغدایغه صائقانده قولغه قول بولسه، اوزی قدر بغدای برابرنه گنه درستدر. آزرغه ارتق بولسهده غایت شدتلی حرام بولغان ربا نابتدر. لکن باشنده مییی (دماغ) بار هیچ بر آدم بر بود بغدای آلب شول بغدای توسلوک بغدایدن ایکی بود بیرواحتمالی یوقدر. شولایوق اون صوملق آلتون برابرنه ۱۵ صوم آلتون آچه بیرووی ده ممکن توگلددر. بوکا نظراً شارع کریم حضرتلرننگ بو حقهدهغی سوزلری عبث، فائده سز بر لاقردی بولاجق توگلمی؟ آزرغه عقلی بار هیچ بر آدم ایشله.

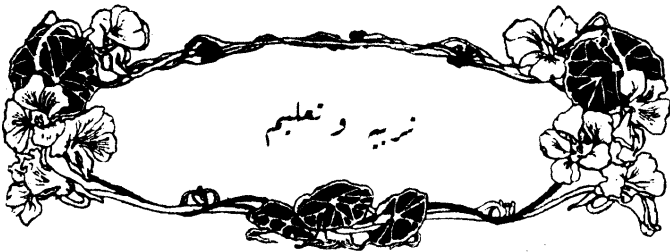
درست، «وطعام الذین اوتوا الکتاب حل لکم و طعامکم حل لهم» آیت کریمه سنده جناب حق ذیحجه لرینی قصد ایتمشدر. شولایوق جناب رسول ده «لا صلوة بحضرة الطعام» (صحیح مسلم جلد ۱ ص ۹۰) دیمشدر. فقط بزنگ شول سوزمز مطلق، قرینه سز ذکر ایتمیگان طعام کله سی حقهده در. قرینه بولغان صورتده طعام لفظینگ بغدایدن باشقه نرسه که ده اطلاق درستدر.

خاطر که توشکانده شونی ده نه یتیم: شافعیلرننگ مذکور آیتده کی طعام کله سندن، بو کله نی بغدایغه باشقه نرسه لر نه استعمال ایتونک درستلنگ استدلاللری آلتونک فائده سینه چقما مشدر. بلکه ضرر لرینه غایت قوتلی دلیلدر. زیره آلتونک بو دعوالرینه بناء کافر ذیحجه سی بله مسلمان ذیحجه سی آراسنده ربا یوقدر. بولرنی متفاضلا صاتو درستدر. ایکنجی سوزلرینه کوره کیدرلمه گان صورتده ایتنی ایت برابرنه صاتو، گرچه مقدارلری تیگر بولسهده درست توگلددر. دیمک، شافعیلر قارشنده طعام لفظنی ایتنی ایچینه آلمیدر. یوغارودهغی سوزلرینگ اقتضاسی شولدر. بناء علیه ایکنجی حدیثده مذکور طعام لفظنی تعمیم قصدیه آیت کریمه. ده کی طعام لفظنی ایت دیه تفسیرلری شول سوزلرینه متناقص چقمشدر. بو سوزلری بله دعوالرینگ بطلانن عالمگه فاش ایتمشدر. ایکنجیدن بو «حدیث» نی ابن حزم حضرتلری «المحلی» ده باشقه

ده گنه بولسه ده ربانگ ثبوتن اثبات ايتكان بولورلر ایدی . الله اسمندن سويله دککری غایت بيوك شول دعوالرينه اقدام وجسارت . لرينه ضعيفکنه بولسه ده بر حجتلری بولور ایدی . لکن باطل دعوالرينی دليلسز قالدردن عبارت بولغان ، جناب الله نك ، اوز گهرمی طورغان قانونی تأثيرندن بو مسکينلر گده قوطلو نصيب بولما ، شد . اگر طعامنی تعين ايتوب ده : « خرمة ، آرپا ، بغدادی ياکه طوز » ديسه لر ، بزنگ دعوا مزنگ عینی بولا چقدر .

سويله دکم شول دليلر گه بناء ، شافعیلر نك ، ابو سعید الخدری خبريله استدلال ايتولر نك باطل لگی ظاهر بولسه کیره ک . (اوچونچی حديث حقه ده کيله چکده سويله نور) .

مدرسه حسنيه ده دين معلمی ذاکر آيوخانوف .

روح تربيه سی

تصوير (представление)

موگا چاقلی يازغانلردن معلوم که ، بزگه خارجي نرسه لر تأثير ايتسه لر و اول تأثيرلر گه بز اعتبار ايتسه ک ، شول نرسه لر حقه ده بزده سيزولر حاصل بولا . بر نيچه سيزولر نك بر گه طوتاشولر نندن بلملر - معلومات حاصل بولا . مثلاً : آلمانی قاراودن ، طوتودن ، ايسنو هم آشاودن - کورو ، تيبو ، ايس ، تم سيزولری حاصل بولا . شول اوچ - دورت تورلی سيزونگ طوتاشولر نندن « آلمان » حقه ده بلم حاصل بولا . لکن بولار نك حصولينه بزنگ نيؤلرمزغه آلمانگک تأثير ايتووی سبب . تأثير بولماس بورون سيزولر و بلملر ده بولمیلر . لکن سوکندن ، سيزولر و بلملر بر حاصل بولغاچ تأثيرسزده کوکده صاقلانا آلالر . مثلاً : شول اوق ، الکن کورلگان ، آلمانی همه ايسلری ، تهلری و روشلری بلن بز کوز آلمزغه کيتورگان کبی اوپلی آلامز . شولای اوق ، همه کورلگان ياکه باشقه چه سيزولوب اوتلگان نرسه لر نك روشلری بزنگ روحزده صاقلانالر . گرچه بز حاضرکی مدتده کوروب طورماساقده ، چیتده طورغان تانوشلر مزنگ يوزلری ، قاراشلری ، بوروشلری هم ثله قايچان کورگان باخچلر ، طوغایلر ، قرلر بزنگ کوکده بولالر . طاوشلر حقه ده شونی ايتورگه ممکن . مثلاً : بزنگ ياقن طوغانلر مزنگ اوزلری ثله قايدده يورسولر ده ، آلالر نك

چهرق روايت ايتمشدر . « قال ابو محمد رويانه من طريق ابن ابي شيبة نا ابن نمير هو عبدالله نا محمد بن الحق عن يزيد بن عبدالله بن قسيط عن عطاء بن بسار عن ابي سعيد الخدری قال : قسم فينا النبي عم طعاما من تمر مختلفا بعضه افضل من بعض . فذهبتا نترابده فيه فنهانا رسول الله عليه السلام الا كالا بكيل » هم ده شولوق ابن حزم حضر تلری : « شافعیلر نك استدلال ايتدککری اولگی روايت نك راويلری ايجنده محمد بن فضيل اسملی آدم بولدغی حالده سوکغی روايت نك راويلر ايجنده ابن فضيل اورينه عبدالله بن نمير ثابتدر . عبدالله بن نمير ايسه ابن فضيل دن حفظ جهتمدنده ، ضبط جهتمدنده قوتایره کدر » ديمش و سوکغی حديثی ترجیح ايتمشدر . بو حديث صحيح البخاریده « عن ابي سعيد الخدری قال :

كنا نرزق تمر الجمع وهو الحظ من التمر وكنا نبيع صاعين بصاع ، فقال النبي عليه السلام لا صاعين بصاع ولا درهمين بدرهم » صورتده روايت ايتمشدر . « مسلم » روايتی ده شول روايتکه ياقندر . فقط آنده حديثک سوکی « لا صاعی تمر بصاع ولا صاعی حنطة بصاع ولا درهم بدرهمين » کيلمشدر . شول اوچ حديثک دلالتينه شافعیلر نك استدلال ايتدککری ايتکنچی حديثده کی طعام لفظی خرمة معناسنده در . مطلق طعام معناسنده توگلددر . اوچونچی دن ، حديثده مذکور طعامدن مراد خرمة بولمغانده ده شافعیلر نك اوز اقرارلری رسول الله بولگان شول طعامنک بر صغدنکنه بولووی ثابتدر . زيره رسول الله بو طعامنی اوزينه اوزن صاقلانده زياده - آرتقانی منع ايتمشدر . بناء عليه بو طعام يا خرمة ، يا آرپا ، بغدادی ياکه بولرغه باشقه بر نرسه بولوننده اصلا شبهه يوقدر . شولایوق بو نرسه لر نك طعام آطالووی ده ، رسول الله طرفندن بولمیچه ، بغدادینی طعام ديب آطاوچی ابو سعید الخدری سوزیگنه در . بو بر . ايتکنچيدن ، بو حديث بله ثابت حکم ، رسول الله طرفندن بولگان طعام حقه ده بولووی صریحددر ، يقيندر . زيره حديثک اقتضاسی شولدر . حديثک طعام اسمنده بولغان باشقه نرسه لر گه دلالتی ايسه متنازع فيه بولغان فاسد بر قیاس واسطه - سيله گنه در . مذکور لفظنک دلالتيله توگلددر . زيره بولگان طعام بر صغدنکنه بولدغی کبی واقعه نكده بر گنه بولووی مسلم الکی بولغان بر مسئله در . شافعیلر اوزلری ده بولگان طعامنک نرسه بولوون تعين ايتودن عاجزلرددر . بناء عليه قیاسچیلر نك اوز مذهب لرينه بناء ده - قیاس درست توگلددر امام اعظم حضر تلر نك امام مالك نك « طعام » عام لکن قبول ايمه ولرينه ده بر سبب شولدر . درست ، اگر مذکور حديثده کی « طعام » لفظن بر نرسه گه خاصلاب اول نرسه نك بغدادی ، خرمة ، آرپا ، توزغه باشقه نرسه بولوون اثبات ايتسه لر ، حديثده مذکور آتی شیدن باشقه بر نرسه -

بالالرده نصورلرنك حاصل بولولرى

بالالرده سيزو قوراللىرى (كوزلر، قولاقلر و باشقلر) هم سيزولر بىك آقرنلق بله نكنه كالتكه ابرشكان بىك نه يله ناملرنده كى نهرسه لر حقتده غى تصورلرده بالالرده تدريجى روشده كنه ترقى ايتلر. تيره باقلرنده غى نرسه لرنى ياقشيلاب آكلاب بترگانچى و آلا حقتده آچق و آنق معلومات و بلملر حاصل ايتكانچى بالالر بايتاق وقت اونكازرگه مجبور بولالر. بو حاللر بالالرده غى سيزولرنك مكممل بولماوندن كيله. هم بر تابقر سيزولردن توكل، بر نيچه كره اثرلنه نو و سيزولردنده بالاده مكممل تصورلر حاصل بولوب يته آلمى. معين بر سيزو ياردمى بلهن بر نرسه نك بر كنه صفقى ياكه بر كنه جهتى بلهن طانشا آلامز. اما نرسه لرنك و هر بر نه بيرنك تورلى - تورلى جهتلرى و تورلى - تورلى صفتلرى بىك كوب بولا؛ شول تورلى - تورلى صفتلرنى آيرم آيرم سيزره گه كبره ك. شول تورلى - تورلى صفتلرنى آيرم آيرم سيزوب بر گه طوطاشدردن چقته، بزنگ روحزده اول نرسه لر و اول ايرلر حقتده بتون و مكممل بلم حاصل بولا وشول معلوماتدن سو كغنه اول نه بيرلر حقتده روحزده بتون تصورلر طووا آلار. زور كشى ده ياكه بر نرسه نى بر كورودن اوك آنك حقتده تصور حاصل ايته آلمى؛ اول آنى ياقشيلاب بلور ايچون بىك دقتله ب قارى يعنى اول نرسه نك هر جهتن و هر صفتلرن بر نيچه تابقر سيزره گه و شولاي ايتوب اوزينك سيزولرن تكرر ايتهرگه طرشا؛ اول شول چاقده غنه اول اير حقتده آچق تصور حاصل ايته. شولاي بولغاچ، سيزولرى تمام نقوب يتمه گان بالاغه بر نرسه نى كوكلدن تصور ايتهرلك بولو ايچون بيگره كده كوب سيزره گه، بيگره كده كوب تكررلارغه كبره ك بولوونده شك يوق. كورگان، اوبره نگان نرسه لرن اطرافليچه سيزوب، اول سيزولرن تيزكنه بر گه طوطاشدردن آماغانغه كورده ده، بالا بىك اوزاق وقت نه يله نه سنده كى نرسه لرنى و كشىلرنى طانى آلمى. بعض وقتده، مثلا: بالا بر كشىنى طوشندن طانى، اما كوروب طانى آلمى: ديمك، اول نه لى ايشتو سيزولرن كورو سيزولرى بلهن بر گه طوطاشدردن آلمى. شونك سببى اول تيره سنده كى نرسه لرنى و كشىلرنى بىك اوزاق وقت تمامى بلهن تصور ايته آلمى ابدرى. بالاده تصورلرنك بىك آقرنلق هم يارتى - يورتيغنه بولون مربي بولغان كشى هر وقت خاطرده طوتو تيوش. مربي اوزنده حاصل بولغان تصورلر بلهن بالانك عقلى جهتلرن تقدير ايتوب خطالانماسقه، هم بالانى قولندن كيلمى تورغان، اشارنى اشلهرگه مجبور ايتولردن صاقلانو كبره ك. مردعالم محذوف.

طاوشلرى بزنگ روحزده قالغان بولا. مونه شول خارچى نرسه لرنك بزنگ كوكلمزده قالغان روشلرن «تصور» لر ديب اطلير. مثلا: بز نلله قايدة، نلله قانچان كورگان تولكيلرنك، فيللمرنك، طورنا و آق قوشلرنك صورتلرن (روشلرن) كوكلدن كوز آلمزغه كتره آلامز. يعنى شول كورلگان نرسه لرنى بز كوكلدن تصور ايته آلامز. آنه شول كوكلده قالغان روشلر - صورتلرگه تصورلر ديوله.

تصورلرنك مندرجه لرى هم كوله ملرى سيزولرده كى مندرجه لرگه و كوله لرگه برابر (مساوى) بولالر. سيزولرده بولغان صفتلر و نرسه لر، تصورلرده ده بولو ممكن توكل، كبريسنجه، تصورلرده بولغان همه نرسه لر سيزولرده ده بولغان بولالر. هيچ وقتده كورلمه گان توسلرنى و ايشتولمه گان طاوشلرنى تصور ايتوده ممكن توكل. ديمك، تصورلر دائرهمسى هر وقت سيزولر دائره سينه غنه برابر بولورغه ممكن.

تصورلر بلهن سيزولر آراسنده بولغان آيرماز: ۱ نچى - حصول وقتده: سيزولر تهوگى حال، تصورلر ايسه سو كغى حال. ۲ نچى - اوزاققده: تاثيرلر دوام ايتكان چاقده غنه، سيزولر دوام ايته آلار؛ تاثيرلر طوقتاو بلهن سيزولرده طوقتاو؛ اما تصورلر ايسه روحنك دائمى خزينه لرندن بولوب قالالر. بو اورنده تصورلر بلهن سيزولرنى - طاوشلر هم حرفلر بلهن چاغشدروب قارارغه ممكن. حرفلر نيچك فكرلر و سوزلرنى مه كگيگه صاقلاب قالدرالر، شونك بىك اوك تصورلرده سيزولرنى بتون عمرلرگه صاقلاب قالدرالر.

۳ نچى آيرما - تيزلكده و كوچليلكده: سيزولر تيزره ك هم كوچليره ك اثر ايتلر؛ تصورلردن حاصل بولغان اثر آقرن وضعيفره ك بولا. مثلا: كوكل كوكلر، يه شن يه شنه ولر و داو - لرنى تصور ايتو بلهن، آلارنى واقعه سيزولر آراسنده آيرما بىك زور. شولاي اوق. تش صزلاوى ياكه آنى تصورغه ايتو ياكه ياقن بر كشىنك اولووى، ياكه آنك اولگان خاطرگه توشولر آراسنده ده تيزلك هم كوچليك درجه لرى بىك زور. نه گرده تصورلرنك تيزلكلرى هم كوچلرى سيزولرده كى درجه گه يتسه لر، گالليويناچيا يعنى يالغان سيزولر حاصل بولا. آندى حاللر فقط روحى آوروغه دوچار بولغان كشىلرده كنه بولورغه ممكن. يالغان سيزولرگه (گالليويناچيا) مبتلا بولغان آدم اوزنده كى تصورلرنى واقعى حال، واقعى نهرسه ديب اوپل؛ مثلا: آندى كشى گه برده يوق نهرسه لر كورنه، اول كوكلدن وهوادن تورلى طاوشلر، سوزلر ايشته باشلى. موندى حاللرى سيزيله باشلاغان كشى تيزره ك طبييلرغه كيگاشو تيوش.

بولا تورغان خطالرمز حقنده مذاكره و تبيه ياصى ايكان ديب بلسونلر. بوايسه هر وقت يوقيلرن آجوب دقت بلهن او طورولرينه سبب بولور.

كوهروب يازغانلرنى توزه نو - : كتابدن كوچروب يازغانلرنى ياكه كوكللرندن يازغانلرن شاگردلر اوزلرى كتابدن قاراب توزه تورلر. مگر، معلم اوزى بو چاقدهده بوش طورماس : پارتالر آراسنده شاگردلرنىك دفتزلرينه كوز تاشلاب خطالرن قارى يورر هم نيچون آلاى يازلوب ده بو روشده يازلماغانلى حقنده ايضاح قيلور.

بولاي ايتلمسه شاگردلرنىك خطالرن توزه تورلى آكلاب توكل. بلكه ميخانيكى بر روشده گنه بولوب كيتووى يك ياقن احتمال.

تجربه املاسنره نينرى بول طونولا - : تطبيق املاسى حقنده يوقاريدنه بيان ايتلگن اصول و قاعدهلر تجربه املاسنده يورتملى. سوزلرنى ايچك و تاوشلرغه آيرولر، درست املانى شاگردلرگه آلدن تبيه ايتنه بارولر هم شول حقده قاعدهلرنى آلارنىك كوكلارينه توشورولر. برسىده بولمى. يوقاريدنده بر آز آكلابلوب اوتكان كبك بو فقط شاگردلرنى تجربه ايچون بولا. شونىك ايچون بو، تطبيق املاسى كبك درس صابن قوللانمى. اول يالغز منه شول سيبلىر ايچون قوللانلا :

(آ) املا، صرف و نحو قاعدهلرينىك بر توركمن (قسمن) بترگاج شونلرنى شاگردلر ياخشى بله آغانلرمى يوقى ايكانن آكلاب، ياخشى بله آماغان بولسلر آلرنى قايتان اوقو و تكررالاتو ايچون. (ب) شاگردلرنى بر صئفدن ايكنچى صنفقه ياكه بر شعبه دن ايكنچى شعبه گه كوچروب كوچرمه و توغريسندنه شاگردلرنىك حاللرن - درجهلرن آيروب بلو ايچون. شول حالده تجربه املاسى يلدنه ايكي - اوچ، نهايت دورت قابت بولورغه ممكن .

اولكى سبب ايچون بولغانده تجربه املاسنده بولاي ايتلور: شاگردلرگه املا قيلول يازدرو ايچون اوقولغان قاعدهلرنىك يه اهميتليرهك بر قسمن ياكه بتونسن اوزينىك اچينه آغان مقاله و فقره لر صايلانور. آنلر واسطهسى ايله، اوقولغان قاعدهلر تكرر قيلنوب ياكيدن عملگه قويولوب اوتهرلك بولور. ايندى برده آلاى ممكن بولماسه هر بر قاعده ايچون اوزينه خاصلاب يازغان مثاللرنى يازدروب چغارغده ممكن .

مقاله باشدن آخر، طوتاش يازدرلوب چغلور. يازدروب بىكاج، معلم، يازغانلرى درست يازو قاعدهلرينه موافقمى توكلمى ايكانن ياكيدن شاگردلرنىك اوزلرنىك تيكشرتوب چفاتور. جملهلرنى تحليل قيلدروب طنش ييلگيلرينىك اورنلرن تعيين ايتدرر.

تل و ادبيات اوقو اصوللرى

(باشى ۳ نچى عددده).

اما، كيريسنچه، آدم بالاسينىك توغييسينه، خارجدن همان آنى اميدسزله ندره طورغان تاثيرلر توقونوب طورسه آنىك ايندى تمام روحى توشه، قاناتلر صنا. اول ايندى اوچارغه توكل، بلكه آرشين يارم زورلغنده غى قاراتنى بولمگه كروب يوغالورغه؛ اوزن شونده تورب صالوب قويارغه جيكنه. اختيارسز اوله رق راضى توكللر جمله سينه كره. روح، قابلدن چغوب ايكنچى عالمگه - اوز دنيا سينه تيزرهك اوچارغه آشقونا . . .

بو وقتده آگآ نيندى بر زور عقللر كيلوب اوكت بيرسه لرده اول آنلرغه قولاق صالمى، اشنده دوام ايتنه؛ همه نرسه گه قول سلتهب نهايت دنيا بلهن وقتسز ايسه نله شوگه مجبور بولا . . . حاصل، بالالرنىك كوندلنك درجهلرن معلم. فقط اوزينگنه بله باررغه تيوش. بونىك ايچون معلمنىك اوزينىك «كوندهلك درجه دفترى» بولور. اول، كون صابن هر بالانىك درسلرن نيچك آلوب بارغانلى، طرشافى و اعتبارلغى هم اخلاقى (поведение) حقنده نلگى دفترگه اشاره يعنى درجه قويا بارر. لكن تكرر ايتمهز، نيچك گنه بولسه ده كوندلنك درجهلرن شاگردلرنىك اوزلرينه كورسه تمهس، ايتنه بارماس، بلكه هر قايجان: «همه گرنىك اوقو و گز - يازو و گزده ياخشى هم اميدلى بارا» ديب كوكللرن كوتارر. شونىك بلهن برگه، لازم كورلسه «اشكزنى تاغنده ياخشى ايتوب چغاروغه، درسلىكزنى تاغنده ياخشى ايتوب آلوب باروغه طرشو، باركزغده زيان ايتمهس. ايدنه گز، همه گز برگه طرشو و كزنى دخى آرتدرا توشو كز برادزلر!» ديگان كى سوزلر ايله آلارنى همهن برگه، ادبى روشده ماتور سوزلر بله نكنه چيقلاب آلورغه ده يارى . . .

(۴) شاگردلر آراسندن تيك برسنگنه خطا يازغان بولسه بو وقتده خطانى تيك آنكغنه خطاسى كى ايتوب تيكشرمهس هم شاگردنىك اوزينه: «منه بونى خطا يازغانىك . . . فلان . . .» كى سوزلر ايتوب آنىك باشينه چوكچ اورولماس. آنلرنىك بارسندن ده كوز يوهوب اول خطانى گويا بتون صنف شاگردلرنىك خطالرى كى فرض ايتوب شول خصوصده عمومى صورتده مذاكره قيلنور و عمومى تبيه ياصالور.

فسقهسى: ياكشلىقى بار شاگردنىك ايدنه شلرى اول توغرىده غى مذاكره و تبيه نىك تيك نلگى ايدنه شلرى خطا يازغانلقدغنه ايكان ديب اويلاماسونلر؛ بلكه معلم، هر بر مزننىك ده دوچار بولغان ياكه

بالاغه آكلاتووی بیک مشکل، آذنگ اوستینه بو قاعده سزلكنى شاگرد بیک تیز سیزوب آلاده قصورنى املادن ازلی بلمی، بلکه معلمدن کورده معلمنگ شاگرد آلدنده بتون اعتباری توشه. ملی مکتبلرمنك تپوشنچه اصلاح قیلورلینی آرزو ایسکان ذاتلر، خصوصاً معلم افدیبلر مکتبلرمنی منه شول املاسزلق بلاسندن قوتقارو یولنده اجتهادلرینی آیاماسلر دیب امید ایتوله.

املانی نیچك اصلاح ایتو مسئله سینه کیسهك، مونی شاشوغه سبب بولوب اش یولده قالماسدی بر یول برله گنه اشلرکه ممکن، باشده بو اصلاحنی مکتب کتابلر نده غنه تجربه قیلوب قارارغده یاری. اول تقدیرده بر قدر اقتدارلی ذاتلر، مطبوعات واسطه سی برله افراط تفریطه کینمیچه گنه فکر آشوب بر قرارغه کیلورگده شول قرارغه بنا قیلوب کتابلر یازوب نشر ایتارگه، سوکره شول کتابلرینی معلم افدیبلر مکتبلر نده اوقتوب تجربه قیلورغه ممکن. درست، بزده بریمز ایسکانگه ایکنجیلریمز قاریشو عادتی بار، لکن نیندی بولسه ده بره تورلی قاعده گه بنا قیلغان املای برله کتابلر نشر ایتولسه املاسزلقغه صبری توکانگان معلم افدیبلر شاید هیچ تردسز قبول ایترلر ایدی.

املامزنك مکتبلر ایچون قیونلق یاصی طورغان اورنلری ایشولگانچه یازلمی، یازلغانچه اوقولمی طورغان یرلریدر. اصول صوتیه نی تطبیق قیلو ایچون نیچك ایشولدی شولای یازارغه و نیچك یازلدی شولای اوقورغه تپوش. بو قاعده نك بوزولووینه سبب، تلمزنگ طبیعی بولغان طاوشلرینه حرفلرمنك یتوشه آماولریدر. بزنگ تلمزده ۱۹ قدر طاوش بار. اول طاوشلرنگ هر قایوسی یوان هم نچکه بولوب ایشولگانلکدن مجموعی ۳۸ قدر طاوشقه حیولالر. شول ۳۸ طاوشقه بز باری ۲۳ قدر حرف استعمال ایتهمز. بو یکریمی اوچ حورفنگ سیکری (ط - ت، ص - س، ق - ک، غ - گ) ۱۹ طاوشنگ دورتسینی یوان هم نچکه گه بولندیکلرندن ۳۸ طاوشنگ سیکرن تمامی برله ادا قیله آلالر. اما قالغان ۱۵ حرف یوان هم نچکه گه بولنمه گانلکدن $15 \times 2 = 30$ طاوشنی ادا قیلورغه یتوشمیلر. بو یتوشماو «اولمق - اولمک، بولمق - بولمک، اوزمق - اوزمک» کبی سوزلرینی صرف قیلغانده بیک آچق کورونلر. منه شول ۱۵ حرفنی قالن هم نچکه گه آیرر ایچون بره در علامت قویو مصلحت بولسه کیرهك، لکن بو علامتی سوزنگ هر حرفینه قویسه ق مطبعه ایچون اوکغایسزلق کوبه یه. اگر سوزنگ باش حرفینه گنه قویسه ق مطبعه ایچون اوکغای بولسه ده، مکتب ایچون یتوشمی قالا. منه شول اوکغایسزلقلردن قونلو ایچون مکتبنگ توبه نگی صنفلرینه مخصوص یازلغان کتابلرده سوزنگ هر حرفینه علامت قویوبده باشقه کتابلرده

بوندن سوک، شاگردلرنگ اچندن یرسی اوزینک یازغانی باشدن آخر ققوروب اوقوب چغار. اوقوغانده طنش بیلگیلری تله گان اورنلرده تاوشنی کیسه - کیسه هم اوزگار توب اوقی بارر. شونک بله ن برکه اول اورنلرغه طنش بیلگیلرنگ قایوسی قویولغان هم نیچون اول بیلگینی قویارغه تپوش بولوبده باشقه سن قویارغه یاراماغلغن آچق قیلوب ایته بارر. شوندن سوک معلم، باشقه شاگردلردن اوزینک سؤالی واسطه سی ایله کیرهك طنش بیلگیلری، کیرهك املاحقته ده غی قاعده لرینی هم سن بیان قیلدروب چغار. نهایت، دفترلرن جناب اوینه آلوب قایتور هم عموم شاگرد طرفندن اشله نگان خطاللر ایله بعض بره ولری طرفندن اشله نگان یا کشلقلرینی معلم، اوزینک «تجربه دفتری» نه آیروب یازوب قویار. ایکنجی درسده عموم شاگرد طرفندن اشله نگان یا کشلقلر توغریسند اول مذاکره قیلور و تکرار ایتدرر.

(املا حقه ده شونده بتدی).

معلم: عبدالرحمن سمعی. «یکاتیرینبورغ»

مکتبلرمن، نی کوته لر؟

۱

مکتبلرمن اصلاح کوته لر؟ درست بیک استاذمن اسماعیل بی حضرتلرنگ ثبات و غیرتلی، باشقه ملت خادملرمنك زور اجتهادلری سایه سنده بو کونگی مکتبلرمن، موندن یکریمی بللر نك بولغان مکتبلرمن برله ن قیاس قبول ایتماسلک درجه گه کیلیدلر. لکن اصول صوتیه، ترتیب و اصلاح کبی عالی اشلر، بزنگ مکتبلرمن گه تطبیق قیلنوب یتمه دیلر، مکتبلرمن یارطی یولده قالدیلر. اگر بز بو کونگی مکتبلرمن گه قناعت قیلوب قالسه ق شول قدر زور بر خطا ایشیمز که اول خطا، بزنی کیله چکه یار باشندن تور توب توشورور که کافی بولاجق.

مکتبلرمنك تپوشنچه اصلاح قیلنمی طورولرینک ایگ زور سیبلری: مکتبلرمنك مادی جهتلی تأمین قیلناو، اقتدارلی معلملر تابلماو کبی کوب بحث قیلغان مسئله لردر. لکن بزده مادی جهتی تأمین قیلغان، اقتدارلی معلملر که مالک بولغان مکتبلرده قناعتله نورلک بولوب جقمیلر. شونلقدن مکتبلرمنك اصلاح قیلونا آماولرینه باشقه تورلی مانلر بارلغی ده باون. اول مانلرنگ ایگ زورسی املاسزلق بولورغه کیرهك.

املاسزلق: محررلر و ادبیات مطالعه ایتوچیلر ایچون زور اوکغایسزلق ایتمه سه ده معلملر ایچون تصویر ایتوب بترماسلک درجه ده بر قیونلق یاصی. بردن موندی املاسز، قاعده سز یازونی

بو علامتی سوزنك باش حرفنده گنه قالددرغه ممكن. اما «ا» حرفنده علامت قویارغه ده لزوم یوق. آنی قالن ایشتولگانده «ا» صورتده، نچکه ایشتولگانده «ئ» صورتده یازو اصولغنه قبول ایتەرکه ممكن. عرب تلنده حرفلر: «حروف استعلا، حروف استغاله» اسملری برله قالن هم نچکه گه آیرولالر. مد حرفلری ایسه قائلق ونچکه لکده باشقه حرفلر گه ایهروب یوریلر. روس تلنده مونك عكسچه، حرفلر قائلق هم نچکه لکده طاوشلی (гласный) حرفلر گه ایهروب یوریلر. اما بزنگ تورک — تاتار تلنده حرفلر: قالن هم نچکه لکده سوزنك باش حرفینه ایهروب یوریلر؛ سوزنك باشده غی حرف یوان ایشتولسه قالغان حرفلری ده یوان ایشتوله و بالعکس باش حرف نچکه ایشتولسه قالغانلری ده نچکه ایشتوله لر: «طونق، طورق، ترک، برك، قولم، کولم» کبی سوزلرنی اعتبار قیلوب قاراگز.

شوکارغه بناء: «قالن حرف برله ن باشلانغان سوزلر آخزینه قدر قالن حرفلر برله یازولورلر، نچکه حرف برله باشلانغان سوزلر آخزینه قدر نچکه حرفلر برله یازولورلر» دیگان بر کلی قاعده حاصل بولا. مثلاً: بزنگ تلمزده «آ» هر وقت قالن ایشتوله، شونلقدن «آ» حرفی برله باشلانغان سوزلرنی آخزینه قدر قالن حرفلر برله یازارغه تیوش بولا: «آط، آطا، آطادم، آطلام، آص، آصدم» کبی.

حرفلر مزنگ حرکه لرینه کیسه ک بزنگ حرفلر مز آلطی تورلی حرکت برله اوقولالر. ۱ نچی: حرفلر نك اصل طاوشلرنی اویره تکانده استعمال قیلنمقده بولغان ییکل اوتور (ضمه) برله «بر» کبی. ۲ نچی: عربچه ضمه غه موازی بولغان اوتر برله «اوجون» کبی. ۳ نچی: طولی اوتر (مد واوی) برله «سوز» کبی. ۴ نچی: آست (کسره) برله «ین = مین» کبی. ۵ نچی: اوست (فتحه) برله «بن = بهن» کبی. ۶ نچی: طولی اوست (الف) برله «بارا» کبی. منه شولاردن برنجی، ۳ نچی، ۶ نچی ماده لرده مشکلک یوق، اما قالغان اوج ماده نی بر قاعده آستینه آورغه احتیاج بار. درست، بو ماده لر حقدده بعض محررلر مز قاعده لر وضع قیلوب قارادیلر: فتحه لی حرف صوکنده «ه» علامتی، کسره لی حرف صوکنده «ی» حرفی، ضمه لی حرف صوکنده «و» حرفی یازوبده آنک اوستینه ضمه علامتی «ُ» قویو کبی. لکن بو قاعده لر عموم طرفندن قبول ایتلمگانلکدن املامزنی اصلاح قیلما دیلر.

منه شول حقدده بر قرارغه کیلورگه تیوش ایدی. بو حرکتلر قالن هم نچکه گه آیرولوب ۱۲ گه بالغ بولسه لرده بزنگ تلمزده کی حرکتلر قائلق هم نچکه لکده حرفلر گه ایهروب

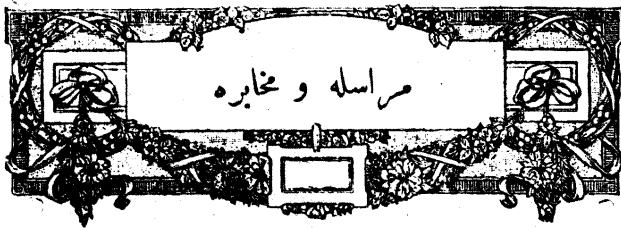
یورگانلکدن بو حقدده یورچلورغه هیچ ده اورن یوق. بزنگ تلمزده «ا» حرفی قالن طاوشلر صوکنده غنه ایشتوله، شونلقدن آخزنده «ا» ایشتولگان طاوشلر مطلقا قالن حرفلر برله یازولورغه تیوشلی: «طاطار، طاراق، طاراو» کبی؛ شولایوق آخزنده: «غه، ده، قه، گه» ایشتولگان سوزلرده بو کونده مستعمل بولغان قاعده مز بو نیچه یازلمیچه، ایشتولگانچه: «باشدا، باشقا، طاودا، طاوغا، سزگه، بزده» صورتده یازولورغه تیوش. ییکل ضمه لی حرف برله تمام بولغان سوزلرنی «ی» حرفی، بعضاً «و» حرفی برله تمام قیلوب یازامز: «کشی، اوغلی، بارمو؟، یوقو؟» کبی. منه بو قاعده ده اصول صوتیه گه موافق بولورلق بره علامت برله آشدلورغه تیوش. بزنگ املامزده بولاردن باشقه ده ایشتولگانچه یازلمی طورغان سوزلر بیک کوب. مثلاً: «قطن — خاتون، تییش — تیوش، کیم — کیوم، قارطالار — قارتلر، بارماق — بارمق» و غیرلر کبی. منه شولارنی ده اصول صوتیه گه موافق بولوردی ایتوب اوزگارتورگه ایدی. حاصلی: املا حقدده منه شول بر نیچه تورلیگنه قاعده لرده بر قرارغه کیسه ک مکتبلر مزده اصول صوتیه نی تلمزگه تطبیق قیلو بیک کوب ییکله شور ایدی.

مکتبلر مزده تورک — تاتار الفبایی برله عرب الفبایی نك برگه بو طالب یورووی، خصوصاً اول بو طالبونك برنجی صنفلر دوق باشلانوی اشنی طاغنده چوالطا توشه. کوب حرفلر نك عرب سوزنده بولغان طاوشلری برله تورک — تاتار تلنده بولغان طاوشلری باشقه بولا، شونلقدن یازغانده بر تورلیگنه یازلغان بر حرف، اوقوغانده بر نیچه تورلی بولوب اوقولا. آنک اوستینه ایکی الفبانگ ثله نیچه تورلی حرکتلر، طاوشلی حرفلر ده قوشسه ق، مکتبنگ برنجی صنفده غی ۷ — ۸ یاشلک بالانگ باشینه نی دیب آطیم؛ قام بر تیگنه ک بو طقاسی طورورغه طوغری کیله. شونک ایچون عربی الفبانی برنجی وایکنچی صنفلرده اوقوتمیچه اوجنچی صنفلرده غنه آیرم درس ایتوب اوقوتا باشلارغه تیوش. برنجی صنفلر ایچون یازلغان کتابلرده عربی سوزلر کرتورگه مجبور بولونسه اول سوزنی تورک — تاتار املاسی برله یازوب طورورغه ممکن: «قهلم، کاغده، کتاب» کبی. عربی الفبا کورساتلگاندن صوک اوقوتولاجق کتابلرده عربی سوزلرنی عربچه املا برله یازارغه کیره ک. لکن اول سوزلرنی مطلقا ایچکه ب یازارغه تیوش: «درس، صنف، رسول» کبی.

مکتبلر مزده عربی الفبانگ وقتسز بو طالب یورتلوی کبی، عرب تلی ده بیک ایرته هم بیک کوب کرتوله. مکتبلر مزده آنا تلی، املا، حسن خط، حساب، طبیعت برله طانشو کبی اینک

دیگان سوز.

- ۱۰ نجی یل : شرح عقائد دیباچه سی .
 ۱۱ نجی یل : « » « » « »
 ۱۲ نجی یل : « حقائق الاشیاء ثابتة . » « » « »
 ۱۳ نجی یل : « خلافا للسوفسطائیه . » « » « »
 ۱۴ نجی یل : تهذیب المنطق و الکلام دن « حمد » بحثی .
 ۱۵ نجی یل : « دن « علم » بحثی .
 ۱۶ نجی یل : حکمة العین « اما بعد » بحثی .
 ۱۷ نجی یل : « » « » « الوجود بدیهی » بحثی .
 ۱۸ نجی یل : ملا جلال « یا من وفتناه » بحثی .
 ۱۹ نجی یل : « » « » « ستمترق امتی » بحثی .
 موندن صوگ شاگرد بر کونده قل اعوذ برب الناس سورہ -
 سینگ تفسیرینی اوقوب استاذدن فاتحه آلا و شونگ برله « ختم
 کتب » قیلغان بولادر .
 اوشبو شاگردلر آراسنده عربی کتابلرنک عبارتلرینی درست
 اوقوچی و درست ترجمه قیله بلوچی یوزده اون قدرده بولمیدر .
 آینه
 شورا : اوتکان یللمده مصر مطبوعاتده آوروپا عالمرفندن
 برینگ : « علم و کوزل اخلاق صاحبی بولغان آدملر یتشدروب
 بولمی ، بو طوغروده دخی ده آرتق همت و غیرت صرف ایتادگه
 حاجت بار » دیب یازغان رساله سینگ ترجمه سی نشر ایتولگان ایدی .
 بز اوز طرفرزدن علم اهللری و کوزل اخلاق صاحبلری یتشدررگه
 تله وچی آمریکا و آوروپا عالمرفینه شوشی اورنده ذکر ایتولگان
 بخارا مدرسه لرنده کی ترتیلر برله درس اوقوتولرینی هم ده بخارا
 مدرسلری اوقوته طورغان کتابلردن تدریس قیلولرینی موافق
 کوره مز . اگرده شولای ایتسه لر آمریکا برله آوروپاده یک شب
 دامالار یتشور ایدی ، خصوصاً تفتازانی برله دوانی کتابلری آتون
 برله یازارلق اثرلردر . مونلرنک کتابلرنده بولغان تحقیقلری
 آوروپا و آمریکا عالمرفینک بو کون که قدر توشلرینه ده کرگانی بوقدر .

هرفنر . ژولفا بوینده بولغان روسیه مسلمانلرینه « تاتار
 اسمی بیرله باشلاو قایسی عصرده بولدی ؟ . شوشی مسلمانلرنک
 اولگی اسملری نیچوک ایدی ؟ . « بلغار » تورکلری قایده کیتوب

اهمیتلی درسلر اورنی ، عربجه اسملر یازو ، عربی دعالم یادلارو
 کبی ایکنجی درجه ده طورغان درسلر برله طوتولار . شونلقدن
 مکتبلرمن امید ایتولگان نمره نی یتوشدرمیلر . طوبیکه .

بخارا شهرنده تحصیل

بخارانک مدرسه و درسخانه لری هر یل میزان (سنتابر) ده
 تمام آچیلار ، شاگردلرده گروه گروه بولوب هر طرفدن کیله لر
 و درس اوقوب شغللنلر .
 میزان باشندن حمل باشینه قدر بولغان آلتی آی مدت ،
 تحصیل وقتی حسابلانا و شنبه ، یکشنبه ، دوشنبه ، سهشنبه یعنی
 هفته ده دورت کون درس اوقولادر .
 شاگردلرنک تحصیل مدت لری ۱۸ برله ۲۰ یل آراسنده در .
 شاگردلر تحصیل وقتی حساب ایتولگان آیلرده بخاراده بولار
 و ۱۸-۲۰ یلردن صوگ ختم کتب قیلمد دیب یا بر مسجد حضورنده
 امام ویا برر مدرسه که مدرس یا که برر قریبه ده رئیس و قاضی بولادر .
 رئیس و قاضی بولور ایچون کوبره ک « مخدوم » (آناسی
 رئیس یا که قاضی) بولمق شرطدر . مخدوم بولماغان کشیلر ایچون
 رئیس یا که قاضی بولو مشکلدر .
 ۱۸-۲۰ یل مدت ایچنده کی درس ترتیبی اوشبو روشده
 بولادر : اوندن قرق قدر شاگرد جیولوب بر هیئت بولالرده
 آرائندن بر مخدوم یا که برر معتبر شاگردنی « قاری جماعت » دیب
 انتخاب قیله لر . بو « قاری » ننگ وظیفه سی مدرس حضورنده هر
 کون بر ایکی سطر قدر عبارت اوقو بولادر . باشقه شریکلری
 ایسه اوز کتابلرینی آچوب مذکور سطر لرغه قاراب طورالر .
 « قاری » دن باشقه لرینک ققروبو عبارت اوقو حق بوقدر ، فقط
 سامع بولوب غنه طورلر . مگرده مدرس که شبهه و بحث عرض
 قیلو باشقه لر ایچون هم ممکن بولادر .
 درس لرنک ترتیلری اوشبو روشده :

- ۱ نجی یل : اول علم . بدان .
 ۲ نجی یل : معزی . زنجانی .
 ۳ نجی یل : کافیه (ایکی بحث) .
 ۴ نجی یل : شرح جامی وحاشیه لر برله « المرفوعات » لفظی .
 ۵ نجی یل : « » « » « » « المجرورات » لفظی .
 ۶ نجی یل : « » « » « المنصوبات » لفظی .
 ۷ نجی یل : « » « » « المبنیات » بحثی .
 ۸ نجی یل : « » « » « اسم بحثی .
 ۹ نجی یل : « » « » « شمسیه دن » و رتبه »

کیتکانارندنده اش چيقمادی. بخت آله کیتکان وقته هر کيم سليمان بولسه ده بخت آرت غه کيته باشلاغاندن صوگ هر سليمان کتوجی قدر ضعیف بولوب قالغانغی معلوم. عموماً اسلام مملکتلرنده حکم سورگان عقیده، عادت و فکرلر، غنمه و مسلکک علم چيشمه سی آغوغه مساعد توگل. مثلاً بو کونگی بخارانی اصلاح قیلوغه کوره برازیلیاگه باروب ده مدینتی و معرفتی بولغان یاگا بر اسلام مملکتی توزو ییگرهک بولور. اوشبونک ایچون «اندلس» ده اش چيقارغان عربلرنک «مراکش» و «فاس» هم ده «الجزائر» ده اش چيقاره آلماولرینه عجب ایتارگه اورن یوق. شوشی حکمت ایچون بولسه کیرهک شیخ جمال الدین الافغانی هر وقت: «اگرده اسلام دنیا سنده علم آغاچی یمش بیره چک بولسه، بو اش روسیه مسلمانلرنده بولسه بولور، چونکه روس مدینتی موگا مساعددر، اما اوزلری گنه جیولشوب طوراً طهورغان اسلام مملکتلرنده بو اشنگ بولوینه امید بیک آز» دیب سویلیدر ایدی دیلر.

اوفاء بو کون بتون دنیاغه آوروپا و آمریکا مدینتی حکم ایته در. شوشی مدینتن بو کونگی مسلمانلر، نی قدر قاجسه لرده موندن قوتولو احتماللری یوق. بو مدینت مونلرنک آرتلرندن بارا، نیندی گنه یرگه کروب یاشرونسه لرده اوزلرینی ایزله ب تاباجق و آنلرنی اوزینه تابع ایته چکدر. بو، شولای. مونده نزاع قیلشورغه اورن یوق. لکن اوشبو مناسبت برله کوکل گه بر قدر سؤالدر کيله. شول سؤالدرمزدن بعضیلرینی مونده یازوب اوتهمز و «شورا» ده جواب یازلووینی ده اوتهمز. سؤالدرمز اوشبونلر:

- ۱) آوروپا مدینتی اسلام دنیسی ایچون فائده لیمی یا که ضرر لیمی؟
- ۲) ضرری بولسه مونی فائده لی روش گه کوچررگه ممکنمی؟ (۳)
- بو کون گه قدر مسلمانلر، آوروپا مدینتن ضرر کوردیلر می یا که فائده کوردیلر می؟ (۴) آوروپا مدینتی برله اسلام دینینی برلکده جیو ممکنمی؟

عبدالکریم القارماسانی .

سؤال: دنیا ده محض ضرری و محض فائده لی بولغان بر نرسه ده یوق دیلر. شونک ایچون ضرری نرسه ننگ فائده سی و فائده لی نرسه ننگ ضرری بولورغده ممکن. عقلی کشینگ وظیفه سی ایسه ضرر برله فائده نی اولچاو و ممکن قدر ضرری اوستدن بیاررگه طریشودن عبارتدر. آغوم صونک ایچنده کیمه ده بولغان کشی، اگرده هیچ حرکتسز و التفاتسز طورسه آنک قسمتی صو اوکغایینه آغوب کیتو و دیگرگه یتوب هلاک بولودن عبارتدر. اگرده بولای طوراجق اورنده قولینه کورهک طوتوب

بتدیله؟ حاضرنده آنلرنک بالالری بارمی؟ بولسه کیملر ویندی اسمده یوریلر؟ اندلس مملکتی اسپانیوللر طرفندن ضبط ایتولگان صوگ آنده غی عربلر قاید کیتدیله؟ اگرده اسلام مملکتینه هجرت ایتکان بولسه لر «اندلس» نی علم چيشمه سی یاصاغان شول عربلر، اوزلری باروب اورنلاشقان اسلام مملکتینه نی ایچون علم تاراتا آلمادیلر و شول مملکتی اندلس قیلندن علم چيشمه سی ایتودن نیندی مانع بولدی؟ شوشی سؤالدرمنک جوابی «شورا» ده یازلسون ایدی.

سؤال: خلقلرنک نسل و نسلبری، اجتماعی و عمرانی، اقتصادی و عامی حاللری فنی روشده تیکشروب تاریخ یازلا باشلاو بیک یاگا اشلردندر. ابن الاثیر و ابن خلدون تاریخلری عموماً دیورلک صوغش تاریخلرندن عبارت بولغانی کبک قارا مزین، سالایوف تاریخلری ده اجتماعی و مدنی بولودن ییگرهک سیاسی تاریخلرن عبارتدر ابن فضلان، بلغارغه کیلگاندن صوگ خلق احوالندن بر آز نرسه لر یازغان بولسه ده آنک بو یازووی علمی جهتدن توگل بلکه تغه و غرابت نقطه سنده غنه ایدی. اول اوزی ده «مین بو شهرده قزق نرسه لر کوردم» دیب سوزگه کرشه در. صوگ وقته «قازان» ده تاسیس ایتولگان اسلام حکومتینه روسلر، «تاتار» اسمی بیردیله. اما شول حکومت که تابع بولغان خلقلرنک نسل و نسلبری حقیقه علمی تفتیشلر یاصولری یا که اوزلرندن صوراشوب یازولری حقیقه بزنگ معلوماتمز یوق. بیک صوگ زمانلرغه قدر وولغا بوینده غی مسلمانلرنک عالملری اوزلرینی «بلغار» صاناب یوریلر و اوزلرینه «تاتار» اسمی بیرلوگه رضا بولیلر ایدی. ایسکی یازمه کتابلرنی تیکشروب قاراوچیلر، کوبسند یازوچی آدم اوزینی «البغاری» دیب قویغانلغینی کوررلر. بو کوندن یوزگنه یل مقدم وفات بولغان قازان آرتنده غی «قورصا» شهرنده عمر اوتکارگان، یرلگان «بلغار» شهرینی برگنه مرتبه کیلوب کورووی ده معلوم بولماغان ابوالنصر حضرتلری اوزینگ هر بر اثرینگ دیباچه سنده اوزینی «البغاری» دیب تعریف ایته در. اوشبونلر و باشقه بیک کوب تاریخی دلیللر یاردمی برله بو کون وولغا بوینده بولغان مسلمانلرنی ایسکی بلغارلرنک بالالری دیب ایتورگه یاراسه کیرهک. شوشی سوزلر برله قناعت ایتولسه ایتولور، ایتولمسه شوندن آرتقنی سویله رگه حاضرنده ممکن توگل. اندلس مملکتی اسپانیوللر طرفندن ضبط ایتولگاندن صوگ عربلرنک بر آز «مراکش» گه کوچدیله و مملکتلرینی کبرو قایتاروب آودن امید کيسمه گانلری شونده قالدیلر. تورلی اورن غه نارالغان و اویلز طوزغان صوگ مونده قالغانلرنده آنده

برله کوزلرنی قاماشدراهم ده بتون دنیانی اوزینه مفتون ایته طورغان بر مدینت ظاهر بولاچغنده شبهه ایتمیدر ایدی. عادتی آدملرنک سوزلرینی «شریعت» حکمنده طوتوچی، بر برینه متناقض بولغان وبری ایکنجیسینی ابطال قیلوچی روایتلر و کتابلرنک هر برینی کوکدن کیلگان وحی اورتنده دلیل ساناوچی بو کونگی مفلوج مسلمانلرغه کوز صالحیلر، افغانی سوزلرینی بر خیالندن غنه ساناولرنده شبهه یوق. شولای سانارغه حقلری ده بار. لیکن «دوام الحال بحال» دیگانلرینه موافق مسلمانلرنک شوشی روشده یاشاولری تامین ایولگان اشلردن توگل. شوندی یاخشی بر مدینت ظاهر بولورغه وقت یته باشلاسه الله تعالی آنک کشیلرینی ده یتشدرر، آنلر بو کونگیلری کبک مفلوج بولمازلر. «وان تتولوا یتسبدل قوما غیرکم ثم لا یکنوا امثالکم».

آیینر. (اجتماعی، ملی و دینی). ایچکی روسیه ده دورت میلیون مسلماننک ۱۵ دن آرتق جریده و مجله لری دوام ایتوب طورغان حالده اون میلیوندن آرتق تورکستان، بخاره و خیوه مسلمانلری ایکی جریده و بر مجله گه ده التفات ایتمیلر. ایکی میلیون خاق بولغان بخاراده و بر یاروم میلیون بولغان خیوه ده خلق منفعی ایچون یازا طورغان برکنه نرسه ده یوق. اوشبو مملکت خلقلرنک دنیادن خبرسز بولولرینه اوشبو حال، دلیل بولسه کیره ک. خیوه مملکتته چالما کیو، عالملرک مخصوص امتیاز بولغانلقدن چالما کیوچی عادتی خاقلر و شاگردلر، عالملر طرفندن: «بو آدم چالما اوراوی سبیلی عالملرنی استخفاف قیلدی» دیب نکدیر و تعزیر بلکه اکفار ایتولری مرویدر. بز، تورکستان مسلمانلری همیشه تشهده اشارت قیلو هم ده روسچه اوقو بخلری برله شغلنه مز. اوشبو طوغروده بر برمنی اکفار ایته مز، رسول الله زمانته درست کورلگان موسیقی نی «حرام» دیوکه قدر جسارت کورسه ته مز. خیوه ده چالما و سمرقنده ته له به ک (کلاپوش) کیو کفرلک سانالو قدر مسجزه لک هیچ بولورمی؟ تبدیل ایتلورق ان برله منع قیلغان و قفلرنی سانارغه قنوی بیرگان بخارا عالملری مجروح عسکرلر ایچون قویلغان تياتر ییلیتی صانوب آلو درستلگی حقنده نزاع چیقاره لر، جمکنت شهرنده فقیرلر حق بولغان

ایشه و کوبمی آزمی اجتهادینی صرف ایتسه حتی آغومغه قارشی بارا آلووی ده ممکن. هر حالده اوزینی خلاص قیلورغه قولندن کیله چکدر: مادام که مسلمانلر بو کونگی آوروپا مدینتدن قورتولا آلاچقلر توگل، مادام که مسلمانلر تاو باشلرنده یا که مغاره لرده قاجوب یاتسونلر آوروپا مدینتی آنلرنی تاباچق و اوز حکمینیه اییه ورکه آنلرنی مجبور ایته چک، اول وقتده آندن قاجودن نی فائده بار؟. عبث یرکه قاجوب کوچ ضایع ای توکه کوره شول مدینتنگ اورتاسینه کورکه و ممکن قدر مسلمانلر منفعتی ایچون خدمت ایبارکه تیوشلی. «آوروپا مدینتی» دیگان نرسه، آرشینلر و مقلالر برله اولجه نگان بر محدود و مین نرسه توگل. بلکه اول، نشووارتقا قاعده سینه کوره کونله ب توگل حتی ساعتله ب و دقیقه له ب اوزگروب طوراً طورغان اجتماعی حاللردن عبارتدر. شوشی مدینت، «دین» لرکه تمام مساعده یره. شخصی اشلرکه کرشمگانلکدن اسراف و سفاهلردن آرتق منع ایتماسه ده مونلرنی تکلیف ده قیلمیدر. شونک ایچون اوز دینلرینه حرمتلری بولغان مسلمانلر، صاف و خالص مسلمان بولغان حاللرنده بو کون «لوندن» و «نیورق» شهرلرنده معیشت ایتولردن مانع کورلمی. اوشبو مقدمه دن سؤال لر کونک جوابلری شوشی روشده چیقادر: ۱) اسلام دنیاسی، اگرده اوزی باشقلر برله برلنکده اشله سه، «وان لیس للانسان الا ماسعی» مصداقنجه اوز منفعیتی اوزی کوزاتوب شونک آرتدن یورسه اول وقتده آوروپا مدینتی مسلمانلر ایچون فائده لی بولورغه ممکن. اما بولای بولماغانده ضرر طرفی غالب کیله چکنده شبهه یوق. لیکن بو «ضرر» نی آوروپا مدینتنگ اوزندن توگل بلکه اسلام دنیاسینگ اجتهادسز لغندن و اشاه ماوندن کوررکه تیوشلی. ۲) مونک جوابی برنجی جواب ایچنده سوبله ندی. ۳) بو کون که قدر مسلمانلر، آوروپا مدینتدن هم ضرر هم فائده کوردیلر. مونی بز اوزمزنک بلوومز و آگلاوومز حتی معلملر مز و مدرسه لرمز طرفندن لیکسیه روشنده سوبله ب شاگردلرکه توشوندر، لازمدر. بو نرسه، بزنگ ملتزنک کیله چک حیاتی قورولا طورغان نیگز بولورغه ممکن. ۴) اسلام دینی، اجتماعی و عمرانی، علمی و مدنی بر دین بولغانلقدن آوروپا مدینتته ده، چین و آمریکا مدینتته ده مخالف بولماسه کیره ک. لیکن اسلام دینی ایچون بتون اساسی مادیاتدن عبارت بولغان آوروپا مدینتی کچکنه و تار هم ده واق و توبان ایکاندگیکی سوبله و جیلر بار. «مونلر: اسلام دینی ایچون کامل معناسی برله مساوات، سعادت نیگز لرینه بنا قیلغان و روحانی لذتلرنی جامع بولغان کیلک و بتونلای یا گار بر «مدینت» کیره ک دیلر. بو فرقه ننگ باشقلری شیخ جمال الدین الافغانی حضرتلریدر. بو آدم، اسلام دینینگ اوزینه مناسب بولغان ونوری

زکاتلرنی بای مفتی و بای قاضیلر آلاز. اگرده شوشی بای مفتی و بای قاضیلرغہ بیرمی، بای کشی اوزی، زکاتینی طوغری، فقیرلرگہ بیرسه کفر تاشی آستنده قالدر. تاشکندده ایکی مدرس اورینه بر کشی مدرسده، مفتیده امامده بولادر. اگرده جای کیسه شوشی آدم قاضیده ایشانده بولاجق. خوقندده بر کشی بر نیچه مکتبده بتون علم و فلرده مدرسلک ایته، اوزی معلمده تاجرده بولوب طوی و ضیافتلردن قالمی. بز «توران» قومی عجایب توری بر خلقمز.

اہل (محبوب جمال آچوریشانگ «ملی تل و بالارمز» اسملی مقالہسی). اوقو یه شینه بیتکان اوغلچق، قزچقرمزنی مکتبلرگہ بیروب آلازنگ حرف تاوغہ، آزالاب۔ آزالاب اوقورغہ، بازارغہ اوگرہ نولرینه شادلانامز. ییدی یه شلرنده مکتبگہ بیرلگن بالالز اون۔ اون بر یه شلرنده ابتدائی دورت صنفی تمام ایتوب اوز تلمزدهگی کتابلرنی طوقالمیچہ غنہ اوقوب، تانورلق ایتوب یازو یازا بلہلر. اون یه شلک بالاجقرغہ بو، ییک یاری. بورنده ایسکی اصول برلہ ییدی۔ سیگز قش اوقوبده یازو یازا بلہمہ گانلر. بزنگ بو حاملزگہ ایسه ییک شکر. ییلگولی اون یه شلک بالالردن باش واتو، فکر یورتونی کوتوب بولمی. قاناظرلی ئوسمہ گن قوش بالالری اوچا آماغان کیک بولردن ده ممکن بولماغان اشنی کوتو اورنسزدر. شول ردت برلہ کیتوب رشدی دورت صنفی بترسہلر، اول وقت ۱۳-۱۴ یاشلک بالالرده فکر یورتو، اوقوغان کتابلری توغرسندہ محاکمہ قیلو وقتی باشلانورایدی، لکن رشدی بترگہ تنی کوتسہک حکومتنگ اورتا مکتبلرینہ کروگہ کیچوگہ مز؛ ابتدائی نی بترگہ چوک روسچہ اوقورغہ بیرسہک اون یه شلک بالالرنک باشنده «دین و ملیت» سؤالدری یورو وقتی یتہمہ گن. استعدادلی، طرش بالا بولسہده، اورتا مکتبینی بترگہ نیچہ ییدی۔ سیگز یل اوتہ. یالقاوراق بالاغہ اون یل کیرہک. صبیاق دورینک آخرغی یلارن ہم صیبلقدن چغوب بلاغتکہ ایرشکن یلارن جیت ملت بالالری برلہ، باشقہ عالمده اونکاررگہ توغری کیہ. شہرده طور و چیلرنگ بالالری سبق وقتندہ اوز خلقدن آیرلوب طورساده، تہولکننگ ایکی الوشیننی ئوز اوینده ئوز عائله سندہ ئوتکرہ. عائله اچندہ آنا تلندہ سویلہ شہ. اما اوللردن بارغان بالالز شوشی اون یل اچندہ ئوز خلقدن، ئوز طورمشندن بتونلہی کیسولہ دیسہمده یا کلش بولماس. شہرده طور و چی مسلمان اوینده قوارتیر تابو قین، بای طورمشلی خانملر، کشی بالالرنک مشقتینی نیشلہب یوکلہ سونلر؟ اورتاچہ طورمشلی کشیلر اویلرینک اوگایی یوق. شاگردنگ ئوزینہ باشقہ بولمہ بولماغاچ درسلر حاضرلہ و ییک قین. تاغندہ مسلمان اوراملری گیمنازیہ،

ریالنی مکتب بنالردن یراق بولوویده اشنی چیتنہ شدہ. چارہ سز روس اوینہ اورناشدررغہ توغری کیلہ. ایندی بو بالالز مکتبده وقتندہ ئوز تلرندہ سویلہ میلر، قوارتیرلرینہ قایتسہلر اوی ایہلری برلہ آنلر تلندہ سویلہ شہلر. بلش تانوش شاگرد اییدہ شلری کیسه یاگہ آنلارغہ بارسہلر تاغی شولوق جیت تل. کسب هوا قیلورغہ چقسہلرده آنلرنی جیت ملت خلقی جولغاب آغان بولا. قش کونی مولود حضرت عیسی۔ رازدیستوا تعطیلنہ ایکی آطناغہ، یاز باشی بشارت عیسی۔ پاسخہ تعطیلنہ ایکی آطناغہ اویگہ قایتالر. بو وقتندہ آنلر برلہ برگہ اوقوغان یاگہ باشقہ شہرلرده اوقوغان تانوش شاگردلر جیولغانغہ، آنلر برلہ بارشوب، کیشوب یوریلر. یاز کونی ایکی آی یارمغہ قایتقان تعطیلده تاغی شولوق منظرہ: شولوق اییدہ شلر، شولوق قیلونشلر، شولایوق جیت تل. حاضرگہ ئوز خلقمز آراسندہ اوقوچی یه شلر ییک آز، هر اولغہ ایکی، اوچدہن آرطماغانغہ، بالالرمزنی روس اییدہ شلر برلر آراشدررغہ مجبور بولامز. ئوز خلقمز بالالری ایلہ آراشدرونی تلہسہکده مقصود حاصل بولمی. فکر باشقہلق، استقبالغہ قاراش، بونلرنی اویشدررغہ قارشی توشہ. بر ایکی ساعت یوقنی بوشقہ طوطوروب اوظورغاچ هر قایو یاقنی ئوزی اوقوغان کتابقہ تارتا. بر برن آ کلارلق اییدہش ایلہ محاکمہ قیلونی تلی باشلی. تاغی جیت تل، جیت طورمش. شوگا کورہ یه شلرنک تللری ئوز خلقی برلہ سویلہ شہکندہده اوچ سوزنگ ایکسینی یاگہ بر یارومینی روسچہ ئەیتوگہ ئوستری. آنلر ئوزلری مونی سیزمیده قالالر، ئوز تلرندہ سویلہ شہمز دیب بلہلر. اما چیتدہن طکلاب طورغان کشیلرنی، بو چوب چوبار تل اویغہ قالدر. ملیت چراغینک سونوی ایسگہ توشده، آرقادہ قمرسقلر یورگاندی بولا. دین، ملیت چراغینک سوغہوینہ بردن برچارہ۔ آتا، آنلر توگہرہ کی یاصاب اورتا مکتبلردهگی ایر ہم قز بالالز اوچون اوز کسہمزدن معلم قویودر. آطناسینہ ایکی اوچ سابق بیرلسہ، تاریخ اسلام برلہ تانوشدرلسہ دین، ملیت چراغی سونمہوگہ زور یاردم بولوب، ابتدائی مکتبلرده ئوگرہ نوب یتہ آماغان یازو قاعدہلرنده آ کلار ایدیلر. ییلگولی آندہ قویولاجق معلملرنک جن معناسی برلہ معلم بولوب، بالالرنک باشلرن خرافات برلہ طوترو، مقدس دینلری بولغان دین اسلامدن کوکل صووتورلق بولماوی ہم کورکم اخلاقی برلہ آنلارغہ ئورنہک بولووی شرطدر. لکن بزده بوده ممکن توکل. چونکہ حکومتنگ اورتا مکتبلرندہ. بر مکتبده اون یش بالا بولغانغہ ئوزلردن معلم قویوغہ رخصت ایتولہ. مسلمان بالالرنک صانی بو مکتبلرده یش۔ اوندہن آرتمی. کوبسندہ یشکده طولمی. بز حاضر شوندی کیرتہ یائینہ کیلوب ترہلدککہ آستندن ده،

حارث افندی اوشبو مسئله حقنده حفيلىر نك دليللىرى نيندى نرسه لىر ايكانلىگىنى بلور ايچون بيك كوب فقه و بيك كوب تفسير كتابلرى تيكشورگانيى و كوكل قرارلانورلق بر نرسه ده تابا آماغانلىغىنى و الك صوگنندن مفتى محمد عبده نك تفسير درسلىرندن اقتباس قىلنوب يازلغان «تفسيرالقرآن الحكيم» ده اسانلى تحقيق يازلغانلىغىنى (ج ۴ ص ۴۷۸-۴۷۹) بيان ايتيه و بو مسئله نى نكاح و طلاق مسئله لىرىنى حل ايتوچى و ازدواج عقدلىرىنى اجرا قىلوچى محله اماملىرى اعتبارغه آلسونار ايدى، ديب اوتته در.

مقاله ده عربچه عبارتلىر بيك كوب بولغانلىقدن هم ده موندى بخلرى نك اورنلىرى فقه و تفسير كتابلرى بولورغه تيوشلى كور- لگانلىكدن «شورا» غه درج ايتيه آلمادق. بو خصوصه بىزنى معذور كورووينا هم ده علم اهللىرى نك شوشى مسئله نى ياخشىلاب تيكشورلىرىنى اوتته مز. «تفسيرالقرآن الحكيم»، اورسكى شهرنده «شرق» كىتابخانه سنده ساتولادىر.

«شورا» اداره سى.

آرسلان بابا خاطرلىرى

II

آرسلان باباغه كيلووم برله اوک نرسه لىرىنى طنچراق بر چايخانه غه توشردم. شوشنده ساتوچى بر قرغزىدن بر سناچ قمز ساتوب آلب يانمه قويام ده چانك كه صالوب آرزغه جلتوب اچهرگه طوتونام. لکن بونده غى ساتلاتورغان قىزلرغه قرغزلىر صو، سوت ايران آزالاشدروب كيتورله ايكان. مينم ايچون مطلوب بولغان صاف قىز بونده ده تابلى. صاف قىز اچهر ايچون شوشنده اطرافنده غى قرغزلىر اچنه، صاولا تورغان چيرگه باررغه تيوش. بونده بر كون تورغاچ شولاي ايتهرگه قرارده بىردم.

زيارت سىزوينىك قايناغان چاقلىرى اوتوب آخرغى وقتلىرى يته رگه يقىنلاشقان بولسه ده كيلوچىلر همانده آرتوب تورالر. تاشكند، خوقند، سمرقنددن كيلوچىلر ده بار ايدى. كو بسىنگ مقصدى اوچ دورت كونك كنه زيارت بولسه ده، تبديل هوا و قىز اچهر اوچونگنه عاتله لىرى بله كىلگان و آچق هوا ده چاطرلىر

توستندنه ئوتو بيك قىين. اوقومى قالساق، باشقه لرغه قل بولوب آياق آستنده طابتالوومز مقرر. بو كىرته نى يولمزدن آلب تاشلاو ايچون حكومت مکتبلىرى نه اير و قىز بالالرنى كو بره ك كرگىرگه طرشوب، آلا رغه ئوزمزدن دين و نل معلمى قويو تيوشدر. شولاي بولغانده باشقه لىر نك يو غارى درجه بختلىرى نه توبه ن باصقچدن قارب، آغزلىرى نى آچوب حيرانلقده طورودان ده آياق آستينه تاپتولودن ده قوتولورمى هم انشاء الله دين و مليت صاقلاوغه ده زور ياردم بولوب، بالالرمى حقنده يوره كلرمى طنچىلانور. تورلى، تورلى، تورلى اويلر ايله باشمى نه يله نه مه س. اوقوغان ياشلرمى نك ئوز ملتلىرى نه فائده كىتورلىرى نه اشانوده اورونلى بولور ايدى. ئوز ملتن تانوماغان، تاريخندن خبردار بولماغان، حتى اوز آنا تلىنه سويله شه بلمه گان، طوقىز اون ياشندن چىت خاق آراسنده طوروب ئوز ملتىنگ حاجتلىرندن خبرسىز ياشلىرندن ملتكه فائده كوتو اميدى بوشقه چغو قورقمى بار.

صرای نور كىستانه . (غولجه شهرندن يازال) داملا لىياس ديب

معروف بر ذات وفات بولوب جنازه سینه ييش مگ چاماسنده آدم يىغولدى. «موندى تبرك كشى جنازه سىنى كوتارو بيك ئوابلى عمل» ديب بلگانلىكللىر نك خاقلىر جنازه نى كوتارر ايچون بربرى ايله تارتىدىلر. جنازه آلدن ۲۰ آرشىنداي آق مانا باغلاب، جنازه نى كوتاره آماغانلىر، شول ماتانى طوتوب باردىلر. مسجد حضورى نه كيتوروب جنازه نى قويغاندن صوگ تبركه نو قصدى برله مذكور آق ماتانى برر و برشوك ايتوب كىسوب اوله شدىلر. اوشبو وقته بر آز كشىلر نك قوللىرى ده كىسولدى، صوغشلىر ده بولغالادى. جنازه آغاچلىرى نه قوللىرى برله سىياب شول قوللىرىنى كوزلىرى نه قويوب تبركه ندىلر. قىرگه يىتكاندن صوگ جنازه اوستينه ياولغان بوز و باشقه نرسه لىرىنى پىچاقلىر برله كىسوب بولوب آلدىلر. حتى جنازه آغاچلىرىنى ده آلب كىتىدىلر. ميتىنگ كىفنىنى كىسوب اوله شمه لىر يارار ايدى ديب قورقوچىلر ده بولدى.

شورا: «الجنون فنون».

مصاهره حرمتى

اوشبو مسئله حقنده بوزولوق اويازى «صارو كىن» قىرىه - سنده امام حارث افندی آيداروف، «شورا» ده باصار ايچون اوزون بر مقاله يازوب يبارگان ايدى.

قوروب توروجی روسلر، به ژوریلده بایناق ایدی.

بونده غی زیارتکاهنگ ایکی روحانی الوغلی بار. برسی شوشنده غی محله ننگ امامی، ایکنجیسی مذکور آرسلان بابا تره سی اوستده اقامت قیلوچی و آنک خلفلندن سانالغان بر ایشان در. اولگی کبک صاو و قتم بولسه ایدی مین بو ایکی ذات بلن اینتیریسواوتسه ایتکان و اوزلرن زیارت قیلوب سویله شکان بولور ایدم. لکن نیحال ایتسه نیاغی آورولق قولدن اختیاری آلا. بونده غی بایناق کشیلرنگ سویله ولرینه قاراغانده ایشان بلن امام آراسنده بلطردن بیرلی خیلی صووقلق پیدا بولغان، ایکیسینگ ده مرید و مخلصلری بار. بولارده ایکی فرقه گه آیرلغانلر. صووقلوق پیدا بولوغه مونه نرسه سبب بولغان: بلطر بر قرغز بابی آرسلان بابده اوطوز مک صومغه توشروب بر مسجد صالدرغه طوونغان. مین بارغان وقتلرده مسجدنک عمارتی قام بولوب تهره زه رامکارن اشهب یاتار ایدی. شرق اصولنده بیک هیبت بر بنادر. قشلاقغه آیرم اوزی بر زینت بیروب تورا. لکن شوشی مسجده امام بولاق ذاتدن ایشان حضرتی بونی کوبسونگان. نگی ننگ شخصی حفته قاتیراق سوزلر ایته باشلاغان. امامده اوز طرفندن ایشاتنگ قومسزلغن، آچغه حرصلغن آچقدن آچغه سویلی باشلاغان. شولای ایتوب کوتوله گان بردن اورتالقدن دشماناق کیلوب چقان. شول اشلرنی اعتبارغه آغانده بو محترم الوغلر تورکستان خلقینگ دائما تلنده نه و له نه تورغان «الدینا حیفه و طالبها کلاب» ننگ مضمونی بلن عمل قیلیمیر کوره سن، دیسنده قویاسن. حتی بو واقعه قرغزلرنگ الگ یراقی جایلاولرینه حدلی ایرشکان. آنده ده خلق ایکی فرقه، برسی بریسن یاقلاسه، ایکنجیسی ایکنجیسن یاقلی. قرغزلر اچنده تورغانده بوگا دائر بایناق سوزلر ایشتم.

مین جایلاوکه چغارغه قطعی قرار بیرگچ هر کون ایکی ساناج دن قز کیتوروب ساتوب تورغان اون دورت، اون بیش یاشارک قرغز مالاین توقتاتوب اوزمنی اوزلرینگ تورا تورغان اورنلرینه آوب باروون اوتتم، اولده قبول ایته. آنک کچکنه گنه آروق حالسز آطنه مینم نهرسه لرمنی بوکلیمزده اوزمز جایوله ب کیتهمز. همان طاوغه قاراب یوغزیراق کوتارلورگه طوغری کیله. مونه بر زور بیوک طاوغه منه باشلیسک ده آنک آرغی باغنده طاغن طاو یوقدر ایندی دیب فرض ایتسک. منوب گنه یتکاج آلدگرده آ گاردن ده بیوگره ک طاو ظاهر بولا. مین بیک آریمده بو اوچسز قریسز طاولرنی جایاو اوته آوممه اشانماغنه آتغه منم. بیش آتی چاقروملق یول بیت. آتده بیچاره بیک نیز آری. آتی حال جیدروب آلائی ایتوب بولای ایتوب تورلی

مشقتلر بله بارامز.

قای وقت شونندی اورنلرده باررغه توغری کیله که ایکی طرفنه تیرن یلغه، یول غایت طار، جهیه ولی یوررلک گنه. اگرده آتنگ آیغی خطا طایوب کیتسه آتده. منوچیسید تیرن یلغه اچینه تگهره ب کیته چک. شوشندی قورقنچ اورنلرده مین آندن توشوب جهیه و باررغه مجبور بولام. بر یرده آت حالسز. لگندن یغلوب کیتدی، اورتندن طورغزا طورغزا اشدن چغوب بتدک. یاری ئلی یلغه سز قورقنچ توگل یرده ایدی.

بو بارشدن مین نهایت درجه ده طویقانه مالایدن. یاقین قالدیی، یراقمی؟ دیب هر بر بیش اون مینوت اونکان صاین صوریم. اولده یاقینلاشدق ایندی، بیتهمزدی. لکن همانده بیته آلمیمز. یولده مالای بله مینم کم اوینه باروب توشووم حفته پلان قورامز. قرغز خلقینگ مهمان پرور، قوناق صیلارغه یارآتوچان بر خاق ایکانلگن بایتاقدن یرلی ایشته کیلگان ایدم. قرغزنگ اوینه مهمان بولوب باردگمی اول سینی نی باری بله صیلاماینچه بیارمی دیلر. اگرده قالورغه تله سه ک اوچ کونگه چاقلی قوناق ایته ایمش. اگر اوزاغراق توررغه یعنی بیش اون کون قوناق بولوغه استه سه ک اول وقتنی قوناق بولوب بارغانده بره ر بوله ک آوب کیلورگه تیوش بولا ایکان. مثلاً یا خاتون قز کولما کلگی یا که یارطی قداق جای بله بره ر قداق شیر یا که بر آرزاندیراق جان آوب بارسا ک اوزک تله گان وقتغه چه یعنی قوناق حرمتکنی جویباغانه چه ناز نعمت که چوماسون ایکان. میگاده شولای اشهرگه مصلحت ایتکانلر ایدی. لکن مین بیش اون کونلک گنه قوناق بولوب کیته چک توگلیمن. احتمال بر آی یا که بر یاروم آی توررغه توغری کیلور. شول سیدن هیچ بر قایا بو قدر اوزاق وقت قوناق بولوب تورو ممکن بولماغنه بارغاقوق قای یرگه توشسام ده آشاو اچونک خراجتن اوزمدن توتاجمنی اعلان ایتهرگه قرار یردم. نهایت یولمز نیقدر اوزون کورنسه ده جایلاوغه کیلوب بیتدک. بر طرفده اوظز قرق صائینلق یرده عظمتلی قارلی «تهن شان» طاولری بتون کورونشی بلن طورالر. ایکنجی طرفده کچکنه ره ک قارسز طاولر. ایکی اورطاده غی میدالمقده قرغزلرنک یورطلری سیره ک سیره ک گنه کورونه لر. مالاینگ یولباشلوی بلن بر یورتنک آدینه کیلوب طوقتادق. مهمان کیلگانی کورگچ یورت خوجه سی چغوب آچق یوز بله قبول ایتدی. مین آندن توشوب کوروشوگه مینی یورتغه (کیز اویوگه) آوب کریدلر. نرسه. لرمنی ده آت اوستدن آوب یورتنک بر پوچاغانه اورونلاشدریدلر. حالنی صوراشدیلر قایدن ونی ایچون کیلگابمنی باشندن آباق همه. سنی ده سوله ب یردم. نهایت جای قایتاندیلر. بیک هیبتله ب

بر بر آرتلی کیله لر. مین آنلرغه بالقانده غی چککنه دورت دولتنگ اتفلاقلاشوب تورکیه بله صوغشورغه باشلاولرن وتورکیه نك بایتاق یبرن ویر نیچه شهرن آغانلقلرن سویله دم. آلا بو خبرنی ئلی ایشوتماگانلر ایکان. آلا ریک عجبله ندیلر.

تاماق طویوب سوزلردی سوزلرمزده بئکچ نه لیگی اورتاچه یورتنگ بر بوچاغنه اورنومنی جابوب یریدیلر. طنجلانوب چیشنوب یاتدم. قرغزلرم قوناقله جلی بولسون، اوشوماسن آخری دیب یورتنگ اورتاسینه اوت یاغارغه طوتونیدیلر. یورتنگ آوزین مورجاسن یاقانچه بر نرسه ده بولماسه ده آوزی یابلوب توتون که چاغارغه اورون قالمماچ توتون مینم کوزدن یاش چغارا باشلادی. توتون ایسینه قرغزلر اویرانوب بئکانلر، آلا رغه اول خوشبوی بک کورونه. کیچ یئوب قارانیق توشه باشلاچابی بله بابای ده ایرته که قزنگ اعلاسن حاضرلر که وعده یروب آلا رده شوشنده یررگه توشه لشوب یاتیدیلر. میگا توتوندن جفا چیکار که طوغری کیلیدی. یوقلاب بولمی. نهایت اورغدن توروب کوزه ده گی صونی یانا تورغان اوطقه سیبوب سوندرگاچکنه طنجلاب یوقلاب کیتدم. ایرته بله اورنمدن تورغانده ساعت سیگر بولسه ده قویاش ئلی بزنگ کوزگه کورغی ایدی. چونکه بیوک طاولر قویاشنی قابلی. بونده کیچه سی هم ایرته بلن بایتاغوق صالحون بولا ایکان. بوندن ایلیلی آتمش چاقروملق مسافه ده بولغان «بازار قورغان» ده اسسی دن یوقلی آمیچه تونلری جفا چیککان ایدم.

کشی طاو اوستنده بیوک اورونده تورا باشلاسه اول باشده یوره ک هم طامر تیوی یشلانه، کورکه گی قصولا باشلی. لکن بو احوال اوزاقفه باری، فقط سیگر یا اون کونگنه دوام ایته. آندن صوگ صولوش آوده اولگی درجه سنه قایتوب تماما ییکله به. طاونک هواسنه اویره نمگان کشیگه اول باشده بو اوزگارشکه سبب بیوک یرننگ هواسنده طن آورغه کیسلارودنک آزلغیدر. اما آنسز کشی حیاتی البته دوام ایتره آلی. شونک ایچون کیسلارودلی هوانی کوبره ک اچکه کرتور ایچون یوره ک اوپکه لر چنلاب ده نغراق حرکتکه کیلور که تیوش بولالر. طاونک هواسی کشی نی ک اولی آشفه تارتا، طنچ یوق بیره، نیروالرنی طنجلاب ندره در. خصوصاً مینم کیک شهرنگ توزانلی هواسن یوتا یوتا یونچوگان کشی که بو یرننگ صاف هواسی، صاف قزنی یاخشی اوق یاردم ایدی. طرز حیات آلماشغان بلن عمر کوپچه گی البته تیک تورمی آقروغنه بولسه ده ابله نه بیره. مینم کونلرده شولایوق تیز تیزگنه اوتوب تورالر. آدم بالاسی اوزینگ ترکلگی اوز قایغوسی بلن مشغول بولسه ده اوز مسلمانلرینگ قایغوسینه حسرتینه ده وقتلی غنه بولسه ده اورتاقلاشمیچه کینه آلی. آلا رنک

چانی قایماق بله ن اچدک. جای آلدنده یورت خوجه سی مینم مسلمانی توگمی لکنمی گویا امتحان قیلمق ایچون ئله قانلردن قازشدروب صاری کاغدی سارچه بر کتاب آوب کیلیدی ده میگا خطابا اوقی بله سزمی؟ دیدی. کتابنی قولیمه آلدیم. «قصه زرقوم» لر کبی بر پهلو اننگ صوغشلرن یازغان یارطیسی کویلی بر کتاب ایدی. بر یرندن باشلاب اوقوب کورساندم. بولارنگ تعجیلی طاغنده آرتدی. صوگندن آکلشدیکه مینم طشقی قیاقتمدن آلا ر اول کوروشده مینم مسلمانمی اورسمی ایکنچلیگمده بر قرارغه کیلوب توشه آلمانلر ایکان. شمدی مسلمان ایکنچلیگمنی قاما آکلاب یتیدیلر و حرمت التفاتلرینی طاغنده آرتدردیلر. یورت خوجه سی بتمش باشلرنده بر قارتدر. قارچنی، کیاوکه یررگان قزی، بویغه یتکان اوغللری بار ایکان. اوغللری مین بارغان وقتده برسی ده اویده یوق ایدی.

قشلی تورغان جایلرنده بغدادی اورو، صوغو و باشقه دهقانیچلیک اشلری بله مشغول بولغانغه جایلاوکه کیله آلمیلردی. معلومدرکه بر مقال بار: «کمنگ آرباسنه اولتورساک شونک جرون جولا». یورت خوجه سی ایشمحمد بابا مسلمان آباد (روسلر اداره سندن اول خانلر زمانی) وقتده غی طورمشنگ یریلسترن کورگان بر محترم ذات ایکان. اون طوقز یاشلرنده سر بازلق خدمتده بولغان؛ شوندن صوگ روسلر بله اسطیچکه ده بولو نغانلغنی ده سویلی. شول سبیلی اوزن «غازی» دیب آطیدر. «مسلمان آباد» زمانده غی واقعه لرنی گویا عصر سعادت ده غنه بولا تورغان واقعه لر توسلی ایتروروب سویلی. حاضرگی زمانده همه الوغ و کچوک... مقتون بولوب مکبا کیتکانلگن و شول سبیلی آخر زمان نك یاقینایغانن بیان ایته ده آرقه سندن ئله نیندی قرق آرغومیتلر کیتوروب چغارا. بو کارغه قارشی مین نه دیه یم ایندی؟ البته آنک سوزلرن اخلاص بله طکلاب اوتورومی چاره م یوق. طاعن قارتایه باشلاچ کشی یاش بالا کبگره ک بولا باشلی ایچ. آنک بوندی مبارک سوزلرن خاتونی یاقینلری طکلی طکلی آریغانلر درده طویغانلر درده، مین یا کا ئلی. مین یراقدن کیلگان همده اورص نك کوب شهرلرن کورگانگه میندن ئله نیدر صوراولر بولدی. بارسینه ده بلگانچه جوابلر یردم. اول یاقده غی اشلرنی سویله گنده عقل غه بنا ایتوب سویله گندن فانتاستیچسکی ره ک ایتوب سویله رگه طوغری کیلگالی. عقل غه بنا ایتوبره ک سویله نگانی ئله نیچون بولارغه مجهول قالا. طاغنده دلیلر توشوندورلر که احتیاج کوروله. آلی ده قناعته ندروب بولمی. مثلا آلی بولماسدر، بولای بولورغه کیره ک دیگان اعتراضلرده بولغالی. چونکه عموماشرق خاتی خیالغه بنا قیلونغان فکرلر اعتقادلر بله توروجاندر. طاغنده دیگان سؤالر

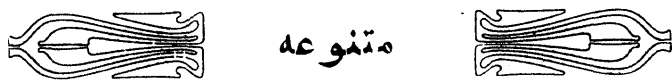
اگر بو ایکی اوچ یل اچنده اوزمزگه ییر کیستروب آلماساق قالغانلری ده قولزدن کیته ایندی دیلر. لکن اچلرنده روسچه تل بلوچی دنیا کورگانرک کشی بولماغانغه نیچوک ایتوب مقصدنی حکومتکه آ کلاتورغه، اشنی قایدن باشلارغه کیرهک ایکانن بله آلمانچه غنه آبدریلر.

مین ده اوز طرفدن بو اش آرتدن نیچوک یورو توغرو سنده بلگاچه مصالحت بیردم. مین بار وقتده اوک بو اش آرتدن یورو ایچون اوچ کشی نی صایلاغانلر ایدی. برسی اولده بر قولصتده امین بولوب تورغان عقللی غنه بر کشیدر. اشلری، نی بولوب قالغاندر معلوم توگل. کونلر اوتوب روزه ده یتکاج و مینم بو یرده آرتوق تورووم اوزم ایچون ده، یورت خوچه سی ایچون ده اوکغایسزلق ایته باشلاغاج، مین ایندی بوندن کیتو تدارکن قیلا باشلادم. توگل بونده بر آی وقتمنی اوتکارگاندن صوگ برنجی آوغوستده آرسلان بابانگ ماتور پریروداسن، صاف هواسن ترک ایتوب ایرته نگی صالحونلق ایله یولغه چقدق. بلهش.

حسرت وقایغولری ده آز وقتغه غنه چه بولسه ده سینی ده حسرتله ندره یوره کگنی طرنی .

مثلا بونده غنی قرغزلر بوندن بیش اون یلرغنه اول طبیعتنک شوشندی ماتور اورنلرنده ایرکنلکده کوتو کوتو مال آسراغانلر، هر نرسه مول بولغان، تله گان ییرلرنده اوتورغانلر یورگانلر. اول وقتنی طورمش ایرکن، کون کوروده ایرکن بولغان. چنانکم بو ییرلرگه خاخوللر کوچوب اورنلاشا باشلاغان، قاجان آلا رغه الک منبت برکتلی اورنلر کیسابوب کیسابوب بیرله باشلاغان، بیچاره قرغزلرنک حالی بردن اوک قیونلقغه توشکان. حاضر ایندی تله گان یرده کوتو کوتو مال یورتونی اویلا رغه ده یارامی. چونکه بوش ییرلر ایندی آز قالغان. آنده غنه کوب مال طوارنی طویدرو ممکن توگل. خاخوللرغه بیرولگان جابلرده یورتور ایدنک، آلا رغه شونک ایچون سالم توله رگه کیرهک. آلا رنک اوز مال طوارلری ده کوب. ایرکسز قرغزلرغه مال طوارنی یلدن یل کیمتورگه، آلا رغه طوری کیله. حاضر ایندی بر نیچه باش آت صیر، آصر اوغنه ده خیلی آغر اش. جای کونی قر اشلری بله ن مشغول بولغانغه ایرلر کوب وقتنی اویده بولمی. خاتونلر یاش بالارغنه آلا رنی تیوشنچه قاری آملیر. آت صیر اوزینه آرق ازله ب یراق توگل شوشنده خاخوللرنک چه چکان بغدادینه صولیسنه کیته یره. خاخوللر بونی صاقلا بکنه تورالر. توتدیلمی جان باشه ایکی صومنی طونی ده آلا. یرمادک ایسه حاضر پرتا کول یازدرو بله ن قورقتا، ئله نیلر اشلی. بیچاره قرغز اکگرانوب صوقرانوب بولسه ده آتق آچمه سن یرمی چاره سی یوق. یوقسه تورمه گه اله گورمن دیب قوطی اوچا.

مونه شوشندی حاللرنی کوزنک بله ن کوروب تورغاج البته اثرلنه سن. نهایت یوانور ایچون بیر یوزنده آدم بالاسی کوبه یه، بر اورنده غنه صیسا آلمی، بوش اورنلرغه طولا باره، حیات مبارزه سی الک طنچ بولغان «ته ن شان» طاولری آستنده توروچی قرغزلر آراسته ده ایندی کیلوب کرگن ایکان، شولای بولمی حالی ده یوق، بو بیک طبیعی دیسک ده قویاسن. بو قرغزلرده ایندی اوزلرینه ییر کیستروب آلوب قالوننگ کیره کلگینه قام توشونگانلر. بونی فرض درجه سنده کیره کسنلر.

متنوعه

بورسه تارنوم. بالالرننگ بون تارتوغه عادتله نولرینه ایرک یرمازگه، بلنکه بون یاولقلری استعمال قیلورغه اوگره تورگه تیوشلی. بون تارتورغه عادت ایکان کشیلر، مجاسده بولغوجیلر خصوصاً عصبی آدملرنک ایچلرینی پوشوره لر. دوقتورلر سوزلرینه کوره صاکغراو بولو سیبیلرننگ برسی بون تارتوغه عادتله نودر. **انسانلر آورو یاده قایماننه یرلو طورالر؟.** انگلیز عالمرندن غیکی تفتیش ایتوب تابوینه کوره آورو یاده انسانلرننگ ترکک ایته باشلاولرینه یشیوز مگ یلر بار.

محرری: رضاء الدین بن فخرالدین.
ناشری: «محمد شاکر و محمد ذاکر رامیفیلر».

Дозволено военной цензурой.

«شورا» اورنبورغده اولدیه کونره بر مقفاهه ادری، فنی و سیاسی مجموعه در.

ТАКСА ЗА ОБЪЯВЛЕНИЕ: НА 2-Й СТРАНИЦЬ БЛОЖКИ 30 КОП., НА 3 И 4 СТ.—20 К. ЗА СТРОКУ ПЕТИТА

Адресь: г. Оренбургъ, редакция журн. „ШУРО...“

آبونه بدل: سنهک ۵، آلتی آیلق ۲ روبله ۶۰ تین.
«وقت» برلن برگه آویچیلرغه:
سنهک ۹، آلتی آیلق ۴ روبله ۶۰ تیندر.

ياڭا باصلوب چىقىدى :

حقى ۱ سوم . پوچتەسى بىرلە ۱ سوم
۱۵ تىن .

باش اسكادى « اورنبورغ » دە
« وقت » اداره سىندە .

شعبەلىرى: قازاندا « معارف »، اوفادە
« جولپان » كىتەبخانەلىرى .

دىنى واجتمائى مسۇلەر

محررى : رضاء الدىن بن فخر الدىن .
ناشرى : « وقت » اداره سى .

پادشاه حضرتلىرى نىڭ رخصتى ايله پىتروغراددە اوينالاچق لاتارى

پادشاه حضرتلىرى نىڭ رخصتى ايله اوشبو ۱۹۱۵ نچى يىلنىڭ مارت آخىرلىرىدە ، يارالى و آوروو عىسكرلر ايله صوغشقا آلتانلار نىڭ عائىلەلىرى ھەمدە صوغش مېدانى آستىدە فالوب ضررلانغان خىلقىر فائىدەسىدە لاتارى اوينالاچق ، بولانلار نىڭ بىلىتلىرى ايكى وپوسقەغە ايرىلوب چىقارلىدىلر . ھەر وپوسقەدە ۱۰مىليون سومدىن ۲۰مىليون سوملىق بىلىت ساتىلاچق . ھەر وپوسقە ۲ مىليون بىلىت دن عبارت بولوب ۲۰ مڭ سىرىيەگە ايرىلا . ھەر سىرىيەدە ۱۰۰ بىلىت بولوب ، ھەر بىلىت بېشى اولوش كە بولىنە ، شول بېشى اولوش نى بىرگە آلورغەدە ايرىم آلورغەدە مېكىن ، بىر نچى وپوسقە نىڭ بىلىتلىرى آفصل ياشل تۈسدە بولوب ، ايكىنچىسى آل در . بتون اولوشلىرى بلەن آلغان وقتدە بىر بىلىت نىڭ حقى بېشى سوم ، بىر اولوشى بىر سومدر . بىلىت نىڭ تەمىن آلغان كىشىگە شول بىلىت كە چىققان آفچە نىڭ بارسىدە بىرلە . اولوشون آلغان كىشىلەرگە شول اولوشى مەقدارندە بولىنوب بىرلەدر .

ھەر وپوسقەدە بىر مىليون يارم سومدىن ايكى وپوسقەغە ۳ مىليون سوم و بىغرىش بىرلەچك . شوندىن آفصل ياشل تۈسك بولغان بىر نچى وپوسقە بىلىتلىرىنە ۴۳۳۴ و بىغرىشە بىر مىليون يارم سوم آفچە چىقاچق . اوشبو روشلە :

1	ويغرىش	100,000 سوم	100	ويغرىش	1,000 سوم
1	"	50,000	200	"	500
2	"	25,000	1000	"	300
10	"	10,000	3000	"	200
20	"	5,000			

آل تۈسدە بولغان ايكىنچى وپوسقە بىلىتلىرىنە بىلگۈلەنگان بىر مىليون يارم سومدە شولاي بولىنەدر . بولانلار اوشبو ۱۹۱۵ نچى يىل مارت آبى نىڭ ۱۵ ندىن سوڭ پىتروغراددە غوسودارستويىنى بانق صاويتىدە خلقى حوزورندە اوينالاچق ، لاتارى اوينالغان وقتدە پىتروغراد دۇورانستواسى ، گوبىرنىسكى زېمىسكى صابرانىيە ھم شەر ادارەلىرى نىڭ اعضالىرى ايله كامىتېت و كىللىرىدە حاضر بولاچقىلر . اولوش نىڭ قايسى نومرلرغە چىقانلىغى «پراويتلسويىنى و بىستنىك» غزىتەسىدە اعلان قىلناچق . اولوش چىققان كىشىلر غوسودارستويىنى بانق نىڭ پىتروغراددە ھەقى فانتورىنە مراجعت ايتوب اوزلرى نىڭ بىلىت نومرلرن بىلدررگە تېوشىلدىر . آفچە شول بىلدرگان كوندىن آلوب ايكى آتتە اچىدىن فالدرلەى بىارلەچك . و بىغرىش آفچەسىدىن بىر تورلىدە نالوغ آلتماپاچق .

بىلىتلىر اوشبو اورنلردە ساتىلادىر :

(۱) غوسودارستويىنى بانق فانتورلىرىدە . (ھەر شەرنىڭ اوز شەبەسىدىن آلورغە مېكىن) .

(۲) فاز ناچىستوالردە .

(۳) پىتروغراددە ، مسكاودە ھم تېمىر يوللردەغى غوسودارستويىنى اسپىرىگانلىنى فاصسەلردە .

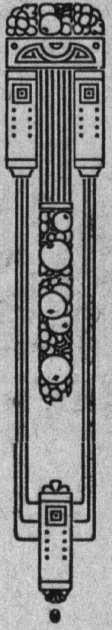
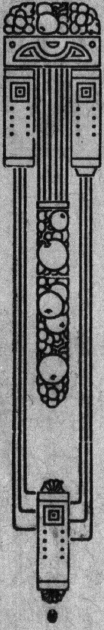
(۴) پوچتە - تېلېغرافى فانتورلىرىدە ، شولايوق زورراق خصوصى كرىدىت مۇسسەلرندىن (چاستىنى بانقلردىن)دە

آلورغە مېكىن .

Ш У Р О

№ 5.

МАРТЪ 1 = 1915 ГОДА.

«Кتب سته و مؤلفرى»

رضاء الدين بن فخرالدين اثرى

حديث وسنت عالملى قاشنده «كتب سته» ديب مشهور بولغان صحيح البخارى، صحيح مسلم، سنن ابى داود، جامع ترمذى، سنن نسائى، سنن ابن ماجه، موطا مالك كتابلى حقنده يازلغان بر رساله در. حديث علمى برله شغلله نوحيلر ايچون كيره كلى معلوماتلرده بار. ۱۳۶ بيتدن عبارت بو رساله نك حقى پوچتەسى برله برلكده ۵۵ تين.

آدریس : Редакция газ. „Вактъ въ Оренбургъ.“

قامپانيه زينگر نك

تگو ماشينالرى ساتولادر يالغز اوز مغازينلرنده غنه

قول و آياق

ماشينالرينك هر

تورليسى

توله نه

آطنه غه | صومدن

باشلاب

ساخته دن □ □ مغازينلرنك ويؤسقهسى
□ □ ساتلانكرا همه شهرلرنده بار.

اورنبورغده «وقت» مطبعه سنده

كاتتورلر ايچون : هر تورلى كىيگه لر، اسسچوط، ناكلاندوزى، فاككتور، بلانقه، كانويرت، آچق خط، كويتانسيه؛ پارليق، آفيشه، ليتوچقه؛ طوى و ضيافت ايچون: دعوت ن ايتسقلرلى هم تيريك و ويزيت كار تچكه لرى حاصل هر تورلى مطبعه اشلىرى تورلى قراسقه، يوطال و تورلى حرف ايله گوزل روشمه اشله رگه ن اكل قبول ايتوله و چيتمن بر آز زادانقه يياروب صور اغالرخه تلگاللىرى فورماده تيز اشله نوب ييارلدر.